

Astrid Tyssebotn & Silje Maria Sjøberg Aasgaard

**Sex i bytte mot x -
En kvantitativ studie av ungdommer som bytter seksuelle
handlinger mot goder**

Masteroppgave i barnevern

OsloMet- storbyuniversitetet

Fakultet for samfunnsvitenskap

Sammendrag

Bakgrunn: Etter et møte med Pro Sentret ble det klart for oss at unge som bytter seksuelle handlinger mot goder er et felt som sårt trenger mer forskning.

Teoretisk utgangspunkt: Vi har brukt resiliens som teoretisk rammeverk for å undersøke om sentrale risikofaktorer har betydning for ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder.

Metode: Vi har brukt datamateriale fra tverrsnittsundersøkelsen *Ung i Oslo 2018*. De statistiske metodene vi har brukt er krysstabellanalyse og regresjonsanalyse. I første analysedel kartlegger vi kjennetegn ved ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder. I andre analysedel undersøker vi betydningen av foreldrerelasjon for ungdom som bytter sex.

Resultat del 1) Våre analyser indikerer at de som har byttet sex også har ulike risikofaktorer i sitt liv. Det er 3,6 % ungdommer som har oppgitt å ha byttet seksuelle handlinger mot goder siste 12 månedene. En større andel av de som har byttet seksuelle handlinger bor ikke sammen med begge foreldrene sine, trives ikke på skolen, har vært i slåsskamp, har brukt hasj/marihuana/cannabis, opplevd verbale krenkelsers fra sine foreldre, er ikke heterofile, har debutert seksuelt før fylte 15 år og utsatt for seksuelle overgrep. Gjennomsnittsalderen første gang ungdommene byttet sex var 16 år.

Resultat del 2) Våre analyser viser at svak foreldrerelasjon gir økt sannsynlighet for sexbytte blant unge. Det er særlig dårlig foreldreomsorg som utgjør en betydning. Høy grad av overbeskyttelse gir også økt sannsynlighet for sexbytte for gutter. Denne sammenhengen kan vi ikke fastslå for jenter. Svak foreldrerelasjon har ikke større betydning for sexbytte blant dem med lav sosioøkonomisk status enn dem med høy sosioøkonomisk status.

Konklusjon: Studien bør kommuniseres ut til hjelpeapparatet slik at det kan rettes ytterligere oppmerksomhet mot sårbare ungdommer som kan være i risikozonen for å bytte seksuelle handlinger mot goder. Dessuten bør en slik økt oppmerksomhet gjenspeiles i fremtidig forskning og bevilgning av ressurser til hjelpapparatet.

Nøkkelbegreper: Bytte av seksuelle handlinger mot goder, sexbytte, ungdommer, foreldre, omsorg, overbeskyttelse, PBI, risikofaktorer, resiliens.

Abstract

Background: After a meeting with Pro Sentret, it caught our attention that research is lacking in the field of adolescents having sex for compensation (transactional sex).

Theoretical basis: We have used resilience as a theoretical framework to investigate whether risk factors have an impact on transactional sex.

Method: Our research is based on data from the cross-sectional survey *Ung i Oslo 2018* (Young in Oslo 2018). The statistical methods we have used are cross table and regression analysis. In the first part of the analysis we identified characteristics of adolescents who have transactional sex. In the second section we examine the impact of parental relationship on adolescents who have sex for compensation.

Findings part 1) Our analyses indicate that those who have used sex for compensation also have risk factors in their lives. In total, 171 boys and 154 girls have reportedly had transactional sex over the past 12 months. A larger share of those who have had sex for compensation do not live with both parents, are unhappy at school, have been in a fight, used hashish/marijuana/cannabis, experienced verbal abuse from their parents, are not heterosexual, have debuted sexually before the age of 15 and/or experienced sexual abuse. The average age of adolescents having sex for compensation for the first time, was 16 years old.

Findings part 2) Our analyses show that poor parental relationships increase the likelihood of transactional sex among adolescents. Particularly poor parental care has an impact. For boys, high degree of overprotection also increases the likelihood of sex for compensation. We cannot determine the same connection for girls. Poor parental relationships do not have a stronger impact on adolescents having sex for compensation with low socioeconomic status, than those with high socioeconomic status.

Conclusion: The study should be communicated to the welfare system so that further attention can be paid to vulnerable adolescents who may be at risk of transactional sex. Moreover, such increased attentions should be reflected in future research and distribution of resources to the supports systems.

Keywords: Transactional sex, sex for compensation, adolescents, parents, care, overprotection, PBI, risk factors, resilience.

Forord

Å skrive masteroppgave har for oss vært krevende og lærerikt. Denne prosessen har medført både tårer og latter, stress og mestringsfølelse. Vi har lært hverandre å kjenne, på godt og vondt. Å være sammen om dette prosjektet har gitt en ekstrem trygghet, og vi har delt både glede og frustrasjon. Ikke minst, har vi lært mye av hverandre og om oss selv.

Vi har en rekke å takke. Først vil vi takke NOVA og Ungdata for tilgang på datamaterialet. Takk til alle ungdommer i Oslo for at dere svarte på spørreundersøkelsen. Uten dere hadde ikke vi hadde mulighet til å fordype oss i dette spennende emnet. Takk til Patrick Lie Andersen for gode tilbakemeldinger. Vi vil særlig takke Mira Aaboen Sletten for å svare på mail i tide og utide (kanskje mest sistnevnte), grundige tilbakemeldinger og engasjement.

Vi vil også takke Ulla Bjørndahl, spesialkonsulent på Pro Sentret, som viste engasjement og som kom med viktige innspill til litteratur.

Takk til vår veileder Anne Grete Tøge for all tid du har brukt på å lese og kommentere oppgaven. Dine ekstremt grundige tilbakemeldinger har vært til stor hjelp.

Takk til Jan-Petter for at du har vært så observant under gjentatte gjennomganger av korrektur og for at du alltid har troen på oss.

En stor takk til Rebecca, Kathinka og resten av den herlige gjengen på SG for lange lunsjer, faglige diskusjoner og et støttende fellesskap. Dette ble dypt savnet da samfunnet plutselig ble totalt forandret av Korona og livet på lesesalen brått ble avsluttet.

Sist, men ikke minst, vil Silje takke Patrick for moralsk støtte, glede i tunge stunder og for at du vet når det er på tide å ta en pause.

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	i
Abstract.....	ii
Forord	iii
Vedleggsliste.....	viii
Figur- og tabelloversikt.....	ix
1. Innledning	1
<i>1.1. Formål med studien og problemstilling</i>	<i>3</i>
<i>1.2. Analysemodell til regresjonen</i>	<i>3</i>
<i>1.3. Barnevernfaglig relevans.....</i>	<i>5</i>
<i>1.4. Begrepsdefinerings</i>	<i>6</i>
<i>1.5. Avgrensning</i>	<i>7</i>
<i>1.6. Oppgavens oppbygning.....</i>	<i>7</i>
2. Tidligere forskning.....	9
<i>2.1. Offerrolle eller et selvstendig valg?</i>	<i>10</i>
<i>2.2. Veien inn</i>	<i>11</i>
<i>2.2.1. Motiver</i>	<i>11</i>
<i>2.2.2. Ulike goder</i>	<i>13</i>
<i>2.2.3. Kontaktarena.....</i>	<i>13</i>
<i>2.3. Har ungdommene som tilegner seg erfaringer med sexbytte noen fellestrekk?</i>	<i>14</i>
<i>2.3.1. Alder, kjønn og seksuell legning.....</i>	<i>14</i>

2.3.2. <i>Seksuell debut og seksuelle overgrep</i>	15
2.3.3. <i>Atferdsproblematikk og rusmidler</i>	16
2.3.4. <i>Psykisk helse</i>	16
2.3.5. <i>Skoletrivsel og sosiale relasjoner</i>	17
2.3.6. <i>Sosioøkonomisk status</i>	17
2.3.7. <i>Et behov for mer kunnskap</i>	18
2.4. Foreldrerelasjoners betydning for sexbytte	19
2.4.1. <i>Foreldrestil og seksuell risikoatferd</i>	24
3. Teoretisk grunnlag	26
3.1. Resiliens	26
3.2. Teoretisk forankring av variablene	29
3.2.1. <i>Foreldrerelasjon</i>	29
3.2.2. <i>Sosioøkonomisk status</i>	30
3.2.3. <i>Venner</i>	31
3.2.4. <i>Mobbing</i>	32
3.2.4. <i>Psykiske helseplager</i>	32
4. Metode og data	34
4.1. Datainnsamling	34
4.2. Utvalg	35
4.3. Forskningsetiske vurderinger	35
4.4. Operasjonalisering av anvendte variabler	36

4.4.1. Bytte seksuelle handlinger mot goder – vår utfallsvariabel	37
4.4.2. Variabler som måler kjennetegn ved ungdom som bytter sex.....	37
4.4.3. Opplevd foreldrerelasjon – våre viktigste forklaringsvariabler.....	39
4.4.4. Sosioøkonomisk status	41
4.4.5. Vennerelasjoner.....	42
4.4.6. Utsatt for mobbing.....	42
4.4.7. Psykiske helseplager.....	42
4.5. Kvaliteten på studien.....	43
4.5.1. Kan vi stole på dataene?	43
4.5.2. Useriøse besvarelser	44
4.6. Statistiske analyser.....	45
4.6.1. Frekvens- og krystabellanalyser	45
4.6.2 Regresjonsanalyse	45
5. Resultater for kjennetegn ved ungdom som bytter sex	49
6. Resultater for betydning av foreldrerelasjon på sexbytte	55
6.1. Resultater for gutter.....	55
6.1.1. Betydningen av foreldrerelasjon på sexbytte hos gutter.....	55
6.1.2. Betydningen av foreldrerelasjon og sosioøkonomisk status på sexbytte hos gutter	58
6.2. Resultater for jenter.....	62
6.2.1. Betydningen av foreldrerelasjon på sexbytte hos jenter.....	62
6.2.2. Betydningen av foreldrerelasjon og sosioøkonomisk status på sexbytte hos jenter.....	65

6.3. Oppsummering av de viktigste funnene	69
7. Drøftelse av kjennetegn ved Osloundommer som bytter seksuelle handlinger mot goder	71
7.1. Forekomsten av sexbytte blant ungdom	71
7.2. Alder – første gang de byttet	72
7.3. Kjønn og seksuell legning.....	73
7.4. Ungdommens bosituasjon.....	74
7.5. Skoletrivsel	75
7.6. Atferdsproblematikk og rusmidler.....	76
7.7. Utsatt for verbale krenkelses fra foreldrene siste 12 månedene	76
7.8. Seksuell debut	77
7.9. Seksuelle overgrep	78
7.10. En opphopning av risikofaktorer	79
8. Drøftelse av foreldrerelasjonens betydning på sexbytte	81
8.1. Foreldreomsorgs betydning for ungdommens sexbytte	81
8.2. Overbeskyttende foreldres betydning for ungdommens sexbytte.....	82
8.3. Foreldrerelasjon i sin helhet	84
8.4. Ungdommens sexbytte påvirker foreldrerelasjonen?.....	86
8.5. Verre med svak foreldrerelasjon for de med lav sosioøkonomisk status?.....	87
8.6. Begrensninger ved studien vår	88
9. Avslutning	91
Litteraturliste.....	94

Vedlegg 1: Sensitivitetsanalyse for gutter	105
Vedlegg 2: Sensitivitetsanalyse for jenter	107
Vedlegg 3: Ansvarsfordeling	109

Vedleggsliste

1) Sensitivitetsanalyse for gutter

Tabell a. Logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabel (s. 105).

Tabell b. Logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabler, inkludert samspillsledd av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status (s.106).

Tabell c. Logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabler, inkludert samspillsledd av overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status (s. 106).

2) Sensitivitetsanalyse for jenter

Tabell d. Logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabel (s.107).

Tabell e. Logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabler, inkludert samspillsledd av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status (s. 108).

Tabell f. Logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabler, inkludert samspillsledd av overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status (s. 108).

3) Ansvarsfordeling (s. 109).

Figur- og tabelloversikt

Figur 1. Analysemodell for regresjonen (s.4).

Tabell 1. Frekvens- og krysstabellanalyse. Prosentandeler som har byttet seksuelle handlinger mot goder, fordelt på bosituasjon, trivsel på skolen, slåsskamp, cannabis, verbale krenkelses fra foreldre, seksuell orientering, seksuell debut, utsatt for seksuelle overgrep (s. 50).

Tabell 2. Frekvensanalyse. Ungdommens alder første gang de byttet seksuelle handlinger mot goder (s.53).

Tabell 3. Kun gutter. Multippel lineær regresjonsanalyse med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel (s. 56).

Tabell 4. Kun gutter. Multippel lineær regresjon med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel, inkludert samspillsledd av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status (s. 59).

Tabell 5. Kun gutter. Krysstabeller av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status (s. 60).

Tabell 6. Kun gutter. Multippel lineær regresjon med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel, inkludert samspillsledd av overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status. (s. 61).

Tabell 7. Kun gutter. Krysstabeller av foreldroverbeskyttelse og sosioøkonomisk status (s. 62).

Tabell 8. Kun jenter. Multippel lineær regresjonsanalyse med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel (s. 63).

Tabell 9. Kun jenter. Multippel lineær regresjon med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel, inkludert samspillsledd av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status (s. 66).

Tabell 10. Kun jenter. Krysstabeller av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status (s. 67).

Tabell 11. Kun jenter. Multippel lineær regresjon med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel, inkludert samspillsledd av overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status (s. 68).

Tabell 12. Kun jenter. Krysstabeller av foreldreoverbeskyttelse og sosioøkonomisk status (s. 69).

1. Innledning

Ungdomstiden er en fase i livet der mange utforsker og eksperimenterer med egen grense, seksualitet og identitet (Vedeler, Saaoka & Mossige, 2006, s. 11). I denne livsfasen er kroppen i stadig forandring, og ungdom kan bruke seksualiteten som en mulighet til løsrivelse fra barndommen, etablering av nye relasjoner og skape et narrativ om seg selv og omverden (Graugaard, 2019, s. 235). Noen ungdommer bruker imidlertid også seksualiteten som et middel for å oppnå ikke-seksuelle goder som penger, rusmidler, gaver, mat, husly, voksenkontakt eller omsorg (Hegna & Pedersen, 2002, s. 46). De inngår seksuelle relasjoner som ofte ikke er preget av likeverd, og relasjonene kan bære preg av en ujevn maktfordeling. På tross av at ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder kan gjøre dette av fri vilje, er det snakk om en risikoatferd vi i helse- og sosialsektoren bør ha kunnskap om (Vedeler et al., 2006, s. 11). I denne masteroppgaven vil vi ta for oss ungdommer som bytter seksuelle handlinger mot goder, belyst med data fra *Ung i Oslo 2018* som er en omfattende spørreundersøkelse blant ungdom i Oslo.

Ungdommer som bruker seksuelle handlinger for å oppnå goder er et lite utforsket fenomen, og både forskningsfeltet (Hegna og Pedersen, 2002, s. 53; Holmström, 2019, s. 12) og helse- og sosialarbeidere etterlyser mer kunnskap om temaet (Bjørndahl, 2017, s. 5; Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 9; Vedeler et al., 2006, s. 12). Tidligere forskning har i hovedsak fokusert på ungdom som selger sex for penger, men i de senere år er begrepet innenfor forskningen utvidet til å også inkludere ungdom som bytter seksuelle handlinger mot andre goder (se for eksempel Holmström, 2019). Ved å inkludere sexbytte i studiene av sexsalg åpner vi opp for en bredere forståelse av fenomenet og en anerkjennelse av at det i bunn og grunn handler om å bytte seksuelle handling mot et gode, uavhengig av hvilken valuta ungdommen benytter (Vedeler et al., 2006, s. 15). På tross av mangelfull forskning vet vi imidlertid at bytte av seksuelle handlinger er noe som forekommer blant unge, selv om dette er et relativt uvanlig fenomen (Hegna og Pedersen, 2002, s. 55; Skillbrei & Søderholm, 2019, s. 140; Vedeler et al., 2006, s. 19).

Willy Pedersen (2005) finner i sine kvalitative studier at ungdom i Oslo som har rapportert å ha solgt sex, kommer fra alle samfunnslag og deler av byen. De bor hos sine foreldre og går på skolen. På tross av at ungdommene i deres studie hadde sårbarhetsfaktorer i familie og

nærmiljø, var det ikke snakk om hjemløs og marginalisert ungdom. Pedersen (2005, s. 249) mener det tyder på at salg av sex snarere handler om utprøving av grenser, seksuell utforskning og rus. Å bytte seksuelle handlinger mot goder foregår ofte i skjæringspunktet mellom «vanlig seksualitet» som er preget av gjensidighet og likeverd, og prostitusjon (Vedeler, et al., 2006, s. 11). Studier viser imidlertid at unge mennesker som bytter sex mot goder ikke nødvendigvis anser dette som en form for prostitusjon (Hegna & Pedersen, 2002, s. 14; Holmström, 2019, s. 12; van de Walle, Picavet, Berlo & Vernhoeff, 2012, s. 556).

Det finnes ikke én konkret årsak til at unge bytter eller selger sex. På tross av at enkelte studier viser at ungdommer som havner i slike relasjoner ikke har utfordringer med rus eller annen problematferd (Smette, 2002, s. 89), viser andre at en rekke av ungdommene har mange og sammensatte problemer (Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 49; Hegna & Pedersen, 2002, s. 45-46; Pedersen, 2005, s. 319; Vedeler et al., 2006, s. 24). Vi vet imidlertid lite om det som kjennetegner ungdommen som bytter seksuelle handlinger. Bortsett fra en kvantitativ studie fra 2002 som tar for seg sexsalg (Hegna & Pedersen), er det så langt oss bekjent ingen norske studier som tar for seg unge som bytter seksuelle handlinger og sårbarhetsfaktorer i deres liv som kan generaliseres basert på kvantitative data. Oppgavens første formål vil derfor være å gi en deskriptiv analyse som belyser kjennetegn ved ungdom som bytter sex, for å fylle et hull i dagens kunnskapsbase om de aktuelle ungdommene.

Samtidig vet vi at ungdommer bytter seksuelle handlinger mot goder for å dekke ulike behov. Noen trenger å få dekket materielle behov, enten primærbehov som mat eller husly, eller sekundærbehov for penger, rusmidler og klær. Andre har immaterielle behov, de trenger kjærlighet, voksenkontakt, trygghet og omsorg (Hegna & Pedersen, 2002, s. 46). I denne oppgaven vil vi særlig fokusere på sistnevnte, nærmer bestemt om ungdommens relasjon til sine foreldre har betydning for om ungdommen bytter seksuelle handlinger mot goder. På tross av at ungdommene er i en fase i livet hvor de utvikler sin egenart og identitet, er fortsatt foreldrene av stor betydning. Foreldrene kan for mange være viktige, stabile støttespillere og verdiformidlere, og er rollemodeller for ungdommens identitetsutvikling (Fyrland, 2016, s. 63). Derfor er oppgavens andre formål å undersøke om foreldrerelasjonen virker inn på ungdommers sexbytte.

1.1. Formål med studien og problemstilling

Vi ønsker med denne masteroppgaven å bidra med kunnskap om risikofaktorer hos ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder og på denne måten gi et bidrag til feltet, som både hjelpe/støtteapparatet og forskningsmiljøet etterspør (Bjørndahl, 2017, s. 1; Vedeler et al., 2006, s. 12). Samtidig har vi et todelt formål: for det første ønsker vi å kartlegge hva som kjennetegner ungdommen som bytter seksuelle handlinger mot goder for å gi et utfyllende bilde av hvem de aktuelle er. For det andre ønsker vi å undersøke sammenhengen mellom opplevd foreldrerelasjon og ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder. Her vil vi også undersøke betydningen av sosioøkonomisk status, venner, mobbing og psykiske helseplager, og undersøke hvorvidt dette spiller inn på den eventuelle sammenhengen mellom foreldrerelasjon og ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder. Mer spesifikt spør vi:

Hvem er Osloungdommene som bytter seksuelle handlinger mot goder, og hvilken betydning har foreldrerelasjonen for dette fenomenet?

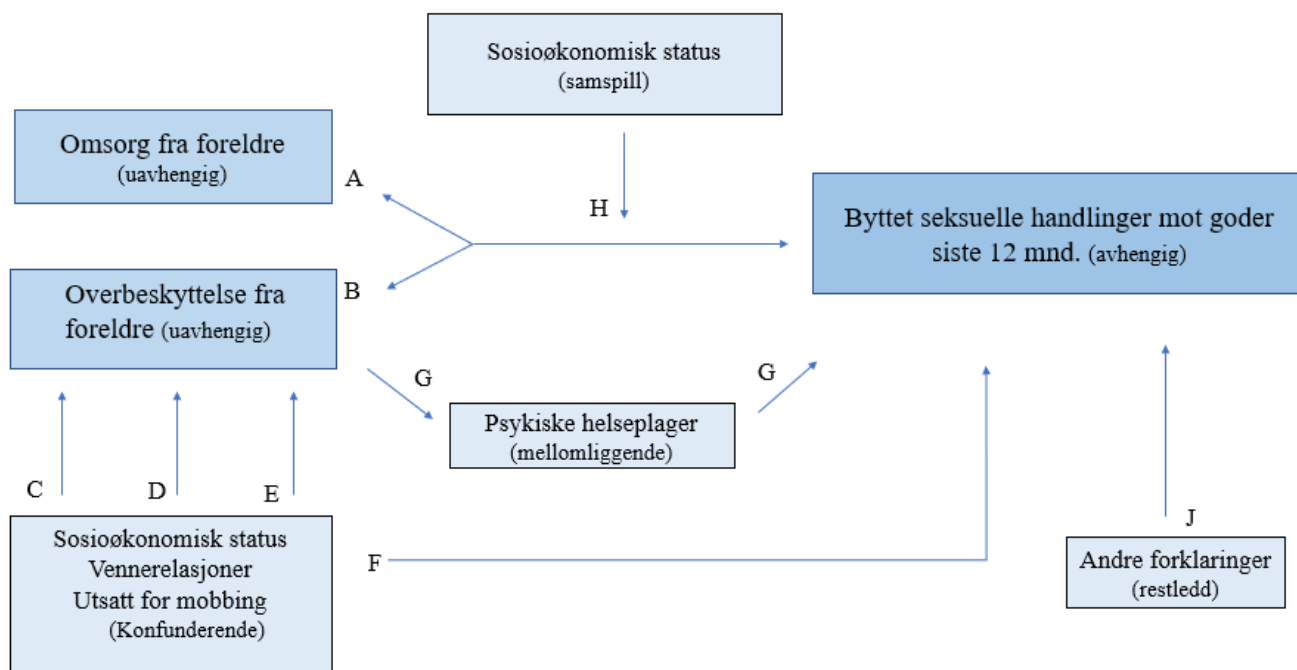
For å utforske dette ytterligere har vi utformet følgende forskningsspørsmål:

- 1) *Hva kjennetegner Osloungdommer som bytter seksuelle handlinger mot goder?*
- 2) *Bytter Osloungdom som opplever dårlig omsorg og/eller høy grad av overbeskyttende foreldre oftere seksuelle handlinger mot goder, enn de som opplever god omsorg og/eller liten grad av overbeskyttelse?*
- 3) *Bytter Osloungdom som opplever dårlig foreldreomsorg og/eller høy grad av overbeskyttende foreldre, oftere seksuelle handlinger dersom de også kommer fra lavere sosiale lag?*

1.2. Analysem modell til regresjonen

Figur 1 illustrerer analysemodellen vi bruker for å undersøke forskningsspørsmålene 2 og 3, det vil si antatte sammenhenger mellom foreldrerelasjon (omsorg og overbeskyttelse) og bytte

av seksuelle handlinger, og om sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager påvirker denne sammenhengen.

Figur 1: Analysemodell for regresjon

Modellen viser med *pil A* antagelsen om ungdom som opplever dårlig foreldreomsorg bytter seksuelle handlinger mot goder oftere enn dem som opplever god omsorg. *Pil B* symboliserer antagelsen om at ungdom som opplever høy grad av overbeskyttelse, oftere bytter seksuelle handlinger, enn ungdom som opplever liten grad av overbeskyttelse. Vi kan imidlertid ikke si noe om en kausal sammenheng, og derfor går pilene i begge retninger. Dette betyr at vi ikke kan fastslå om det at ungdommer bytter seksuelle handlinger mot goder bidrar til svak relasjon til foreldre (dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttelse), eller om ungdom som bytter seksuelle handlinger i utgangspunktet har svak foreldrerelasjon. Ungdommens sosioøkonomiske status, vennerelasjoner og å være utsatt for mobbing kan ha innvirkning på foreldrerelasjon (*pil C, D og E*) og bytte av seksuelle handlinger (*pil F*). Slike bakenforliggende forhold kan altså være deler av forklaringen på sammenheng mellom foreldrerelasjon og bytte av seksuelle handlinger.

Samtidig viser *pil G* en antagelse om at relasjonen til foreldre kan påvirke ungdommers psykiske helseplager og at disse psykiske helseplagene kan ha innvirkning på bytte av seksuelle handlinger. Vi har altså en antagelse om at sammenhengen mellom foreldrerelasjon og bytte av seksuelle handlinger medieres av psykiske helseplager. *Pil H* viser antagelsen vår om at sammenhengen mellom bytte av seksuelle handlinger og foreldrerelasjon avhenger av nivået på sosioøkonomisk status. Vi benytter samspillsledd for å undersøke dette. Samspillsleddene er et produkt av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status og av foreldreoverbeskyttelse og sosioøkonomisk status. Med *Pil J* viser vi til alle forklaringer som ikke er inkludert eller undersøkt i studien, det såkalte feilleddet i regresjonsligningen (e). Vi skal utforske disse sammenhengene i separate analyser, en for gutter og en for jenter. Den teoretiske forankringen av disse variablene vises i kapittel 3.2.

1.3. Barnevernfaglig relevans

I Norge er det ulovlig å kjøpe seksuelle tjenester fra både voksne og mindreårige (Straffeloven, 2005, §§ 309, 316). Det er imidlertid ikke ulovlig å selge seksuelle tjenester, og ungdommer som bytter seksuelle handlinger vil derfor ikke gjøre en kriminell handling. Likevel kan dette være problematisk på flere måter. Det er ofte sårbare unge mennesker som inngår seksuelle bytterelasjoner (Pedersen, 2005, s. 294). Samtidig er bytte av seksuelle handlinger å anse som en form for risikosex (Smette & Hegna, 2005, s. 292).

Helse- og Omsorgsdepartementets rapport *Strategi for seksuell helse (2017-2022)* uttrykker et ønske om å snakke mer om seksualitet. Forfatterne av rapporten beskriver at fysisk, psykisk og seksuell helse henger tett sammen og påvirker hverandre. Her defineres seksuell helse som fysisk, psykisk og sosialt velvære som er knyttet til seksualiteten. God seksuell helse er en beskyttelsesfaktor og en ressurs som kan bidra til god livskvalitet. For å oppnå dette trengs blant annet gode og trygge seksuelle erfaringer, og en positiv og respektfull tilnærming til seksualitet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 3-8). Bytterelasjoner kan derimot bli opplevd som et overgrep for noen, og vil i så tilfelle bidra med det motsatte ettersom dette vil kunne være til skade for ungdommen (Vedeler et al., 2006, s. 12). Å forebygge skade er også formålet med barnevernloven (§ 1-1) som sier at ansatte i barnevernet skal sikre nødvendig hjelp til de barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling (1992). For ungdommene som ikke opplever sexbytterelasjonene som trygge eller

respektfulle, kan det å bytte seksuelle handlinger bidra til å skape dårlig seksuell helse. Derfor vil vi hevde at det er viktig at de som arbeider med barn og unge har kunnskap om ungdommer som bytter seksuelle handlinger mot goder.

Informasjon- og kommunikasjonsteknologien kan gjøre bytte av seksuelle handlinger lettere tilgjengelig. I noen tilfeller inngås avtaler om sexbytte gjennom slike kanaler, som for eksempel sosiale medier (Skillbrei & Söderholm, 2019, s. 156) eller nettsider om sugardating¹ (Bjønness & Jensen, 2019, s. 29). Å bytte seksuelle handlinger er blitt mer tilgjengelig, samtidig som vi ser et kunnskapshull på feltet. Derfor er det nødvendig å undersøke hva som kjennetegner ungdommen som inngår slike relasjoner. Dessuten er det for oss i barnevernsfeltet avgjørende å kartlegge risikofaktorer i barn og unges liv. Ulike aspekter ved foreldrene utgjør viktige risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn og unges utvikling (Rutter, 2000, s. 651; Zolkoski & Bullock, 2012, s. 2301). I en barnevernsfaglig kontekst er det derfor også særlig av betydning å undersøke betydningen av foreldrerelasjoner hos ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder og hvilken innvirkning dette har på fenomenet. Vi vil videre definere sentrale begreper som vi benytter gjennom oppgaven.

1.4. Begrepsdefinering

Bytte seksuelle handlinger mot goder: Kan innebære andre vederlag enn kun penger, som for eksempel klær, sminke, alkohol eller andre rusmidler, overnatting, reise, mat og lignende. Vi anser også sexsalg som en form for sexbytte. Av språklige årsaker har vi valgt å veksle mellom formuleringene *seksuelle handlinger mot goder*, *sexbytte* og *bytte av sex*.

Foreldrerelasjon: Ungdommens subjektive opplevelse av relasjonen til sine foreldre her og nå. I våre analyser inndeles denne i to: omsorg og overbeskyttelse. Når vi benevner *svak foreldrerelasjon* mener vi at ungdommene opplever både dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttelse.

¹ Unge mennesker som dater og ofte har sex med eldre mot penger, gaver, reiser eller annen betaling.

Risikofaktor: Omstendigheter som øker sannsynligheten for negativ utvikling i form psykiske og/eller sosiale vansker (Kvello, 2015, s. 246).

Beskyttelsesfaktor: Genetiske, biologiske, psykiske, miljømessige og/eller sosiale forhold som reduserer sannsynligheten for utvikling av vansker i møte med risikofaktorer (Kvello, 2015, s. 246).

Sosioøkonomisk status: Vi tar her utgangspunkt i tre dimensjoner ved familiens sosioøkonomiske status. Disse er foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet og familiens velstandsnivå (Bakken, Frøyland & Sletten, 2016, s. 23).

Til tross for at våre data er basert på selvrappporterende survey, har vi valgt å unngå mest mulig formuleringer som «ungdom som oppgir», «ungdom som svarer bekreftende på», o.l. Årsaken til dette er for å forenkle språket, særlig under fortolkning av resultater.

1.5. Avgrensning

Enslige, mindreårige asylsøkere er spesielt utsatt for seksuell utnyttning (Grönvall & Holmström, 2019, s. 178; Warpe, 2017, s. 3). Vi har likevel ikke valgt å fokusere spesielt på denne gruppen i litteraturgjennomgangen. Årsaken til dette er at vi undersøker om foreldrerelasjon varierer med sexbytte, og enslige, mindreårige asylsøkere lever ikke sammen med foreldrene sine. Vi kan derimot ikke utelukke at enkelte av respondentene som svarer bekreftende på sexbytte er enslige, mindreårige asylsøkere.

1.6. Oppgavens oppbygning

I dette kapitlet har vi gitt en introduksjon til hva denne masteroppgaven skal inneholde. Her har vi lagt frem vår problemstilling med tilhørende forskningsspørsmål, belyst vår analysemodell, barnevernsfaglig relevans, begrepsdefinering og avgrensning. I kapittel 2 vil vi gjøre rede for relevant forskning som har blitt gjort på vårt tema. Kapittel 3 inneholder en beskrivelse av resiliens, hvor vi også gir en teoretisk begrunnelse for valg av variablene som skal inngå i regresjonsmodellen. Deretter kommer vi inn i oppgavens metodekapittel som er kapittel 4. Her beskriver vi vårt datamateriale og utvalg, forskningsetiske vurderinger, operasjonaliseringer av variabler og vurderer kvaliteten på studien. I dette kapitlet gir vi også

en beskrivelse av anvendte statistiske analyser som har blitt brukt til å besvare problemstilling og forskningsspørsmål. Videre har vi to kapitler om resultater. Kapittel 5 viser resultatene som undersøker kjennetegn ved ungdommen som bytter sex, mens kapittel 6 tar for seg resultatene om foreldrerelasjonens betydning på sexbytte. Denne inndelingen har vi også i drøftelseskapitlene, der kapittel 7 diskuterer kjennetegn og kapittel 8 diskuterer foreldrenes betydning for ungdom som bytter seksuelle handlinger. Kapittel 9 er oppgavens avsluttende kapittel der vi oppsummerer og konkluderer.

2. Tidligere forskning

I det følgende vil vi presentere et utvalg av tidligere forskning på salg/bytte av sex. Vi vil starte presentasjonen av tidligere forskning med å gi et alternativt syn på unge som bytter sex for å nyansere offerbildet som gjerne blir fremstilt i litteraturen. Deretter vil vi beskrive forskjellige veier inn i bytte av seksuelle handlinger. Dette inkluderer ulike motiv, goder og kontaktarenaer der ungdommene inngår avtalene. Videre presenterer vi andre kjennetegn ved ungdommene som bytter seksuelle handlinger, herunder alder, kjønn, seksuell legning, seksuell debut, seksuelle overgrep, atferdsproblematikk, rusmidler, psykisk helse, sosiale relasjoner og sosioøkonomisk status. For å belyse foreldrerelasjonens betydning på sexbytte vil vi deretter gå i dybden på tidligere forskning på familieforholds betydning for sexbytte. Dette inkluderer foreldrerelasjon, bosituasjon og ulike foreldrestiler.

Når vi benytter forskning fra enkelte land, eksempelvis USA, er det viktig å være bevisst at forholdene og vilkårene for sexbytte er ganske annerledes enn i Norge. Dette handler blant annet om fattigdom hvor vi Norge har lite synlig fattigdom takket være velferdsstaten, mens land som USA har en større fattigdomsrate (Claussen, 2014, s. 27, 41). For å belyse tematikken tilstrekkelig ble det dog nødvendig å supplere med noe utenom-europeisk forskning (Potter, Martin, Romans, 1999; Rodgers 1999). Vi har derimot inkludert en rekke studier fra Europa (se eksempelvis Fredlund, Svensson, Svedin, Priebe & Wadsby, 2013; Svedin & Priebe, 2004; 2007; van de Walle et al., 2012). Den omfattende rapporten som Hegna og Pedersen publiserte i 2002 er et viktig bidrag for oss. I tillegg til å ta for seg eksisterende litteratur på området, har Hegna og Pedersen gjennomført kvalitative intervjuer. Disse informantene er ansatt ved institusjoner, etater og organisasjoner fra de åtte største byene i Norge, og besitter kunnskap om prostitusjon og ungdom. Hegna og Pedersen (2002) benytter også et kvantitativt datamateriale fra *Ung i Oslo 1996*, der ungdommer i alderen 14 til 17 år ble spurt om de hadde utført seksuelle tjenester mot betaling. I tillegg supplerer vi med kunnskap hentet fra to kvalitative bidrag på feltet (Jonsson, Svedin & Hýden, 2015b; Larsen & Pedersen, 2005).

Pro Sentret (nasjonalt kompetansesenter for prostitusjon) gjennomførte i 2017 til sammen 46 intervjuer med ansatte i hjelpe- og støtteapparatet i Oslo, eksempelvis barnevernkontorer, skoletjenesten, uteteam og helsesykepleiere, der de kartla ulike sårbarhetsfaktorer for ungdom

som bytter seksuelle handlinger mot goder (Bjørndahl 2017). Rapporten er ikke empirisk testet, men kan likevel være et viktig bidrag ettersom det finnes lite forskning på feltet.

Det lar seg imidlertid vanskelig gjøre å diskutere sexbytte uten å ta veien om prostitusjon. På tross av at ungdommen som utfører sexbytte selv ikke anser dette som en form for prostitusjon (Hegna & Pedersen, 2002, s. 14; Holmström, 2019, s. 12) baserer vi oss på en forståelse av at prostitusjon og sexbytte er varianter av det samme. Fra tidligere forskning vet vi lite om prostitusjonserfaring som ikke ender opp i en videre prostitusjonskarriere. Det er få studier som tar for seg kortvarige sexbytterelasjoner, uten at dette har utviklet seg til en karriere innenfor prostitusjon (Larsen & Pedersen, 2005, s. 17). Vi inkluderer derfor prostitusjon i vår presentasjon over tidligere forskning, men vi vil konkretisere om forskningen har tatt utgangspunkt i sexbytte og sexsalg/prostitusjon ved å skille disse begrepene. Våre data kan imidlertid ikke si noe om hvorvidt ungdommen har en prostitusjonskarriere eller om det kun er snakk om enkeltstående sexbyttehendelser.

2.1. Offerrolle eller et selvstendig valg?

I tidligere forskning ser vi at ungdommen ofte fremstilles som ofre, der man søker etter strukturelle årsaksforklaringer til at unge inngår bytterelasjoner. Smette og Hegna (2005) tilbyr et alternativt perspektiv på unge som bytter seksuelle handlinger mot goder. Forfatterne tar for seg ulike perspektiver til at offerforståelsen ofte blir ansett som en selvfølge i den sosiologiske analysen av barne- og ungdomsprostitusjon. Her skiller de mellom et *strukturelt perspektiv* og et *subjekt-orientert perspektiv*. Det strukturelle perspektivet fremstiller ungdommene i en offerroll der de anses som et objekt for samfunnets strukturelle forståelsesmåter og teoretiske perspektiver. Et subjekt-orientert perspektiv behandler derimot barn og unge som handlende subjekter som tar selvstendige valg når de inngår i sexbytterelasjoner. Forfatterne trekker fram flere eksempler der ungdommene er opptatt av at de ikke har mottatt penger, men goder for å understreke forskjellen fra prostitusjon og for å vise at selvrespekten var opprettholdt. De viser til et intervju med en gutt med sexbytteerfaring som ikke så på seg selv som noe offer, men som den aktive aktøren. En annen jente poengterte at hun «lurte» og utnyttet sin faste kunde. Forfatterne påpeker at det å se de unge som aktive subjekter som *velger* å inngå i sexrelasjoner kan være et ubehagelig

perspektiv ettersom en står i fare for å legge skylden og ansvaret på den unge (Smette & Hegna, 2005, s. 299).

Likevel argumenterer forfatterne for at dette perspektivet vil kunne gi nyttige innspill i forskning og i praktisk arbeid med unge med sexbytte-erfaring. For det første vil det å se de unge som aktive subjekter bidra til å gi en økt forståelse av hvilke mekanismer som ligger bak valget om å gå inn i prostitusjonslignende atferd. For det andre kan dette perspektivet bidra til å gi en bedre kommunikasjon mellom sosialarbeidere og ungdom, fordi de gis en felles forståelsesramme. Ofte opplever sosialarbeideren at en kommunikasjon rundt sexbytte ikke lar seg gjøre med ungdommen, noe som kan handle om at de forstår fenomenet ulikt. Med dette perspektivet kan vi lettere møte ungdommen der de selv er og hvordan de fortolker situasjonen. Samtidig kan dette perspektivet bidra til å synliggjøre våre egne holdninger til det å være uskyldig, og dermed også problematisere vår egen forståelse av hva uskyld innebærer i møte med barn og unge og deres seksualitet. Avslutningsvis poengterer Hegna og Smette at det ikke trenger å være noe enten-eller i denne problematikken. Den voksne (kjøperen) er ikke fratatt juridisk og etisk skyld og ansvar, men dette er ikke betinget av hvorvidt den unge er aktiv eller passiv (Smette & Hegna, 2005, s. 305-306). Likevel har en dansk studie funnet at selv om ungdommen går inn i sexbytterelasjoner som et aktivt valg, for eksempel med et motiv som bunner i spenning, lyst eller glede, kan sexbytte likevel kunne gi like store skadevirkninger som for ungdommer uten disse motivene (Bjønnes & Jensen, 2019, s. 47). Dette er et viktig perspektiv å ha med seg når vi i det følgende presenterer funn fra tidligere forskning.

2.2. Veien inn

2.2.1. Motiver

I litteraturen pekes det på mange ulike årsaker til at unge tilegner seg erfaring med sexbytte: alt fra tilfeldigheter, behov for penger, seksuell eksperimentering, usikkerhet knyttet til sin seksuelle legning, spenning eller som løsning på en nødsituasjon (Bjønnes & Jensen, 2019, s. 42-43; Grönvall & Holmström, 2019, s. 173; Hegna & Pedersen, 2002, s. 41-42). Hegna og Pedersen (2002) understreker imidlertid at ikke alle ungdommene som bytter/selger sex har

oppnopning av risikofaktorer. De fremhever dessuten at det ikke bare er penger eller materielle ting som ungdommen får dekket ved sexbytte, men også emosjonelle behov.

I en svensk studie gjennomført blant tredjeklassinger i videregående skole fant de ulike begrunnelser for jenter og gutter som solgte sex. Blant gutter handlet det ofte om at de likte å ha sex, det var gøy og spennende, samt at de trengte penger. For jenter var det som oftest rapportert om behovet for penger, etterfulgt av at de hadde psykiske plager og benyttet sex for å dempe angst, og/eller at de rett og slett synes det var gøy/spennende (Priebe, 2015, s. 39). En nederlandsk studie som tok for seg unge voksne (14-24 år) som byttet sex viser imidlertid ikke forskjell på kjønn, men på deres økonomiske situasjon. Noen av respondentene hadde høyere utdanning og inntekt enten fra egen jobb eller fra foreldre. Deres motiv for å bytte sex var derfor oftest glede og spenning. De synes kjøperen var attraktiv, og pengene var en ekstra bonus. Respondentene som derimot hadde penger som sin viktigste motivasjon hadde ofte lavere utdanning og lite penger. Denne gruppa sammenlignet gjerne sexsalg med andre lavinntektsjobber som eksempelvis å jobbe i matbutikk, og begrunnet sexsalget med at det var lettjente penger i forhold til annen jobb. Sex ble for dem et middel til å oppnå det de ville ha; penger, dyre gaver eller et sted å overnatte. På tross av at flere forteller om hendelser hvor de måtte rømme hjemmefra og at flere fikk penger fra sine foreldre (van de Walle et al., 2012, s. 550-553), er flertallet av disse unge menneskene i en annen situasjon enn vårt utvalg fordi noen har tatt utdanning og dermed er eldre. Likevel er det rimelig å anta at også ungdommene i vårt utvalg vil kunne ha en økonomisk motivasjon.

En svensk kvalitativ studie som tok for seg motiver til sexbytte, fant at unge kvinner som er ensomme gjorde det for å føle seg nær noen (Jonsson et al., 2015b, s. 22). En annen studie med formål å kartlegge ungdommers motiver til å tilegne seg erfaring med sexbytte i et velferdssamfunn som Sverige, fant at det gjerne dreide seg om følelsesmessige årsaker. Disse følelsene var forbundet med å være utsatt for seksuelle overgrep, det å være homoseksuell eller å bruke sex som en form for selvskading. Samtidig viste studien at enkelte gjorde det for spenning og glede. Til tross for ulike motiver er ungdom med slik erfaring oftere utsatt for andre risikofaktorer, sammenlignet med ungdom som ikke bytter sex. Studien konkluderer med at siden årsakene er så mangfoldige er det trolig varierende om ungdommene har behov

for hjelp og støtte (Fredlund et al., 2018, s. 294). Det er nærliggende å tenke at disse ungdommene dermed har behov for ulike typer tiltak.

Ut ifra dette ser vi at motivet for sexbytte er varierende. Noen gjør det for å utforske: fordi det er spennende og gøy. Samtidig har vi de som har behov for penger, mens andre gjør det av følelsesmessige årsaker hvor de ønsker å dempe psykisk smerte. Selv om mye tyder på at flertallet av ungdom som bytter sex har en opphopning av risikofaktorer, finnes det også unge som bytter sex som ikke har noen av disse risikofaktorene.

2.2.2. Ulike goder

Som vi så i avsnittet over er det mange grunner til at ungdommer bytter sex. Det varierer også hva de bytter til seg. De svenske skoleundersøkelsene har undersøkt hvilke goder ungdommer får i bytte mot sex. Disse studiene viser at ungdommer oftest bytter sex mot penger, dernest alkohol og sigaretter. Andre goder var klær, narkotika, mat, kontantkort, modelljobb, tilhørighet, elektronikk, aktiviteter og annet. Innunder «annet» nevnte ungdommene blant annet taxi, godteri og massasje. Jentene byttet vanligvis sex mot penger, mens guttene oppga «annet» oftere enn penger (Priebe, 2015, s. 39). Penger som det vanligste godet blir støttet i andre svenske kvantitative studier (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 34; Svedin & Priebe, 2007, s. 24). Vi har imidlertid ikke funnet noen norske studier som undersøker hvilke goder ungdommene bytter til seg.

2.2.3. Kontaktarena

Det er varierende hvor avtalene om sexbytte finner sted. Sentrumsnære steder, som for eksempel kjøpesentre og knutepunkter for kollektivtransport, er steder sårbare unge ofte befinner seg. Dette er også typiske steder hvor avtaler om sexbytte blir inngått (Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 50; Hegna & Pedersen, 2002, s. 50). Studier viser at ungdommer ofte blir tiltrukket av rusmiljøet, hvor inngåelse av avtale om sexbytte mot rusmidler finner sted. Her fremkommer det at særlig jenter også har eldre kjærester, hvor rusmidler er en del av forholdet (Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 26; Hegna og Pedersen, 2002, s. 8; Larsen og Pedersen, 2005, s. 151, 160; Vågen, 2015, s. 13).

I Sverige har det blitt observert en endring i hvor avtalen om sexbytte finner sted (Svedin & Priebe, 2007, s. 24). Tidligere ble venner oppgitt som den vanligste kontaktarenaen for sexbytte. Nå har venner, bekjente voksne, på gaten og på nattklubb blitt mindre vanlig som kontaktarena, mens «dating apper» og «andre steder» oftere blir avgitt i spørreundersøkelser (Priebe, 2015, s. 44). At internett er en vanlig kontaktarena blir også funnet i flere studier (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 35; Bjønness & Jensen, 2019, s. 44; Fredlund, 2013, s. 318; Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 41). Disse stedene forbindes også gjerne med «sugardating» (Grönvall & Holmström, 2019, s. 172). I Danmark ble en slik nettside populær etter at en TV-dokumentar om fenomenet fikk det til å høres glamorøst ut, og sosiale medier virker å ha en signifikant rolle. Dessuten er sexbytte mindre stigmatisert nå enn tidligere i Danmark (Bjønness & Jensen, 2019, s. 44). I andre studier ble det funnet at ungdom som benyttet internett for sexbytte ikke hadde samme opphopning av risikofaktorer som ungdommer som brukte andre arenaer. Internett gir en avstand mellom mennesker, og dermed kan det oppleves tryggere når grensene gradvis blir flyttet (Larsen og Pedersen, 2005, s. 10).

Til nå har vi undersøkt hva som ligger bak at ungdommene inngår sexbytterelasjoner, og hva som er de vanligste godene. Dette sier imidlertid lite om hvem disse ungdommene er, og vi skal videre gå inn i hva tidligere forskning sier om dette.

2.3. Har ungdommene som tilegner seg erfaringer med sexbytte noen fellestrekk?

2.3.1. Alder, kjønn og seksuell legning

Hegna og Pedersen (2002, s. 7) fant i sin undersøkelse fra *Ung i Oslo 1996* at gjennomsnittsalderen for første gang ungdommene solgte seksuelle tjenester var 13,5 år for gutter og 14,1 år for jenter. Tidligere svensk forskning har vist at alderen første gangen ungdommen byttet sex var mellom 14,9-16,7 år (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 32; Priebe, 2015, s. 36; Svedin & Priebe, 2004, s. 288; Svedin & Priebe, 2007, s. 24).

Fra selvrapporteringsstudier vet vi at sexbytte er et fenomen som foregår både blant gutter og jenter (Bakken, 2018, s. 52). *Ung i Trondheim 1995* viste at 1,2 prosent av ungdommene mellom 13 og 17 år hadde utført seksuelle tjenester mot betaling. Flertallet av disse var gutter (Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 13). Samme undersøkelse ble gjennomført i 2013 i

Trondheim, hvor av 8042 respondenter svarte 5 prosent av guttene ja, og 1,6 prosent av jentene (Vågen, 2015, s. 3). Fra *Ung i Oslo 1996* fant Hegna og Pedersen (2002, s. 7) at av 12 000 ungdommer i Oslo hadde 2,1 prosent av guttene solgt sex, mot 0,6 prosent av jentene. Lignende funn er også gjort utenfor Norge (Fredlund et al., 2013, s. 318; Svedin & Priebe, 2004, s. 24; Priebe, 2015, s. 37; van de Walle et al., 2012, s. 548; Helweg-Larsen, Schütt & Larsen, 2002, s. 95).

Forskning viser at jenter og gutter bytter sex av ulike årsaker og i ulike former (Larsen & Pedersen, 2005, s. 10). For noen gutter handler slike seksuelle relasjoner eksempelvis om utforskning av homofil orientering (Pedersen, 2005, s. 319; Søndergaard, 2004, s. 19-20; Vågen, 2015, s. 9). I *Ung i Oslo 1996* ble ungdommene spurt om holdninger til homofile. Det fremkom at flere med sexsalg-erfaring også var mer positive til homofile. Hegna og Pedersen (2002, s. 59) spekulerer i om den positive holdningen kan skyldes at guttene møtte kjøpere som var homofile, og at kjennskap til homofile også fører til at de følte sympati for dem, eller at det handler om at de selv har en homofil legning.

Studier fra Sverige viser at flere ungdommer som har erfaring med sexsalg betegner seg som lesbiske, homofile, bifile og transpersoner, enn heterofile (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 30; Priebe, 2015, s. 36; Svedin & Priebe, 2007, s. 26; 2009, s. 159; Tikkanen, Abelsson & Forsberg, 2011, s. 16). Dessuten viser forskning at jenter og gutter opplever sexbytte ulikt. van de Walle et al. (2012) fant gjennom dybdeintervjuer av nederlandske gutter og jenter mellom 14-24 år at flere jenter rapporterte om en skamfølelse i forbindelse med sexbytte. Guttene på sin side (særlig heterofile) opplevde sexbytte som positivt og følelsen av skam og frykt for å bli oppdaget var fraværende. Noen av de homofile guttene hadde derimot en annen opplevelse; noen følte skam, men understreket også at de hadde fått noe positivt ut av å bytte sex (van de Walle et al., 2012, s. 555-556).

2.3.2. *Seksuell debut og seksuelle overgrep*

Flere studier peker på at kjennetegn ved ungdom som bytter seksuelle handlinger er tidlig seksuell debut (Priebe, 2015, s. 36; Svedin & Priebe, 2007, s. 25), erfaring med både seksuell mishandling og å seksuelt mishandle andre (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 73; Priebe, 2015, s. 42; Svedin & Priebe, 2007, s. 26; Tikkanen et al., 2011, s. 62). Hegna og Pedersen (2002) fant

en større tilbøyelighet for sexsalg ved tidlig seksuell debut, men på grunn av den lave debutalderen enkelte respondenter oppga (8-11 år) er det mer korrekt å kalle det overgrep. Flere respondenter oppga erfaringer med overgrep og fysisk mishandling (2002, s. 58 og 84). I Danmark fant Bjønnes & Jensen (2019, s. 43) en sammenheng mellom sexbytte og manglende grenser hjemmefra i forhold til seksualitet. Et eksempel som ble trukket frem var ungdommer som så på porno sammen med familiemedlemmer.

2.3.3. Atferdsproblematikk og rusmidler

Studier viser at ungdom med sexsalg-erfaringer bruker mer alkohol og narkotika enn ungdom uten denne erfaringen (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 72; Hegna & Pedersen, 2002, s. 57; Svedin & Priebe, 2007, s. 24). I tillegg kom rusdebuten ofte tidlig (Hegna & Pedersen, 2002, s. 84). Ungdommene bruker da gjerne sex som et middel for å få tak i rusmidler (Bjønnes & Jensen, 2019, s. 47). Dessuten viser flere studier at ungdommene med sexsalg-erfaringer har deltatt i lovbrudd og antisosiale handlinger (Hegna & Pedersen, 2002, s. 57; Svedin & Priebe, 2007, s. 25).

2.3.4. Psykisk helse

Flere undersøkelser i Sverige peker på at ungdom som bytter sex har dårligere psykisk helse enn ungdom som ikke bytter sex (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 31; Priebe, 2015, s. 42; Svedin & Priebe, 2007, s. 24; Svedin & Priebe, 2009, s. 165). Denne sammenhengen har også blitt trukket frem i kvalitative intervjuer hvor samtlige informanter beskrev dårlig mental helse, enten ved intervjutidspunkt eller tidligere. Informantene bestod kun av jenter, og det fremkom at det å bruke sexsalg som en løsning på dårlig psykisk velvære, fungerte ulikt for jentene. Enkelte beskrev at sexsalg lettet en angstfølelse, andre beskrev at smerten de ble påført fikk dem til å endelig føle seg i live og noen beskrev at de forlot kroppen sin underveis (Jonsson et al., 2015b, s. 19, 23). Hegna og Pedersen (2002, s. 57) fant på sin side at guttene opplevde mer ensomhet, irrasjonell frykt, søvnproblemer og var triste/nedstemte sammenlignet med øvrige gutter. En annen undersøkelse peker på at respondenter som har solgt sex har flere forsøk med selvskading, enn øvrige ungdom (Vågen, 2015, s. 11).

2.3.5. Skoletrivsel og sosiale relasjoner

Så langt oss bekjent sier tidligere forskning lite om hvordan ungdommer som bytter sex trives på skolen, eller om de i det hele tatt går på skole. Hegna og Pedersen (2002, s. 56) fant imidlertid at karakterene til ungdommene som bytter sex kan betraktes som gjennomsnittlige. Det er imidlertid gjort mer forskning på sosiale relasjoner i sin helhet. Gjennom kvalitative intervjuer beskrev jenter med sexsalgserfaring at de hadde få venner og hadde historie med å bli utsatt for mobbing. En følelse av å være annerledes påvirket både relasjoner med jevnaldrende og familien (Jonsson et al., 2015b, s. 21).

På den andre siden er det også noen ungdommer som har blitt introdusert til bytte av seksuelle handlinger mot goder gjennom venner og/eller eldre kjærester (Vedeler et al., 2006, s. 92). Dette kan tyde på at for noen er venner veien inn til å inngå i sexbytte-relasjoner. Kvalitative intervjuer viser at noen ungdommer inngår slike avtaler sammen med venner, hvor vennekretsen har en aksepterende holdning til å bytte sex (Bjørndahl, 2017, s. 2; Larsen & Pedersen, 2005, s. 41, 60). Ungdom med atferdsproblematikk, for eksempel narkotikabruk, har gjerne venner med samme problematikk (Hegna & Pedersen, 2002, s. 60). Med andre ord er ikke de sosiale relasjonene til ungdom med erfaring med bytte/salg av sex entydige; noen var ensomme og ble mobbet og andre hadde venner med negativ innflytelse.

2.3.6. Sosioøkonomisk status

Enkelte studier peker på at ungdom med foreldre som befinner seg utenfor arbeidslivet i større grad oppgir å bytte sex enn øvrige ungdom. De samme tendensene finnes også i forbindelse med utdanning hos foreldrene, hvor det er flere ungdom som bytter sex som har foreldre med lav utdanning (Svedin & Priebe, 2009, s. 156). Likevel indikerer andre studier at sosioøkonomisk status ikke er en relevant faktor for sexbytte/sexsalg. De kvantitative analysene fra *Ung i Oslo 1996* viste at 1,4 prosent av ungdommene hadde svart bekræftende på spørsmålet om de hadde utført seksuelle tjenester mot betaling. Her fant Hegna og Pedersen (2002, s. 56) at ungdommer med sexsalgs-erfaring var svært jevnt fordelt i alle sosioøkonomiske lag. Trondheim kommune undersøkte gutter som prostituerte seg i byen, basert på blant annet tall fra Ungdatas undersøkelse *Ung i Trondheim 2013*. I denne undersøkelsen ble ungdommene også spurt om seksuelle tjenester mot betaling. I likhet med

undersøkelsen *Ung i Oslo 1996* så vi også her at guttene som hadde svart bekreftende på spørsmålet kommer fra ulike kanter av byen, og sosioøkonomisk bakgrunn synes ikke å ha en betydning for sexsalg (Vågen, 2015, s. 11).

Internasjonale studier som riktignok har respondenter fra 16-47 år, fant derimot det motsatte. Kvinnene med sexsalg-erfaring kom oftere fra familier med lav sosioøkonomisk status (Potter et al., 1999, s. 939). Dette skillet kan skyldes at studier på sexbytte/sexsalg utenfor Norden gjerne dreier seg om hjemløse mennesker og såkalt «survival sex», altså bytte eller salg av sex for å overleve en utfordrende situasjon (Hegna & Pedersen, 2002, s. 7). I internasjonal forskning er det ofte snakk om survival sex som også ofte er knyttet til rusproblematikk eller hjemløshet (Gerassi, Jonson-Reid, Plax & Kaushik, 2016, s. 916; Greene, Emnet & Ringwalt, 1999, s. 3). Vi finner riktignok lignende fortellinger fra kvalitative intervjuer i Norge, men da dreier det seg gjerne om midlertidig hjemløse, eksempelvis ungdom som er på rømmen fra foreldre eller barnevernsinstitusjoner (Grytbakk & Borgestrands, 2004, s. 26; Hegna & Pedersen, 2002, s. 9). Ettersom forholdene i mange andre land ikke lar seg sammenligne med velferdsstaten Norge må vi imidlertid være forsiktige med å trekke slutninger.

2.3.7. Et behov for mer kunnskap

Bakgrunnsinformasjonen vi nå har gjennomgått gir oss et redskap til å kartlegge hva som kjennetegner ungdom som bytter sex. Selv om forskningen også her er tvetydig, er det flere studier som viser at gutter oftere bytter sex enn jenter. Vi ser særlig tre mekanismer som er gjentakende for ungdom som bytter sex: et behov for penger, spenning/utprøving og risiko/sårbarhet. Penger er det vanligste godet, men det er noe varierende hva de unge bytter til seg. Her ser vi også en kjønnsforskjell. Gutter oppgir «annet» oftere enn penger, noe som ikke er tilfellet for jentene. Samtidig ser vi også noen kjønnsforskjeller i årsakene til at de unge inngår slike relasjoner og hvordan det foregår. Jenter gjør dette noen ganger gjennom eldre kjærester, og rusmiddelbruk er ofte involvert. Dette er også tilfelle for gutter, men for noen av guttene handler det om homoseksuell utforskning. Jenter opplever også mer skam knyttet til at de har byttet sex, og er eldre. Disse forskjellene underbygger betydningen av separate analyser for gutter og jenter.

Tidligere forskning baserer seg i stor grad på sexsalg, og derfor ser vi et behov for en systematisk kartlegging av sexbytte. Samtidig er det lite nyere forskning på dette i Norge. Som vi har sett er også noen av funnene fra tidligere forskning tvetydige. Det er blant annet sprikende funn i alder, i hvilken sosioøkonomisk status ungdommene har, samt om de oppgir å ha venner eller ikke. Dette kan blant annet komme av ulike begrepsdefineringer. Hegna og Pedersen (2002) fant eksempelvis at gjennomsnittsalderen for første gang ungdommen solgte sex er lavere enn hva som ble funnet av Svedin & Priebe (2004) som undersøkte sexbytte. Dette er imidlertid et eldre studie, og våre analyser vil kunne bidra med oppdaterte funn for å få en økt innsikt i hva som kjennetegner de unge som bytter seksuelle handlinger mot goder. I tillegg til å bidra med en oppdatert kartlegging av kjennetegn ved ungdom som bytter sex, vil vi også bidra med analyser av noen sammenhenger som tidligere ikke har blitt undersøkt. Så vidt oss bekjent er det i forbindelse med ungdom som bytter sex, heller ikke forsket på ungdommens deltakelse i slåsskamper, skoletrivsel eller om de blir utsatt for verbale krenkelse fra foreldre. I det følgende vil vi ta for oss forskning som er gjort på foreldrenes betydning for ungdom som bytter sex.

2.4. Foreldrerelasjoners betydning for sexbytte

Både nasjonal og internasjonal forskning peker i stor grad på at mange unge med sexsalg/sexbytte-erfaring har en vanskelig historie og dårlig relasjon til sine foreldre. Jessen (1998) gjennomførte en kvalitativ studie basert på intervjuer med ti kvinner som alle debuterte med prostitusjon før fylte 16 år. Åtte av disse kvinnene hadde en oppvekst som var preget av mye rus i hjemmet, utrygghet, svik, brudd i familiebånd, lite grenser og mangelfull omsorg. To av kvinnene hadde derimot en trygg og god oppvekst (Jessen, 1998, s. 58). Selv om dette er en kvalitativ studie, og dermed ikke grunnlag for generalisering, indikerer den at flere aspekter ved foreldrerelasjon kan være en medvirkende faktor til at unge drives ut i prostitusjon. Som denne studien indikerer vil derimot ikke dette være tilfelle for alle, og kan bidra til å nyansere bilde.

Intervjuene til Hegna og Pedersen (2002) viste at ungdommene med sexsalgserfaring hadde en rekke likhetstrekk i sine oppvekstshistorier. Mange hadde en bakgrunn med brutte familiebånd, fosterhjems plasseringer og et liv på barneverninstitusjoner. Dette samsvarer også med andre studier (se eksempelvis Priebe, 2015, s. 40; Svedin & Priebe, 2004, s. 296; 2007, s.

25). I studien til Hegna og Pedersen (2002, s. 37, 46) understreker forfatterne at årsakene til at ungdommene begynner med sexsalg er svært varierende og komplekse, men det er flere av ungdommene med sexsalg-erfaringer som er preget av søken etter ømhet, trygghet, kjærlighet og et ønske om et sosialt fellesskap. Disse funnene blir også underbygget av Grytbakk og Borgestrånd (2002) i rapporten *Følelser i drift*. I sin kvalitative studie av ungdom som selger eller bytter seksuelle tjenester i Trondheim finner forfatterne blant annet at det å vokse opp uten stabile og trygge voksenpersoner gir en sårbarhet for prostitusjon og søken etter bekreftelse av ukjente mennesker gjennom seksuelle møter. Flere forteller også om brutte familier og nye familiekonstellasjoner som skaper urolige og utrygge barn og unge (Grytbakk & Borgestrånd, 2002, s. 58-59)

Hegna og Pedersen (2002, s. 56) undersøkte foreldrekontroll og deres oversikt over ungdommens fritid. Disse undersøkelsene viste ingen forskjell i ungdommens rapportering av sexsalg. For vår studie kan dette indikere at høy grad av overbeskyttelse ikke gir utslag i sexbytte, ettersom foreldrekontroll også her måles med utgangspunkt i ungdommens opplevelse av foreldrene her og nå. Ungdom som hadde opplevd samlivsbrudd mellom foreldrene og som derfor levde med kun én av foreldrene eller med én forelder og én steforelder, hadde imidlertid dobbelt så stor sannsynlighet for å ha solgt sex, enn ungdom som bor sammen med begge foreldrene sine. Dette sammenfaller med internasjonale studier som viser at ungdommer som har byttet/solgt sex sjeldnere bor sammen med begge sine foreldre, enn de som ikke har gjort det (Potter et al., 1999, s. 936; Priebe, 2015, s. 40; Svedin & Priebe, 2007, s. 24).

I *Ung i Trondheim 2013* skåret guttene også litt høyere enn gjennomsnittet på at de skjulte fritiden sin for foreldrene sine, og at de ikke stolte på sine foreldre og at foreldrene ikke stolte på dem (Vågen, 2015, s. 11). I likhet med vår studie måler denne studien betydningen av foreldrerelasjon i ungdomsårene. Her gjennomførte forfatterne også intervjuer med informanter hvorav noen var ansatte i tjenesteapparater som har kontakt med gutter som selger sex og som besitter kunnskap om temaet. De intervjuet også en ung jente som har solgt sex, en tidligere mannlig prostituert og foreldre til en gutt som har solgt sex. Her fremkom det at forholdet til familien ofte var problematisk for unge som solgte sex. Flere av informantene forteller at foreldrene reagerer sterkt på at barna selger sex, og at dette kan være et problem

for familierelasjonen. Samtidig kan foreldrene ha en annen forståelse av hvilken type hjelp og støtte ungdommen har behov for, enn det ungdommen selv har (Vågen, 2015, s.11). Likevel viser flere studier at de som har erfaring med sexbytte skjuler dette for sine foreldre (Larsen & Pedersen, 2005; van de Walle et al., 2012, s. 552).

I den omfattende kartleggingen til Pro Sentret (2017) fant de at ungdom som ikke fikk omsorg, støtte, veiledning og oppfølging av sine foreldre særlig var sårbare for å inngå i bytterelasjoner. Samtidig var det flere informanter som hadde erfaringer med at ungdom inngikk i bytterelasjoner med andre voksne for å få den omsorgen og bekreftelsen de ikke fikk av foreldrene. En særlig sårbar gruppe var ungdom som bar med seg traumer fra omsorgssvikt, konflikter og vold. De hadde opplevd svikt i relasjonen til sine foreldre, noe som igjen førte til at de hadde lite kunnskap om grensesetting og mangel på erfaring med hva en trygg og gjensidig relasjon innebærer (Bjørndahl, 2017, s. 27). Dette sammenfaller også med funn gjort i Danmark basert på intervjuer gjort med profesjoner som er i kontakt med unge som bytter sex. Sexbytte blant unge ble av flere ansatte oppfattet som en måte å fylle emosjonelle behov og en måte å føle seg verdsatt på. Særlig jenter som hadde opplevd lite kjærlighet og omsorg i oppveksten fikk en opplevelse av å føle seg attraktive og verdsatt ved å ta imot penger eller gaver for sex, fordi det fikk dem til å føle at de var gode på noe (Bjønness & Jensen, 2019, s. 46).

Dersom vi går til den øvrige internasjonale litteraturen, ser vi mye av det samme. Majoriteten av ungdommene med sexsalg/sexbytteerfaring rapporterer om et konfliktfylt og problematisk forhold til foreldrene, der flere har blitt forsømt i barndommen og kommer fra sosialt vanskeligstilte familier (Fredlund et al., 2013, s. 319; Jonsson et al., 2015b, s. 21-22; van de Walle et al., 2012, s. 549-550). I en sammenlignende studie av unge kvinnelige sexarbeidere gjennomført i New Zealand fant de at mangel på sterke familieband og negativ relasjon til foreldre er gjentakende hos kvinner med sexsalg-erfaring. Flere av kvinnenenes familiemedlemmer hadde en rekke psykososiale problemer, og skillsmisseraten hos foreldrene var relativ høy. I likhet med vår studie baserer denne studien seg på spørsmål hentet fra Parental Bonding Instrument (heretter forkortet PBI), der det ble skilt mellom to ulike aspekter i foreldreutøvelse: omsorg og kontroll. På tross av at vi bruker PBI til å undersøke foreldrerelasjonen her og nå, ble det i denne studien brukt til å analysere kvinnenenes relasjon til

deres foreldre i et retroperspektiv. En større andel av sexarbeiderne beskrev sine relasjoner til foreldrene som preget av mindre grad av omsorg, men også stor grad av kontroll (Potter et al., 1999, s. 939). Tilsvarende studie er gjort i Sverige med ungdommer som har erfaring med sexbytte der de benytter PBI, og denne studien ga de samme funnene (Priebe, 2015, s. 41-42).

Ut ifra dette kan mye tyde på at svak foreldrerelasjon er et kjennetegn ved mange av de ungdommene med sexsalg-erfaring. Hegna og Pedersen (2002) setter imidlertid spørsmålsteget ved hvorvidt sammenhengene mellom trekk ved familien og sexsalg kan forklares på grunn av metodologiske svakheter i studiene. Eksempelvis viser de til en studie som tar for seg survival sex, der det å bo med to foreldre eller i andre familieformer *ikke* hadde noe å si for sannsynligheten for å ha solgt sex (Greene et al., 1999, s. 1407). En annen studie som sammenlignet jenter på samme alder og fra samme område, hvor den ene gruppa hadde prostitusjonserfaring og den andre ikke, ble det ikke funnet noen forskjeller mellom de to gruppene hva gjaldt familiebakgrunn (Nadon, Koverola & Schluderman, 1998, referert i Hegna og Pedersen, 2002, s. 31). Disse funnene kan tyde på at ungdommer med vanskelig familiebakgrunn kan ha en forhøyet risiko for å ha en vanskelig ungdomstid, men at det ikke er dette som i hovedsak skiller ungdommer med sexsalgserfaring fra øvrig ungdom (Hegna & Pedersen, 2002, s. 31).

2.5. Foreldrestiler

I forlengelsen av hvordan ungdommen opplever sin relasjon til sine foreldre, er det også relevant å diskutere ulike foreldrestiler (Elstad & Stefansen, 2014, s. 665). Foreldrestil handler om hvordan foreldrene behandler, kommuniserer, disiplinere, overvåker og støtter sine barn (Slicker, Picklesimer, Guzak & Fuller, 2005, s. 228). Mens foreldrepraksis er knyttet til spesifikke sammenhenger og barnets atferd, refererer foreldrestiler til strukturer som kommer til uttrykk i foreldrenes gjøremål i ulike situasjoner og foreldrenes holdninger til barnet. Sistnevnte kommer til uttrykk gjennom tonefall, kroppsspråk og grad av oppmerksomhet. Foreldrestiler er altså knyttet til de relasjonelle egenskapene hos foreldrene i møte med deres barn (Elstad & Stefansen, 2014, s. 651), og kan bidra til at barn oppnår en vellykket sosialisering i den dominerende kulturen de vokser opp i (Darling & Steinberg, 1993, s. 487). Hvilken foreldrestil barna blir oppdratt etter påvirker barnas liv på en rekke måter. Eksempelvis vil foreldre som viser støtte og oppfølging positivt påvirke barnas

psykiske helse, og hvordan de vurderer sin egen skolekompetanse (Chan & Koo, 2010, s. 396; Hyggen, Brattbakk & Borgeraas, 2018, s. 8). Samtidig viser forskning at barnets atferd også kan påvirke foreldrestilen (Chan & Koo, 2010, s. 396).

Empiriske studier måler og operasjonaliserer foreldrestiler på ulik måte (Elstad & Stefansen, 2014, s. 651). En av de mest innflytelsesrike inndelingene av foreldrestiler ble utviklet av den amerikanske utviklingspsykologen Diana Baumrind (1978), og denne ble senere videreutviklet av Maccoby og Martin (1983). To overordnede variabler, varme og kontroll, bestemmer kategoriseringen i denne typologien. Forfatterne setter dette opp mot høy grad av kontroll og varme, og lav grad av varme og kontroll. Ved å kombinere disse dimensjonene sitter vi igjen med fire ulike foreldrestiler: *autoritativ* (mye varme/mye kontroll), *autoritær* (lite varme/mye kontroll), *ettergivende* (mye varme/lite kontroll) og *forsømmende* (lite varme/lite kontroll) (Elstad & Stefansen, 2014, s. 651).

Autoritative foreldre setter grenser og utøver fast kontroll, men er samtidig opptatt av å anerkjenne barnets egenskaper og interesser. Her er dialogen i fokus, og foreldrene forklarer årsaken til de ulike reglene og fungerer som en veileder for barnet (Baumrind, 1975, s. 24). En empirisk studie viser at denne foreldrestilen har en sammenheng med unges sosiale, følelsesmessige og kognitive utvikling, og blir ansett som et ideal innenfor vestlige samfunn (Bakken et al., 2016, s. 8, 35). Autoritære foreldre vil på den andre siden verdsette lydighet, med lite interesse for barnets egne interesser og ønsker. Denne foreldrestilen forventer at barna godtar foreldrenes regler, og begrenser barnets autonomi. Ettergivende foreldre vil derimot gi barnet stor frihet og lite grenser, men vil samtidig vise aksept og bekreftelse ovenfor barnets impulser. Foreldrene ser på seg selv som en ressurs barnet kan oppsøke, men er ikke en aktiv agent som er ansvarlig for å forme og endre barnets oppførsel (Baumrind, 1975, s. 24). Til sist har vi de forsømmende foreldrene som bruker lite tid på sine barn, er uinteresserte og fraværende. Foreldrene involverer seg lite emosjonelt i barna, og er lite opptatt av barns ønsker og følelser. Samtidig setter denne foreldrestilen lite grenser og regler (Maccoby & Martin, 1983, s. 48-49).

På tross av at Baumrind sin modell har fått stor innvirkning på senere forskning om foreldrestiler, har også flere kommet med sine bidrag til hvordan dette kan måles. Parker, Tupling & Brown (1979) utviklet det psykometriske måleinstrumentet for å studere ulike

foreldrestiler for barn og unge opptil 16 år, kjent som The Parental Bonding Instrument (PBI). Denne typologien har flere likhetstrekk med Baumrind (1978) sin modell, men her er det også fokus på tilknytningen mellom barn og foreldre. De to overordnede variablene her blir kalt *omsorg* og *overbeskyttelse*, og blir ellers målt på samme måte som i Baumrind sin modell i form av fire ulike foreldrestiler hvorav kombinasjonen av stor eller liten grad av omsorg og kontroll kombineres. De fire identifiserte typene av tilknytning og foreldrestil blir dermed (vår oversettelse): optimal tilknytning (mye omsorg og lite overbeskyttelse), svak tilknytning (lite omsorg og lite overbeskyttelse), kjærlig begrensing (mye omsorg og mye overbeskyttelse) og til sist følelsesløs kontroll (lite omsorg og høy overbeskyttelse) (Parker et al., 1987, s. 7). Vi bruker PBI i denne studien for å måle grad av omsorg og grad av overbeskyttende foreldre. Dette er noe som vi utdyper senere i beskrivelsen av variablene.

2.4.1. Foreldrestil og seksuell risikoatferd

Flere amerikanske studier har undersøkt sammenhengen mellom ulike foreldrestiler og ungdommers seksuelle atferd. Huebner & Howell (2003) gjennomførte en kvantitativ studie der de undersøkte sammenhengen mellom ungdommers seksuelle risikoatferd og foreldrestiler. På tross av at forskerne hadde en antagelse om at autoritativt foreldreskap hadde sammenheng med mindre seksuell risikoatferd, ble denne hypotesen avkreftet. Når de så foreldrestil i sammenheng med etnisitet ga det derimot utslag (Hubner & Howell, 2003, s. 76). Dette viser til viktigheten av å anerkjenne at foreldrestiler påvirkes av ulike sosiale faktorer, som blant annet kulturelle forhold. Av hensyn til ungdommens anonymitet blir dette imidlertid ikke undersøkt nærmere i vår studie.

Heller ikke hadde frekvensen av kommunikasjon mellom foreldre og barn noe effekt. Imidlertid hadde samspill mellom foreldreovervåkning og kommunikasjon en sammenheng. Dette indikerer at å bli nøye overvåket av sine foreldre i kombinasjon med en tett dialog beskytter mot risikosex. Forfatterne bruker imidlertid en definisjon av seksuell risikoatferd der det vektlegges antall sexpartnere og mangel på kondombruk (Hubner & Howell, 2003, s.71, 76). I lys av denne oppgavens tema kan definisjonen sies å være for mild til at resultatene kan sammenlignes her. Likevel kan funnene bidra til å belyse faktorer som vil spille inn på ungdommers seksuelle atferd.

Rodgers (1999) gjennomførte en lignende studie der han undersøkte ulike foreldreprosesser med utgangspunkt i kommunikasjon, foreldrestøtte, psykisk kontroll og overvåkning fra foreldre og hvilken betydning dette har for ungdommers seksuelle risikoatferd. Studien fant at ungdommer som blir mer overvåket tar mindre seksuell risiko enn de som ikke blir overvåket. Mye psykisk kontroll, i betydning av lite oppmuntring til autonomi og selvstendighet, gir større sannsynlighet for at jenter tar mer seksuell risiko. Dette kan innebære at jenter som får muligheten til å utvikle selvstendighet også utvikler mer psykologisk modenhet slik at de også tar gode valg i seksuelle situasjoner. Sistnevnte funn gjaldt derimot ikke for gutter (Rodgers, 1999, s. 106-107). Her ser vi at påvirkningen av psykisk kontroll er ulikt for gutter og jenter i forbindelse med å ta seksuell risiko. Andre aspekter ved foreldrerelasjonen kan dermed ha ulik innvirkning på de to kjønnene.

I tillegg til forskningen som belyste ungdom som bytter sex, har vi nå sett på foreldrerelasjonens betydning for sexbytte. Oppsummert viser tidligere forskning at relasjonen til foreldre er et gjentakende funn for ungdom med sexsalg/sexbytte-erfaring. Dette innebærer flere psykososiale utfordringer i familien, lite tillit mellom ungdommen og deres foreldre og manglende emosjonell støtte. Tidligere forskning viser også at ulike aspekter ved foreldrestiler kan virke inn på ungdommers seksuelle risikoatferd. Dette kan dessuten påvirke gutter og jenter ulikt. Vi vil nå presentere det teoretiske rammeverket for studien vår.

3. Teoretisk grunnlag

I dette kapittelet vil vi i først gi en beskrivelse av det teoretiske begrepet resiliens. Deretter vil vi gi en teoretisk forankring av variablene, der vi argumenterer for hvorfor akkurat disse variablene er valgt og hvordan vi forstår dem som beskyttelse- eller risikofaktorer.

3.1. Resiliens

Tidligere mente mange at barn som klarte seg bra på tross av krevende opplevelser var gjennomgående tøffe og robuste og derfor mer motstandsdyktige mot stress eller motgang. I dag vet vi derimot at dette ikke nødvendigvis er tilfelle. Til gjengjeld vet vi at barns evne til å mestre stress og motstand er relativ i motsetning til absolutt. Rutter (2000, s. 652) understreker at den absolutte forestillingen om barns usårbarhet er erstattet av det relative konseptet *resiliens*. Resiliens handler om hvordan mennesker klarer seg bra, til tross for utfordrende eller truende omstendigheter (Luther & Zigler, 1991, s. 1; Rutter, 2000, s. 651-652), og er opptatt av menneskers motstandskraft mot å utvikle psykiske utfordringer (Borge, 2010, s. 12).

Et krav til resiliens er at det er risikofaktorer til stede, men også beskyttelsesfaktorer som bidrar til å fremme positive utfall eller å redusere negative utfall. Risikofaktorer er omstendigheter som øker sannsynligheten for negative utfall, mens beskyttelsesfaktorer endrer konsekvensen av uønskede hendelser slik at potensielt negative utfall kan unngås (Zolkoski & Bullock, 2012, s. 2296-2298). Det er ikke nødvendigvis en kausal kobling mellom risiko og utfall, noe som betyr at en gitt risikofaktor ikke uten videre fører til et bestemt utfall (Møller, 2018, s. 10). Dersom det ikke er beskyttelsesfaktorer til stede i møte med ulike risikofaktorer kan dette imidlertid føre til ulike psykiske vansker eller sosial mistilpasning hos individet (Kvelling, 2018, s. 242-246). Eksempelvis kan det å vokse opp med foreldre med rusproblematikk som svekker foreldrenes evne til å yte god omsorg, føre til at ungdommen utvikler ulike psykososiale vansker. Tidligere forskning har vist at noen av ungdommene som har byttet/solgt sex har opplevd traumer, svikt i relasjoner og har blitt forsømt i barndommen (Bjørndahl, 2017, s. 2; Fredlund et al., 2013, s. 319). Dette kan ha ført til ulike psykososiale utfordringer, som også kan være en årsak bak sexbytte.

Kunnskap om resiliens kan gi innsikt i hvordan vi kan lære av de barna med høyrisikobakgrunn som har en positiv utvikling, og hjelpe barn med samme bakgrunn som har en negativ utvikling. Resiliens handler ikke bare om egenskaper hos barnet, men om samspillet mellom egenskaper hos barnet og i miljøet rundt i møte med risikofylte opplevelser (Borge, 2010, s. 11-12). Det er derfor ikke snakk om et fast, individuelt kjennetegn, ettersom kontekst og miljømessige forhold også påvirker resiliens (Luthar & Zigler, 1991). Samtidig har tvilling- og adopsjonsstudier vist at enkelte risikofaktorer som ofte er knyttet til miljø, egentlig er genetiske. Dette indikerer at genetiske faktorer har en betydelig rolle når det gjelder resiliens (Rutter, 2000, s. 654-667).

Risiko- og beskyttelsesfaktorer er gjerne motsetninger. For eksempel blir skilsmisse gjerne betegnet som en risikofaktor mens et fortrolig ekteskap blir gjerne betegnet som en beskyttelsesfaktor (Rutter, 2000, s. 652). Rutter (2000) fremhever at beskyttelsesfaktorer egentlig er det motsatte av risikofaktorer. Eksempelvis er gode relasjoner mellom foreldre og barn en beskyttelsesfaktor, mens negative relasjoner er risikofaktorer. Samtidig vil enkelte ting som gjerne er forbundet med risikofaktorer også kunne være en beskyttelsesfaktor. Adopsjon er gjerne forbundet med noen utfordringer, men dersom barnet er født inn i en høyrisikofamilie kan det derimot være en beskyttelsesfaktor å bli adoptert. Dette viser betydningen av at en må vurdere alle involverte faktorer og ikke et moment alene. At en hendelse oppleves som utelukkende positiv for vedkommende betyr heller ikke nødvendigvis at opplevelsen vil fungere som en beskyttelsesfaktor (Rutter, 2000, s. 652-659).

Forskningen på resiliens har vist store individuelle forskjeller i barns reaksjoner på stress eller motgang. I noen tilfeller har studier vist at et barn som var utsatt for risikosituasjoner utviklet en varig psykisk lidelse, mens et annet barn ble styrket av samme erfaring. Dette gjelder også innad i en søskenflokk, hvor søsken utsettes for samme familierisiko, men likevel opplever situasjonen ulikt og får ulike konsekvenser som følge av det (Borge, 2010, s. 90). I tillegg til at mennesker finner ulike mestringsstiler som fungerer for dem, vil ikke en mestringsmekanisme nødvendigvis fungere likt i møte med alle ulike stressopplevelser. Hvordan mennesker takler omstendighetene er imidlertid ingen passiv prosess. Denne prosessen blir preget av hvilke konsekvenser de spesielle livserfaringene har på individet, men også av hvilke forestillinger de har om sitt eget liv. En av de viktigste faktorene som avgjør

hvordan individene takler motgang er hvordan de selv opplever dette (Borge, 2010, s. 37; Rutter, 2000, s. 651-658).

Samtidig har longitudinelle studier vist at en viss atferd eller opplevelse i en spesifikk alder gir indirekte kjedevirkninger som påvirker forekomsten av risiko- eller beskyttelsesfaktorer senere. Et eksempel kan være at antisosial oppførsel og psykososiale risikoopplevelser i barndommen gjerne blir fulgt av psykososiale risikoer og utfordringer i ungdom og voksen alder (Rutter et al., 1997a, s. 356). I vår studie spørres ungdommen om opplevelsen av sine foreldre her og nå. Disse funnene kan imidlertid vise at risikoopplevelser fra barndommen kan få en innvirkning på hvordan ungdommen opplever sine foreldre i dag.

En longitudinell studie kalt Kauai, utført av Werner med kollegaer (1982) tok for seg barn på en øy i Hawaii, fra fødsel til midten av voksenlivet (Werner, 1997, s. 103). Studiene var en av de første som systematisk fokuserte på beskyttelsesfaktorer som gjør det mulig for barn fra høyrisikobakgrunn å utvikle seg til kompetente og velfungerende voksne. Høyrisikobakgrunn ble operasjonalisert ved at barnet hadde opplevd risikoopplevelser før fylte 2 år. Dette var eksempelvis risikoopplevelser som fattigdom, foreldre med lite utdanning, et uorganisert familiemiljø, høyt alkoholkonsum hos foreldre eller mental lidelse. Barna som var med i studien skulle ha fire eller flere risikofaktorer i livet sitt. Oppfølgingsstudien viste at disse barna hadde en høyere rate av psykososiale utfordringer enn de som ikke hadde flere risikofaktorer. Denne studien ga også bevis for at både risiko- og beskyttelsesfaktorer virker gjennom et utviklingsløp. Det fremkom at opplevelser (både gode og vonde) i midten av oppveksten, ungdomstiden eller tidlig voksenliv hadde betydelige effekter på samme måte som de hadde i tidlig barndom. Barns temperament og oppførsel i barndommen ga økt sannsynlighet for at de ville oppleve sosial støtte i en senere alder. I tidlig voksenliv var eksempelvis en beskyttelsesfaktor å inngå i et langsiktig forpliktende forhold, ekteskap, å få sitt første barn eller påbegynne en karriere (Rutter, 2000, s. 659-660). Disse funnene indikerer at gode opplevelser kan fungere som en beskyttelsesfaktor i ulike deler av livsløpet.

Kauai-studien bidro også til å kartlegge ulike beskyttelsesfaktorer som fremmer resiliens. For det første var det et minimum av intelligens eller andre temperamentsfulle egenskaper hos barnet som igjen medførte positive sosiale svar fra omgivelsene. Videre bidro planlegging i livet til egeneffektivitet og selvtillit. For det tredje var det gode og støttende voksne, eventuelt

andre viktige voksenpersoner som besteforeldre og eldre søsken, som ga tillit og en følelse av sammenheng. Til sist var et eksternt støttesystem som skole og jobb, som ga nye erfaringer og ofte skapte kompetanse og selvtillit (Werner, 1997, s. 104). Dette er blant de funnene vi vil ta med oss videre i teoretisk forankring av variablene.

3.2. Teoretisk forankring av variablene

Valg av variabler bør henge sammen med teori eller tidligere forskning. Dersom vi inkluderer mange irrelevante variabler vil vi kunne risikere å få signifikante resultater av ren tilfeldighet (Wheelan, 2014). I det følgende gir vi en teoretisk forklaring på hvorfor de ulike variablene er inkludert i regresjonsmodellen.

3.2.1. Foreldrerelasjon

Ulike aspekter ved foreldrene kan være av betydning for ungdom som inngår i sexbytte relasjoner. Samtidig er foreldre svært sentralt innenfor teorien om resiliens, fordi foreldrerelasjon er en viktig faktor for at barn og unge skal nå en positiv utvikling. Foreldre som er mottakelige, støttende, varme og kjærlige, men som også er prinsippfaste, rasjonelle og konsistente blir ansett som en beskyttelsesfaktor for utvikling av resiliens (Zolkoski & Bullock, 2012, s. 2298). Motsatt er negative relasjoner mellom foreldre og barn en betydelig risikofaktor for å utvikle psykopatologi (Rutter, 2000, s. 651).

Amerikanske forskere (Baldwin, Baldwin & Cole, 1990) har undersøkt betydningen av resiliens i forhold til ulike foreldrestiler. Hypotesen var at den foreldrestilen som bidro til positiv utvikling i møte med høy risiko, var en annen enn den stilen som stimulerte positiv utvikling i familier med lav risiko. Studien viste at autoritære foreldre virket beskyttende i høyrisikomiljøer. Samtidig var evnen til å endre foreldrestil og være åpen for alternative løsninger vesentlig for å oppnå positiv utvikling hos høyrisikofamilier. Forfatterne hevder at dette handler om at ved å begrense barnas frihet, blir de også mer beskyttet for risiko som er å finne i miljøet rundt. Eksempelvis vil faren for at barna skal begå kriminalitet eller bli tidlig gravide reduseres ved at reglene i hjemmet er så strenge (Baldwin et al., 1990, s. 277). For vår studie kan dette indikere at overbeskyttelse fra foreldrene virker beskyttende mot sexbytte. En studie som kan brukes som eksempel til å belyse betydningen av en trygg foreldrerelasjon

handler om evnen til å planlegge. Rutter (1990) gjennomførte en studie der han undersøkte evnen til å planlegge som en viktig beskyttelsesfaktor. Han sammenlignet en gruppe ungdom som var oppdratt på institusjon og ungdommer som bodde hjemme hos sine foreldre. Her fant han at evnen til å planlegge er en viktig beskyttelsesfaktor for ungdommen på institusjon, men for sammenligningsgruppen ga ikke dette utslag fordi de hadde foreldre som var i stand til å planlegge livene til barna (referert i Rutter 2000, s. 662). Med andre ord er det avgjørende å ha foreldre som er støttende, gode til å planlegge og som dermed kan peke ut en retning for barna. Det er derfor nærliggende og interessant å undersøke hvorvidt foreldreomsorg og overbeskyttende foreldre kan virke beskyttende for barns seksuelle risikoatferd, som jo sexbytte for mange vil være.

3.2.2. Sosioøkonomisk status

Dersom vi sammenligner Norge med internasjonale forhold, er Norge et land preget av relativt små sosiale forskjeller i befolkningen. Likevel vil familiens sosioøkonomiske status sette en ramme rundt ungdommens liv som vil kunne påvirke både livskvalitet og det handlingsrommet ungdommen har til rådighet (Bakken et al., 2016, s. 13). Fattigdom og lavt utdanningsnivå blir ansett som en risikofaktor innenfor resiliensforskningen (Masten, 2011, s. 498), og sosioøkonomisk status er blant de familiebaserte risikofaktorene som har blitt mest studert (Luthar & Zigler, 1991, s. 6; Møller, 2018, s. 41). Barn som vokser opp med foreldre som har lite utdanning og svak tilknytning til arbeidsmarkedet har økt risiko for å utvikle psykososial problematikk, samt en svakere tilknytning til samfunnet rundt (Møller, 2018, s. 26).

Visse forhold ved lav sosioøkonomisk status kan bidra til å skape svakere foreldrerelasjoner. Eksempelvis kan økonomiske problemer generere emosjonelt stress som igjen kan påvirke foreldrenes foreldrestil (Hyggen et al., 2018, s. 67). Dette sammenfaller også med analyser gjort av Bakken et al. (2016) der de finner at det er tydelige sosioøkonomiske ulikheter i ungdommens relasjon til sine foreldre. Flere ungdommer fra lavere sosioøkonomiske kår rapporterer om et mer konfliktfyllt forhold til sine foreldre, og flere er også misfornøyd med dem. Litt færre opplever emosjonell støtte, og flere rapporterer om krangling. Samtidig viser disse analysene at foreldre fra høyere sosiale lag oftest praktiserer en autoritativ foreldrestil. Som tidligere nevnt er dette den foreldrestilen som gjerne er forbundet med en positiv

utvikling hos barn og unge (Bakken et al., 2016, s. 8). Elstad og Stefansen (2014, s. 664) har funnet tilsvarende, at økonomiske ressurser og foreldrenes utdanning til en viss grad henger sammen med ulike foreldrestiler.

Derfor anser vi det som sannsynlig at sosioøkonomisk status vil kunne være en faktor som påvirker både foreldrerelasjon og sexbytte, og vi anser det som nødvendig å kontrollere for dette. Basert på tidligere forskning om at sosioøkonomisk status kan påvirke ulike aspekter ved foreldrerelasjonen skal vi undersøke om foreldrerelasjonen (herunder omsorg og overbeskyttelse) har størst betydning for sexbytte blant ungdommer med lav sosioøkonomisk status.

3.2.3. Venner

For mange er venner en viktig kilde til støtte og bekreftelse i ungdomstiden, og venner kan også ha betydning for utvikling av selvbilde og sosial kompetanse (Bakken et al., 2016, s. 40). Å ikke ha relasjoner til venner eller å ha venner med negativ innflytelse er risikofaktorer, mens gode venner er en beskyttelsesfaktor som bidrar til å fremme positiv utvikling (Møller, 2018, s. 22-23).

Å ha støttende og trygge relasjoner til foreldrene øker sannsynligheten for at ungdom utvikler positive vennskap (Flynn, Felmler & Conger, 2017, s. 680). Samtidig vil venner ha en påvirkningskraft på ungdommers valg (Berndt, Miller & Park, 1989, referert i Crosnoe, 2000, s. 378), og det er en mulighet for at vennerelasjonene har større påvirkning på ungdommers beslutning om sexbytte enn foreldrerelasjonen. Vennerelasjoner kan fungere både som en beskyttelsesfaktor og som en risikofaktor. Dermed må vi undersøke om fravær av venner kan føre til at ungdommen bytter sex, eller om at dette kan bidra til at de bytter mer sex. Det er også en mulighet for at relasjonen til foreldre betyr lite, men at relasjonen til venner og foreldre er så sterkt korrelert at vi finner en sammenheng mellom relasjonen til foreldre og sexbytte. Derfor er det nødvendig å kontrollere for vennerelasjoner, slik at vi kan forsikre oss om at sammenhengen mellom foreldre og sexbytte ikke egentlig handler om deres relasjoner til venner.

3.2.4. Mobbing

Dan Olwéus (1992, s.17) fremhever at vilkårene for mobbing er at de negative eller aggressive handlingene har vedvart over tid, er gjort med vilje og at det gjerne finnes et asymmetrisk styrkeforhold mellom personene som er involvert. Å bli utsatt for mobbing regnes som en vesentlig risikofaktor for barn og unge (Møller, 2018, s. 23). Dette gjenspeiles ved at selv mindre alvorlige hendelser kan være et risikoaspekt for den utsattes videre utvikling (Broberg, Almquist & Tjus, 2006, s. 68). Dessuten viser det seg at det å ha få venner kan være en risiko for å bli utsatt for mobbing, og at mobbing har tendenser til å spre seg, noe som innebærer at flere deltar i mobbingen (Møller, 2018, s. 21). Mobbing har vist seg å påvirke den utsattes selvfølelse og kan føre til depresjon (Olwéus, 1993b, referert i Olwéus, 1997, s. 500). Dersom personens selvfølelse blir negativt påvirket kan dette igjen føre til økt risiko for at mobbingen vedvarer (Egan & Perry, 1998, s. 305). I tillegg er det å bli utsatt for mobbing en kjent sårbarhetsfaktor i forbindelse med bytte av seksuelle handlinger (Bjørndahl, 2017, s. 23).

Både mobbing og dårlig relasjon til foreldrene nevnes begge som en sårbarhetsfaktor hos ungdom som bytter sex (Bjørndahl, 2017, s. 23). Vi kan derfor anta at mobbing påvirker ungdommens sexbytte. For å undersøke om mobbing overta foreldrerelasjonens betydning på sexbytte kontrollerer vi for dette. Ungdom med gode foreldrerelasjoner kan ha lettere for å si ifra om mobbing. Likevel er følelser som håpløshet, verdiløshet, selvforakt, sårbarhet og skam gjennomgående følelser for mobbeofferet (Broberg et al., 2006, s. 195). Dette kan føre til at det ikke nødvendigvis blir lettere å rapportere om mobbing selv om den som blir utsatt for det har god relasjon til foreldrene sine. Dette sammenfaller med kvalitative studier som viser at unge synes det er vanskelig å fortelle at de blir mobbet til sine foreldre, fordi de blant annet ikke ønsker å belaste dem (Helgeland & Lund, 2018, s. 155). Vi anser det derfor som interessant å undersøke hvorvidt mobbing kan påvirke sammenhengen mellom foreldrerelasjon og bytte av seksuelle handlinger.

3.2.4. Psykiske helseplager

At barnet har hatt eller har psykiske vansker er en risikofaktor for senere å utvikle sosial mistilpasning og psykiske lidelser (Kvillo, 2015, s. 251). Evne til å regulere følelser blir

ansett som en beskyttelsesfaktor. Det å derimot føle mye uro, nedstemthet, sinne eller manglende evne til å kjenne frykt er risikofaktorer (Møller, 2018, s. 22). Tidligere forskning har vist at flere av ungdommen med sexsalg-erfaring har slitt med selvskading og dårlig psykisk helse. Flere rapporterte også om selvmordsforsøk (Grytbakk, 2011; Jonsson et al., 2015b, s. 28).

Psykiske helseplager og foreldrerelasjon henger tett sammen. Familiære forhold som eksempelvis konflikter mellom foreldrene, dårlig psykisk helse hos foreldrene som gir konsekvenser for omsorgsutøvelsen og negativ oppdragerstil blir ansett som en risikofaktor for at unge utvikler depressive symptomer (Broberg et al., 2006, s. 189; Møller, 2018, s. 30). Samtidig kan egenskaper ved ungdommen, som eksempelvis utagering eller rusproblematikk, skape redusert foreldrekapasitet. Psykiske helseplager kan også oppstå uavhengig av foreldrerelasjon. Med andre ord kan foreldrerelasjon både være en beskyttelse- og en risikofaktor for dårlig psykisk helse (Møller, 2018, s. 23, 30). Det er derfor nødvendig å kontrollere for psykiske helseplager for å undersøke om sammenhengen mellom foreldrerelasjonen og bytte av sex ikke er drevet av psykiske helseplager. Samtidig viser kartleggingen til Pro Sentret (2017) at ungdom som har opplevd omsorgssvikt, konflikter, vold og overgrep i hjemmet er særlig sårbare i utforskning av seksualitet og egne grenser. Det kan være en utfordring å kartlegge hva som eventuelt kom først av psykisk helse og svak foreldrerelasjon. Imidlertid er det i tråd med den tidligere forskningen som er belyst her (se eksempelvis Møller, 2018; Pro Sentret, 2017) nærliggende å anta at psykisk helse vil kunne ha en sammenheng med både foreldrerelasjon og sexbytte.

Resiliens kan gi viktige perspektiver på fenomenet sexbytte. I dette kapitlet har vi belyst bakgrunnen for at vi antar at foreldrerelasjon, sosioøkonomisk status, venner, mobbing og psykisk helse kan ha en betydning for unge som bytter sex. Foreldrerelasjon utgjør viktig risiko- og beskyttelsesfaktorer for barn og unges utvikling, noe som også kan ha innvirkning på seksuell risikoatferd.

4. Metode og data

I dette kapitlet skal vi gjøre rede for datainnsamling, utvalget, forskningsetiske vurderinger, operasjonalisering av variabler, kvaliteten på datamaterialet og de statistiske metodene vi benytter for å besvare forskningsspørsmålene våre. Før vi kommer dit vil vi imidlertid minne om analysemodellen som viser våre hypoteser for studien. Vi har en antakelse om at ungdom som opplever dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttelse har økt sannsynlighet for å bytte sex. Samtidig vil vi undersøke om sosioøkonomisk status, vennerelasjoner og det å være utsatt for mobbing kan være bakenforliggende forhold som har innvirkning på at ungdom med svak foreldrerelasjon oftere bytter sex. Vi skal også undersøke om sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte medieres av psykiske helseplager. Med utgangspunkt i våre antagelser om at foreldrerelasjon kan påvirke ungdommens psykiske helseplager og slike plager kan ha innvirkning på sexbytte. Vi har også en hypotese om at tendensen til at de med svak foreldrerelasjon oftere bytter sex er sterkest blant ungdom med lav sosioøkonomisk status.

4.1. Datainnsamling

I denne masteroppgaven bruker vi datamaterialet hentet fra tverrsnittsundersøkelsen *Ung i Oslo 2018*, gjennomført av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) i samarbeid med de Regionale kompetansesentre innen rusfeltet (KoRus).

Ungdataundersøkelsene finansieres gjennom statsbudsjettet med tilskudd fra ulike departementer (Frøyland, 2017, s. 8), mens Oslo Kommune finansierer den tilpassede delen av *Ung i Oslo* (Bakken, 2018, s. 8). NOVA er ikke ansvarlig for våre analyser og fortolkninger.

Ung i Oslo er Oslo kommune sin Ungdata-undersøkelse. Ungdata er et kvalitetssikret og standardisert system for lokale spørreundersøkelser for ungdom i alderen 13 til 19 år (Frøyland, 2017, s. 13), og regnes for å være en av de mest omfattende informasjonskildene når det gjelder ungdommers helse og trivsel i Norge (Abebe, Frøyland & Bakken, 2015). Formålet med *Ung i Oslo* er å kartlegge hvordan Osloungdommen har det, samt å undersøke endringer over tid ved å sammenligne dataene med tidligere Ung i Oslo-studier. Spørsmålene dekker et bredt spekter av temaer, og tar blant annet for seg relasjoner til foreldre og

jevngamle, skole, fritidsaktiviteter, lokalmiljø, vold, seksualitet, psykisk- og fysisk helse. Alle offentlige og private ungdomsskoler og videregående skoler i Oslo fikk tilbud om å delta. Spørreundersøkelsen ble gjennomført elektronisk i skoletiden, i perioden uke 3 til uke 12 i 2018 (Bakken, 2018, s. 8-9).

4.2. Utvalg

Datamaterialet vårt består kun av elever i videregående skole fordi spørsmål om seksualitet ikke er inkludert i spørreskjemaet til elever på ungdomsskole (Frøyland, 2017, s. 31). Det er 11 225 elever som har fått spørsmålet om de har utført seksuelle handlinger mot goder og av disse er det 1771 som valgte å ikke svare på dette enkeltspørsmålet. Det tilsvarer en partiell svarprosent på 84,2 prosent. Vårt analytiske utvalg består av 9050 respondenter, hvorav 4118 er gutter og 4932 er jenter. Det inkluderer kun respondenter som har besvart alle variablene som er inkludert i regresjonsanalysen, og derfor er det også kun disse respondentene som inkluderes i begge resultatdelene av oppgaven.

4.3. Forskningsetiske vurderinger

Noen av spørsmålene i *Ung i Oslo* har en sensitiv og personlig karakter, noe som blant annet gjelder spørsmålene vi bruker i denne studien. For å ivareta elevene ble skolene oppfordret til å ha ansatte fra helsetjenesten til stede, slik at ungdommen skulle ha noen å snakke med når undersøkelsen var avsluttet. Det var frivillig for ungdommen å delta, og både ungdommene og foreldrene ble informert om undersøkelsen i forkant. Dersom foresatte eller eleven selv ikke ønsket å delta ble de tilbudt et annet pedagogisk opplegg. Samtidig kunne elevene trekke seg når som helst i løpet av undersøkelsen, og de kunne hoppe over de spørsmålene de ikke ønsket å besvare (Bakken, 2019, s. 9).

Til tross for at undersøkelsen i utgangspunktet er anonym, stilles det på videregåendenivå spørsmål om indirekte personopplysninger som kan gjøre det mulig å identifisere enkeltbesvarelser ved å kombinere svar. For å ivareta respondentenes anonymitet er det i kombinasjon med våre utvalgte variabler, ikke belyst hvilken bydel ungdommen bor i, ei heller hvorvidt personen har innvandrerbakgrunn. Av samme grunn meldte NOVA inn undersøkelsen til NSD (Norsk senter for forskningsdata), som godkjente den. I tillegg har

Datatilsynet gitt konsesjon for gjennomføring av undersøkelsen med et krav til sikker dataoppbevaring (Bakken, 2018, s. 10). Vi har signert en avtale der vi forplikter oss til å oppbevare datafilen på en sikker måte, slik at andre ikke skal få tilgang til opplysningene. Vi skal slette filer og datasett ved prosjektets slutt (juni 2020).

Samtidig arbeider vi med et tema som for mange vil være forbundet med fordommer og stigmatisering. Samfunnsforskning og utvikling av kunnskap vil aldri kunne være helt verdinøytral. Likevel vil det å være bevisst hvilke verdier som er involvert og hvordan dette påvirker prosessen og hvilke konsekvenser dette vil gi, kunne bidra til å nærme seg ideal om verdifrihet i samfunnsforskning (Risjord, 2014, s. 15). Det har derfor vært viktig for oss å være bevisst vår egen forforståelse, og hvordan dette former vår fremstilling av problematikken. Vår forforståelse var preget av et syn på sexbytte som et alvorlig fenomen, der de utsatte hadde en tung bagasje og noe vi sterkt ønsket å forebygge. Denne forforståelsen ble på flere måter bekreftet jo lenger vi kom inn i litteraturen, der de unge ofte beskrives som ofre (se for eksempel Smette & Hegna, 2005, s. 289). Vi har derfor hatt kontinuerlige diskusjoner gjennom hele prosessen for å ha en økt bevissthet rundt hvilke fordommer og verdier som preger vår forståelse av fenomenet og hvordan dette påvirker vårt prosjekt. I det følgende vil vi beskrive hvordan variablene er operasjonalisert.

4.4. Operasjonalisering av anvendte variabler

I det følgende beskriver vi alle inkluderte variabler i analysen og hvordan disse er operasjonalisert. Vi starter med vår avhengige variabel som er bytte av seksuelle handlinger mot goder. Deretter beskriver vi variabler som måler kjennetegn ved ungdom som bytter sex. Disse risikofaktorene er valgt med utgangspunkt i samtaler med Pro Sentret og antagelser dannet i våre erfaringer fra praksis. Videre gjennomgår vi hvordan de viktigste uavhengige variablene (foreldreomsorg og overbeskyttelse) er operasjonalisert. Avslutningsvis beskriver vi de andre variablene som skal inngå i regresjonsanalysen som er sosioøkonomisk status, venner, utsatt for mobbing og psykiske helseplager.

4.4.1. Bytte seksuelle handlinger mot goder – vår utfallsvariabel

Ung i Oslo 2018 er den første undersøkelsen i Oslo som har stilt følgende spørsmål: «har du i løpet av de siste 12 måneder gjort seksuelle handlinger for å oppnå goder (penger, klær, sminke, alkohol, andre rusmidler, overnatting, reise, mat eller andre ting eller gaver)?». Svaralternativene er «nei», «ja, 1 gang», «ja, 2-5 ganger» og «ja, 6 ganger eller mer». Vår avhengige variabel er omkodet til en dikotom variabel der vi skiller mellom «nei» (0) og «ja» (1). Det er et marginalt fenomen å bytte sex blant unge ($n = 325$) og det er derfor ikke hensiktsmessig å skille mellom antall ganger de har byttet sex.

4.4.2. Variabler som måler kjennetegn ved ungdom som bytter sex

Bosituasjon

For å undersøke bosituasjonen til Osloungdommer er det stilt følgende spørsmål «hvilke voksne bor du sammen med nå?» Svaralternativene ungdommene kunne velge mellom var «jeg bor sammen med begge foreldrene mine, «jeg bor sammen med den ene av foreldrene mine og en stemor eller stefar», «jeg bor kun sammen med en av foreldrene mine» og «annet». Vi benytter en dikotomisert versjon av variabelen, som skiller mellom «jeg bor sammen med begge foreldrene mine» og «annet».

Trivsel på skolen

For å måle om ungdommene trives på skolen er det stilt spørsmålet «er du enig eller uenig i følgende utsagn om hvordan du har det på skolen? – Jeg trives på skolen». Svarene ungdommene kunne velge mellom er «helt enig», «litt enig», «litt uenig» og «helt uenig». Svaralternativene «helt enig» og «litt enig» har vi kategorisert som «ja», og svaralternativene «litt uenig» og «helt uenig» har vi omkodet til «nei».

Slåsskamp

For å kartlegge Osloungdommenes atferd er det spurt «hvor mange ganger har du vært med på eller gjort noe av dette det siste året (de siste 12 månedene) – vært i slåsskamp?». Svarene respondentene kunne velge mellom er «ingen ganger», «1 gang», «2-5 ganger», «6-10 ganger» og «11 ganger eller mer». Det første svaralternativet «ingen ganger» beholdt vi som det var

opprinnelig, «1 gang» og «2-4 ganger» kategoriserte vi til «1-5 ganger». «6-10 ganger» og «11 ganger eller mer» omkodet vi til «6 ganger eller mer».

Cannabis

For å undersøke ungdommens bruk av cannabis er det spurt om «hvor mange ganger har du gjort noe av dette det siste året (de siste 12 månedene) – brukt hasj/marihuana/cannabis?». Svaralternativene gikk fra «ingen ganger», «1 gang», «2-5 ganger», «6-10 ganger» og «11 ganger eller mer». Det første svaralternativet «ingen ganger» beholdt vi som det var opprinnelig, «1 gang» og «2-5 ganger» omkodet vi til «1-5 ganger». «6-10 ganger» og «11 ganger eller mer» kategoriserte vi til «6 ganger eller mer». Vi benytter formuleringen *cannabis* som en samlebetegnelse for disse tre rusmidlene.

Verbale krenkelser fra foreldrene

For å måle om Osloungdommer har blitt verbalt krenket av foreldrene er det blitt spurt følgende spørsmål «tenk på siste 12 måneder. Har foreldrene dine - kalt deg for krenkende ting, f.eks. idiot, verdiløs, hore, homo?». Svaralternativene var opprinnelig «nei aldri», «en eller to ganger», «3-5 ganger» og «6 ganger eller mer». Her har vi beholdt de to første kategoriene som opprinnelig og de to siste svaralternativene omkodet vi til «3 ganger eller mer».

Seksuell orientering

Ungdata har forskjellige tilleggsmoduler som bare har gått ut til en tilfeldig tredjedel av respondentene. Her finnes blant annet spørsmål om ungdommens seksuelle orientering og det er formulert slik: «opplever du deg selv som heterofil eller homofil/lesbisk eller ingen av delene?» Respondentene kunne velge mellom alternativene «heterofil», «homofil/lesbisk», «litt begge deler», «usikker på hvilke merkelapper som passer», «ingen av delene» og «vet ikke hva det innebærer». Her valgte vi å beholde de to første svaralternativene, «litt begge deler» har vi kategorisert som «bifil», de tre siste svaralternativene «usikker på hvilke merkelapper som passer», «ingen av delene» og «vet ikke hva det innebærer» har vi kategorisert som «vet ikke».

Seksuell debut

De respondentene som svarte ja på følgende spørsmål «har du hatt samleie med noen? (ligget sammen?)» (ja/nei), fikk tilleggsspørsmålet «hvor gammel var du da du hadde samleie første gangen?». Svaralternativene var «13 år eller yngre, «14 år, «15 år», «16 år», «17 år» «18 år» og «19 år eller eldre». Til tross for at vi ikke kan vite dette sikkert at vi lagt alle som ikke har svart på spørsmålet/missing om til kategorien «ikke debutert». Videre er kategoriene «<15 år», «16 år» og «>17 år».

Seksuelle overgrep

For å måle om Osloungdommen har vært utsatt for seksuelle overgrep har de blitt spurt om «har du i løpet av de siste 12 månedene blitt utsatt for noe av dette på en måte som du absolutt ikke likte - at noen presset eller tvang deg til samleie eller andre seksuelle handlinger?». Svaralternativene var opprinnelig «ingen ganger», «1 gang», «2-5 ganger» og «6 ganger eller mer». De to første kategoriene er beholdt originale, mens de to siste kategoriene er slått sammen til «2 ganger eller mer».

Alder ved bytte ved første gang ungdommene byttet sex

Ungdommene som har svart bekreftende på spørsmålet om de har byttet seksuelle handlinger mot goder har fått et tilleggsspørsmål: «hvor gammel var du første gangen du gjorde seksuelle handlinger mot goder?». Svaralternativene er «13 år eller yngre, «14 år, «15 år», «16 år», «17 år» «18 år», «19 år eller eldre» og «har ikke gjort det». Sistnevnte gruppe (n = 69) har blitt utelukket fra analysene fordi vi kan anta at de heller ikke har byttet sex.

4.4.3. Opplevd foreldrerelasjon – våre viktigste forklaringsvariabler

Våre to uavhengige variabler måler ungdommens relasjon til sine foreldre (grad av omsorg og overbeskyttelse), og har blitt målt ved hjelp av spørsmål utformet etter PBI. Instrumentet måler eksempelvis grad av foreldrekontroll, overbeskyttelse, oppfordring til autonomi og tilgjengelighet ovenfor barnet (Parker et al., 1979, s. 2; Tubman, 2011, s. 5). Dette instrumentet blir brukt over hele verden i kliniske og ikke-kliniske populasjoner med ulike formål (Sato, Narita, Hirano et al., 1999, s. 128). Opprinnelig har PBI 25 spørsmål (Parker et al., 1979, s. 10), men Ungdata benytter en revidert form med kun seks spørsmål. Parker et al. (1979, s. 7) understreker at måleinstrumentet ikke nødvendigvis må brukes i sin helhet. Det er

eksempelvis gjennomført en studie som bruker en forkortet versjon av PBI (kalt PBI-BC) der de fant en god intern reliabilitet, og at denne lar seg bruke på samme måte som den opprinnelige versjonen av PBI (Klimidis, Minas & Ata, 1992, s. 374). Dette indikerer at også en forkortet versjon av PBI gir god intern reliabilitet.

På tross av at PBI er ment å måle foreldrenes foreldrestil for barn opptil 16 år (Tubman, 2011, s. 4), blir ungdommen i *Ung i Oslo* spurt om hvordan de opplever sine foreldre her og nå ved å bli bedt om å ta stilling til følgende påstander: «de liker at jeg tar mine egne valg», «de forsøker å kontrollere alt jeg gjør», «de er overbeskyttende», «de snakker ikke noe særlig med meg», «de forstår mine problemer og bekymringer» og «de hjelper meg ikke så mye som jeg trenger». For å ta stilling til nevnte påstander kunne de velge mellom svaralternativene «passer svært godt», «passer ganske godt», «passer ganske dårlig» og «passer svært dårlig». Vi vurderer at disse påstandene skal måle to ulike dimensjoner ved foreldrerelasjonen, nemlig omsorg og overbeskyttelse i relasjonen. Ved å bruke spørsmålene i to ulike indekser hvorav en tar for seg omsorg og en overbeskyttelse, vil flere dimensjoner ved foreldrerelasjonen bli inkludert i analysen.

For at alle variablene skulle gå fra å ha en positiv til en negativ retning ble to av dem kodet om. Dette gjelder «de liker at jeg tar mine egne valg» og «de forstår mine problemer og bekymringer». Deretter lagde vi to gjennomsnittsindekser, med et krav om at minst to av spørsmålene skal være besvart. Indeksen som måler kontrollaspektet ved foreldrerelasjonen inneholder de tre første spørsmålene, om valg, kontrollering og overbeskyttelse. Deretter fordelte vi den i tre like store grupper, kalt «mye overbeskyttelse», «middels overbeskyttelse» og «lite overbeskyttelse». I regresjonen bruker vi variablene som to dummier, der «lite overbeskyttelse» er referansegruppe. Indeksen som måler omsorgsaspectet ved foreldrerelasjonen inneholder de tre siste spørsmålene, nemlig samtaler, forståelse og hjelp. Vi fordelte også denne i tre like store grupper, kalt «dårlig foreldreomsorg», «middels foreldreomsorg» og «god foreldreomsorg». I regresjonen bruker vi variablene som to dummier, der «god omsorg» er referansegruppe.

Indeksen som måler overbeskyttelse har en Cronbach Alfa på 0,637, mens indekser som måler omsorg har 0,625. Det råder uenighet om hva som er akseptabelt nivå på intern konsistens mellom variablene. Enkelte hevder at det minimum bør være 0,70 (Almquist, Ashir

& Brännström, 2015, s. 163), mens andre mener at 0,60 er nok (Thrane, 2018, s. 49). Det er imidlertid vanlig at Cronbachs Alfa stiger jo flere variabler som er inkludert i indeksen (Almquist et al., 2015, s. 163) og her har vi to indekser med 3 variabler i hver. Vi har målt Cronbach alfa flere ganger ved å ta ut ett og ett spørsmål. Dette gjorde vi for å undersøke om noen av variablene var av mindre betydning. Likevel var variasjonen i indeksen minimal og vi valgte derfor å beholde alle variablene.

4.4.4. Sosioøkonomisk status

For å måle familiens sosioøkonomiske status tar vi utgangspunkt i samlemålet utviklet av Bakken et al. (2016) i rapporten «Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdataundersøkelsene?». Denne variabelen er ment å fange opp tre dimensjoner ved foreldrenes sosioøkonomiske status. Ungdommene fikk instruksjoner om å svare for den forelderen de bodde mest hos dersom de har to ulike hjem. Dersom de bodde like mye hos begge foreldre var det valgfritt. Hvis de bodde på hybel skulle de likevel svare for foreldrene sitt hjem. For å måle foreldrenes utdanningsnivå ble respondenten bedt om å angi om foreldrene har utdanning på høyskole eller universitet (ja/nei). Antall bøker i hjemmet ble målt med et spørsmål om hvor mange bøker respondenten har i hjemmet, med svaralternativer som strekker seg fra «ingen» til «over 1000 bøker». For å måle familiens velstandsnivå blir ungdommen spurt om følgende materielle ressurser: ”har familien din bil?”, ”har du eget soverom?”, ”hvor mange ganger har du reist et sted på ferie med familien din i løpet av det siste året?” og «hvor mange datamaskiner/nettbrett har familien din”.

Disse spørsmålene er basert på Family Affulence scale (Bakken, 2016, s. 26). En tverrsnittstudie som søker å få svar på hvorvidt ungdommers rapportering av materielle forhold i hjemmet gir valide mål på sosioøkonomisk status, finner at dette gir gode indikatorer på familiens velstandsnivå (Wardle, Robb & Johnson, 2002, s. 595). Før indeksen ble lagd ble alle variabler kodet om til å ha likt målnivå (se beskrivelse av dette i Bakken et al., 2016). I denne masteroppgaven bruker vi en kontinuerlig variabel, der vi har 5 kategorier; lav- (0), middels lav- (1), middels-(2), middels høy-(3) og høy sosioøkonomisk status (4). «Lav sosioøkonomisk status» er referansegruppe.

4.4.5. Vennerelasjoner

For å undersøke Osloundommens vennerelasjoner stiller *Ung i Oslo 2018* følgende spørsmål: «har du minst én venn som du kan stole fullstendig på og kan betro deg til om alt mulig?». Svaralternativene går fra «ja, helt sikkert», «ja, det tror jeg», «det tror jeg ikke» og «har ingen jeg ville kalle venner, nå for tiden». Vi har dikotomisert svaralternativene, der «ja, helt sikkert» og «ja, det tror jeg» er *ja* og «det tror jeg ikke» og «har ingen jeg ville kaller venner, nå for tiden», er *nei*. Kategorien «nei» er referansegruppe.

4.4.6. Utsatt for mobbing

For å måle om ungdommene i Oslo blir utsatt for mobbing får de spørsmålet: «blir du selv utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge på skolen eller i fritiden?». Svaralternativene er: «ja, flere ganger i uka», «ja, omtrent én gang i uka», «ja, omtrent hver 14. dag», «ja, omtrent én gang i måneden», «nesten aldri» og «aldri». Vi dikotomiserte variabelen, hvor vi kun skiller mellom de som har blitt mobbet, uavhengig av antall ganger «ja» og de som nesten aldri eller aldri har blitt «nei». Her er førstnevnte kategori referansegruppe.

4.4.7. Psykiske helseplager

For å måle ungdommenes psykiske helseplager tar vi utgangspunkt i Ungdatas samlemål som blir brukt for å måle depressive symptomer. Ungdommene blir i *Ung i Oslo* bedt om å ta stilling til om de i løpet av den siste uka har vært plaget av noen av følgende symptomer: «følt at alt er et slit», «hatt søvnproblemer», «følt deg ulykkelig, trist eller deprimert», «følt håpløshet med tanke på framtida», «følt deg anspent» og «bekymret deg for mye om ting». Svaralternativene er «ikke plaget i det hele tatt», «lite plaget», «ganske mye plaget» og «veldig mye plaget». Disse variablene samlet vi i en gjennomsnittsvariabel, hvor alle respondentene måtte ha besvart minst to av spørsmålene for å bli medregnet. Deretter dikotomiserte vi indeksen. Her kategoriserte vi svarene fra 0-2,99 til «lite/ikke plaget» og resterende fra over 2,99-4 til «plaget», der sistnevnte kategori er referansegruppe.

Disse spørsmålene er opprinnelig hentet fra Hopkins Symptom Checklist og Depressive Mood Inventory (Sletten & Bakken, 2016, s. 89). På tross av at disse skalaene i utgangspunkt

inneholder et stort antall flere spørsmål, har tidligere studier vist at også mindre spørsmålsbatterier har god validitet (Strand, Dalgard, Tambs & Rognerud, 2009, s. 118). Det er imidlertid viktig å understreke at dette ikke vil gi oss noe svar på forekomst av psykiske diagnoser ut ifra en klinisk definisjon, men ut ifra ungdommens opplevelse av sine følelser (Sletten & Bakken, 2016, s. 23). Internkonsistensen er i dette tilfelle på 0,883 som er over akseptert nivå (Almquist et al., 2015, s. 163; Thrane, 2018, s. 49). I likhet med foreldreindeksen har vi her målt Cronbach alfa flere ganger ved å ta ut ett og ett spørsmål. Det var derimot ikke store forskjeller og vi valgte derfor å beholde alle variablene.

4.5. Kvaliteten på studien

4.5.1. Kan vi stole på dataene?

For å vurdere kvaliteten på studier er det vanlig å støtte seg på begrepene reliabilitet og validitet. Et synonym for førstnevnte er pålitelighet og innebærer at hvis vi foretar den samme målingen gjentatte ganger og får samme resultater hver gang, er det god målesikkerhet. Det er tett forbundet med hvordan operasjonaliseringene til studien er foretatt, som vi har vist overfor. Å benytte seg av indekser for å måle et teoretisk fenomen, fremfor enkeltvariabler kan bidra til å øke reliabiliteten i en del tilfeller (Thrane, 2018, s. 47). Det skilles ofte mellom tilfeldige målefeil (respondenten krysset feil) og systematiske målefeil (feil i registreringen av svar), hvor sistnevnte er minst ønsket. Det betyr nemlig at vi måler noe annet enn hva vi hadde som hensikt å måle. Vi har testet reliabilitet med Cronbach Alpha som vi beskrev i operasjonaliseringen av variablene (underkapittel 4.4.3 og 4.4.7).

Validitet betyr gyldighet og det dreier seg om hvorvidt vi klarer å måle det teoretiske begrepet vi forsøker å måle. Det er derimot ikke ett fasitsvar på om vi har klart det, men vi benytter sunn fornuft, argumentasjon og tidligere forskning i forsøket. Validitet innebærer hvilke slutninger vi med gyldighet kan trekke fra studien vår. Det skilles gjerne mellom to typer validitet, nemlig intern og ekstern validitet. Den interne validiteten beskriver at dersom vi kan trekke kausale slutninger fra en studie har vi høy grad av intern validitet. Vår studie er derimot basert på tverrsnittsdata og får dermed lav intern validitet. I vårt tilfelle kan vi med andre ord ikke si med sikkerhet at ungdommens opplevelse av foreldrerelasjoner er årsaken til sexbytte. I kausale slutninger er det et krav at årsak oppstår før virkning, mens all vår

informasjon fra respondentene er innsamlet på samme tid. Vi kan derimot si noe om kjennetegn ved ungdom som bytter sex. Ekstern validitet derimot refererer til hvorvidt studiens funn kan generaliseres til andre individer, scenarier og eventuelt tider (Thrane, 2018). Siden vi benytter tverrsnittsdata, nærmere bestemt survey med et tilfeldig valgt representativt utvalg, kan vi trekke generelle slutninger til andre ungdomspopulasjoner. Med andre ord har vi høy ekstern validitet. Til tross for at kvantitative undersøkelser ofte har god validitet, finnes det alltid en risiko for feilkrysninger, fleip og lignende, spesielt når det er snakk om et marginalisert fenomen (Skog, 1992, referert i Pedersen, 2005, s. 356). Dette gjelder i vår studie ettersom det kun er 3,6 prosent ungdommer som har svart bekreftende på sexbytte.

4.5.2. Useriøse besvarelser

Ungdata har gjennomført en filrens, gjerne omtalt som «vasking», for å minimere risikoen for useriøse besvarelser. I *Ung i Oslo 2018* ble det nødvendig å fjerne 191 respondenter (Bakken, 2018, s. 10). Dette gjorde de ved å fjerne dem som avgir ulike svar som i kombinasjon med andre svar, virker usannsynlig at det er riktig. Et eksempel kan være klargjørende; at ungdommen både oppgir å være mye plaget med depressivt stemningsleie og svært fornøyd med alle sider i livet sitt. I tillegg ekskluderer Ungdata respondenter som oppgir ekstreme svar, det kan for eksempel være at de deltar på alle fritidsaktiviteter seks ganger eller oftere. Dessuten har Ungdata laget en gjennomsnittsvARIABLE som måler hvor mange tulleindikatorer ungdommen oppfyller. De som har to eller flere av disse indikatorene blir utelatt fra datamaterialet (Frøyland, 2017, s. 20). Til tross for disse vaskemetodene er det fremdeles en risiko for at ungdommen oppgir useriøse besvarelser. Ettersom spørsmålet om sexbytte er sensitivt, kan vi ikke utelukke useriøse besvarelser. Vi har derfor foretatt en egen filrens. Ungdom som svarte bekreftende på bytte av seksuelle handlinger, fikk et oppfølgingsspørsmål om alder første gang de byttet sex. De som da svarte «har aldri gjort det» (etter å allerede ha krysset av for å ha byttet sex mot goder) er ekskludert fra alle analysene.

4.6. Statistiske analyser

Vi analyserer dataene ved hjelp av dataprogrammet Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) versjon 26. Statistiske metoder som er brukt for å besvare forskningsspørsmålet er krysstabeller, bivariat- og multippel lineær regresjonsanalyse. Alle analysene er stratifisert på kjønn, dvs. analyser for jenter og for gutter er gjort hver for seg for å få frem kjønns spesifikke sammenhenger.

4.6.1. Frekvens- og krysstabellanalyser

I første omgang bruker vi frekvensanalyse for å undersøke andel gutter og jenter som bytter seksuelle handlinger mot goder. Vi bruker videre krysstabeller for å analysere kjennetegn ved ungdom som bytter sex. Dette vil vise oss hvordan andelen som har *byttet seksuelle handlinger mot goder* varierer med bosituasjon, skoletrivsel, slåsskamp, cannabis, verbale krenkelser fra foreldre, seksuelle orienteringer, seksuell debut og utsatt for seksuelle overgrep. Her har vi gjennomført kjiqvadrattest for å undersøke om det er sammenheng mellom to variabler. Dette vil vise om vi har et gyldig signifikant resultat (Almquist et al., 2016, s. 135). Derfor ekskluderte vi eksempelvis klassesertrinn fra krysstabellanalysen, ettersom det ikke viste seg å være signifikant forskjeller i sexbytte blant de ulike klassesertrinnene.

4.6.2 Regresjonsanalyse

Regresjonsanalyse er en statistisk metode som gir mulighet til å undersøke sammenhengen mellom foreldrerelasjon (omsorg og overbeskyttelse) og sexbytte, når vi holder sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, utsatt for mobbing og psykiske helseplager konstant (Thrane, 2017, s. 47). Det foreligger noen forutsetninger for å kunne gjennomføre lineær regresjon. Vi vil ikke beskrive disse inngående, men disse kan undersøkes i SPSS. Vi har eksempelvis gjennomført en VIF-test (Variance Inflation Factor) som viste at det ikke er multikollinearitet blant variablene. Dette betyr at våre variabler ikke korrelerer så sterkt, slik at regresjonen evner å identifisere hvilken av variablene som skaper variasjon i sexbytte (Thrane, 2017, s. 89). Lineær regresjon forutsetter også i utgangspunktet en lineær sammenheng mellom x og y (Ringdal, 2018, s. 401). Det er derimot ikke mulig i vårt tilfelle med en kategorisk dikotom avhengig variabel, fordi vi ikke har linearitet mellom sexbytte og

foreldrerelasjon - enten har ungdommene byttet sex eller ikke. En annen utfordring er at vi da heller ikke vil få normalfordeling med en dikotom avhengig variabel og derav kan p-verdiene bli unøyaktige (Thrane, 2017, s. 165). Derfor er det vanlig å bruke logistisk regresjon med en dikotom variabel (Hellvik, 2009, s. 59).

Logistisk regresjon brukes til å forutsi «oddsen» for at foreldrerelasjon påvirkes av sexbytte. På samme måte som i lineær regresjonsanalyse, får vi en koeffisient (log odds) som viser sammenhengen mellom foreldrerelasjon på sexbytte. Logistisk regresjon er imidlertid basert på andre antakelser enn lineær regresjon, og vi kan derfor ikke tolke disse koeffisientene like direkte (Almquist et al., 2015, s. 236). Selv om vi har en dikotom avhengig variabel bruker vi lineær regresjon i denne studien fordi vi ønsker å nå ut til et bredt fagfelt, herunder de som arbeider i hjelpeapparatet. Lineær regresjon gir en mer forståelig og intuitiv fortolkning, enn logistisk regresjon (Hellevik, 2009, s. 73). Vi legger imidlertid ved tilsvarende analyser der vi benytter logistisk regresjon (se sensitivitetsanalyse i vedlegg). Disse resultatene er i tråd med resultatene fra den lineære regresjonen, og vi kan med større sikkerhet si at funnene våre er valide.

For å undersøke i hvilken grad foreldreomsorg, foreldreoverbeskyttelse, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, å bli mobbet og psykiske helseplager har betydning for om ungdommer bytter sex er det i første omgang gjennomført *bivariate* regresjonsanalyser. Koeffisienten tolkes som endring i sexbytte, når x (eksempelvis foreldreomsorg) endres med én måleenhet (Ringdal, 2018, s. 411).

Videre har vi gjennomført ulike *multivariate* regresjonsanalyser. Alle analysene er stratifisert på kjønn. Vi inkluderer først foreldreomsorg og foreldreoverbeskyttelse (modell 1), deretter sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing (modell 2) og psykiske helseplager (modell 3), deretter inkluderer vi samspillsleddene for foreldreomsorg og sosioøkonomisk status (modell 4/samspill 1). Avslutningsvis gjennomfører vi en ny multivariat regresjon (modell 1-3 er lik) med samspillsleddene for foreldreoverbeskyttelse og sosioøkonomisk status (modell 4/samspill 2). Ved å se på den multiple korrelasjonskoeffisienten (R^2) kan vi se hvor mye av den totale variasjonen i sexbytte som blir forklart av modellen. Koeffisienten i multivariate regresjonsanalyser tolkes på samme måte som i bivariate analyser, men formålet med en

multivariat regresjonsanalyse er å gjøre analysen mer realistisk ved å kontrollere for andre mulige konfunderende variabler (Ringdal, 2018, s. 411).

I vårt tilfelle er mulige konfunderende variabler sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykisk helse. Det kan tenkes at svak foreldrerelasjon og sexbytte er mer fremtredende hos ungdom med lavere sosioøkonomisk status. For å minimere risikoen for at sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte egentlig skyldes sosioøkonomisk status, så kontrollerer vi for dette. Det kan også være at svak foreldrerelasjon og sexbytte er mer vanlig blant dem med få venner og/eller er utsatt for mobbing. For å forsikre oss om at sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte ikke skyldes vennerelasjoner og mobbing, kontrollerer vi for disse to aspektene. Det er også en viss risiko for at sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte egentlig skyldes psykiske helseplager. Det kan tenkes at slike plager er mer fremtredende både hos dem som bytter sex og dem med svak foreldrerelasjon. For å redusere faren for at sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte skyldes at de med mer psykiske plager har forhøyet sannsynlighet for å ha både svak foreldrerelasjon og å bytte sex, kontrollerer vi for psykiske helseplager.

Vi skal også undersøke vår hypotese om ungdom som opplever dårlig foreldreomsorg og/eller høy grad av foreldreoverbeskyttelse oftere bytter sex dersom de også kommer fra lavere sosiale lag. Vi skal undersøke dette med samspillsledd som betyr å undersøke om sammenhengen mellom to faktorer er betinget av en tredje (Ringdal, 2018, s. 528). Det ene samspillsleddet består av foreldreomsorg multiplisert med sosioøkonomisk status, mens det andre er foreldreoverbeskyttelse multiplisert med sosioøkonomisk status. Dette vil kunne gi oss et svar på om effekten av foreldrerelasjon på sexbytte er sterkere for de med lav sosioøkonomisk status enn de med høy sosioøkonomisk status.

Ved hjelp av krysstabellanalyse undersøker vi om ungdom fra lavere sosiale lag oftere opplever svak foreldrerelasjon. Dersom sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte ikke varierer på tvers av sosioøkonomisk status (samspill), men det samtidig er flere med lav sosioøkonomisk status som opplever svak foreldrerelasjon, så vil dette bety at de med lav sosioøkonomisk status oftere er eksponert for svak foreldrerelasjon.

I dette kapitlet har vi beskrevet hvordan vi skal bruke datamaterialet fra *Ung i Oslo 2018* til å kartlegge kjennetegn ved ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder, samt hvilken betydning foreldrerelasjonen har på sexbytte. Her har vi også gjort rede for hvordan vi har operasjonalisert variablene, forskningsetiske vurderinger og gitt en vurdering av kvaliteten på datamaterialet. I tillegg har vi beskrevet hvordan vi skal gjennomføre de analytiske metodene for å besvare våre forskningsspørsmål. Videre skal vi fremlegge analysens resultater.

5. Resultater for kjennetegn ved ungdom som bytter sex

I det følgende skal vi undersøke hva som kjennetegner Oslo ungdommer som bytter seksuelle handlinger mot goder. Her har vi sett på alder, bosituasjon, trivsel på skolen, deltakelse i slåsskamper, cannabisbruk, verbal krenkelse av foreldrene, seksuell orientering, seksuell debut og om ungdommene har vært utsatt for seksuelle overgrep. Avslutningsvis undersøker vi alder ved første byttetidspunkt ved hjelp av frekvensanalyse. Analysene er stratifisert på kjønn. Dette betyr at vi ser på hva som kjennetegner henholdsvis gutter og jenter som bytter seksuelle handlinger mot goder.

Tabell 1. Frekvens- og krysstabellanalyse. Prosentandeler som har byttet seksuelle handlinger mot goder, fordelt på bosituasjon, trivsel på skolen, slåsskamp, cannabis, verbale krenkelser fra foreldre, seksuell orientering, seksuell debut, utsatt for seksuelle overgrep.

		Gutter			Jenter		
		Ja	N	P	Ja	N	p
Analytisk utvalg		4,2	4118		3,1	4932	
Bosituasjon	Begge foreldrene mine	3,7	2660	,002	2,3	3122	,000
	Annet	5,7	1458		4,5	1810	
Skoletrivsel	Ja	3,5	3807	,000	2,6	4607	,000
	Nei	11,8	306		11,3	320	
Slåsskamp	0 ganger	2,3	2968	,000	2,4	4526	,000
	1-5 ganger	6,5	965		10,0	341	
	6 ganger eller mer	25,3	154		31,4	35	
Cannabis	0 ganger	2,2	2759	,000	1,6	3960	,000
	1-5 ganger	5,6	697		7,1	687	
	6 ganger eller mer	11	636		17,1	240	
Verbale krenkelser fra foreldre	Nei, aldri	2,3	1136	,000	2,8	1381	,018
	En eller to ganger	11	100		2,3	128	
	3 ganger eller mer	15,9	69		8,0	87	
Seksuell orientering	Heterofil	3,0	3296	,000	2,5	3743	,000
	Homofil/lesbisk	15,6	64		6,4	47	
	Biseksuell	13,3	128		7,2	363	
	Vet ikke	7,5	573		4,1	710	
Seksuell debut	Ikke debutert	1,3	2322	,000	1,1	2966	,000
	<15 år	10,6	812		8,7	871	
	16 år	4,8	589		4,9	615	
	>17 år	6,8	395		3,1	480	
Seksuelle overgrep	Ingen ganger	3,0	3946	,000	2,0	4473	,000
	1 gang	25,6	90		12,9	303	
	2 ganger eller mer	54,2	48		23,1	104	

* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.

Tabell 1 viser at av 4118 gutter er det 4,2 prosent som svarer bekreftende på å ha byttet seksuelle handlinger mot goder de siste 12 månedene. Dette tilsvarer 171 gutter. Av 4932 jenter er det 3,1 prosent av disse som har oppgitt å ha byttet sex. Dette utgjør 154 jenter. Med andre ord er denne erfaringen mer vanlig blant gutter enn jenter.

Av guttene som oppgir å bo med begge foreldrene er det 3,7 prosent som har byttet sex, mot 5,7 prosent av de som oppgir «annet bosituasjon». Dersom vi ser på jentene som har oppgitt å bo med begge foreldrene er det 2,3 prosent som har byttet sex, mot 4,5 prosent som har oppgitt «annet». Det er altså noe vanligere å ha en annen bosituasjon enn å bo med begge foreldre blant ungdom som bytter sex. Tabellen viser også at lav skoletrivsel er vanlig blant de som bytter sex. Blant guttene som ikke trives på skolen har 11,8 prosent svart at de har byttet sex, mot kun 3,5 prosent som trives. Vi ser samme tendens hos jentene der de tilsvarende tallene er 11,3 prosent og 2,6 prosent.

Videre ser vi at de som har vært i slåsskamp gjentatte ganger, oftere har byttet sex. Dette gjelder begge kjønn. Av guttene som aldri har vært i slagsmål er det 2,3 prosent som har byttet sex, mot 6,5 prosent av de som har deltatt i slåsskamp 1-5 ganger. Ut ifra krysstabellen ser vi at av guttene som har sagt at de har vært i slåsskamp seks ganger eller mer har 25,3 prosent sagt at de har byttet sex. Dersom vi ser på jentene ser vi at av de som aldri har vært i slåsskamp er det 2,4 prosent som har svart bekreftende på sexbytte, mot 10 prosent av de som har slåss 1-5 ganger. Av jentene som har deltatt i slåsskamp 6 ganger eller mer er det 31,4 prosent som har oppgitt sexbytte. Med andre ord ser vi at slåsskamp ikke er uvanlig blant ungdommene som bytter sex.

Det tilsvarende ser vi for bruk av cannabis. Av de guttene som aldri har brukt cannabis har 2,2 prosent svart at de har byttet sex, mens det er 11 prosent av de som har brukt cannabis seks ganger eller mer som svarer dette. Av guttene som har oppgitt å ha brukt cannabis 1-5 ganger er det 5,6 prosent som har byttet sex. Vi ser tilsvarende for jentene, men tallene for de som har brukt cannabis seks ganger eller mer er noe høyere (17,1 prosent). Av jentene som aldri har brukt cannabis er det 1,6 prosent som har byttet sex, mens av de som har brukt cannabis 1-5 ganger er prosenten 7,1.

Både av gutter og jenter som har opplevd verbale krenkelser fra foreldrene er det enkelte som har byttet sex. Av guttene som har opplevd dette tre ganger eller mer har 15,9 prosent sagt at de har byttet sex, mens det kun er 2,3 prosent av de som aldri har opplevd krenkelse som har svart ja på sexbyttespørsmålet. Av guttene som har opplevd verbale krenkelser fra foreldre en eller to ganger er det 11 prosent som har byttet sex. Blant jentene er det 2,8 prosent som aldri har blitt krenket av foreldrene som har byttet sex, mot 2,3 prosent som har blitt krenket en

eller to ganger. Av jentene som har opplevd krenkelser 3 ganger eller mer har 8 prosent oppgitt sexbytte.

Dersom vi ser på seksuell orientering ser vi at av guttene som oppgir å være homofile er det 15,6 prosent som oppgir å bytte sex. Av de biseksuelle guttene er det 13,3 prosent som har byttet sex, mens av guttene som har svart «vet ikke» er det 7,5 prosent. Det er derimot bare 3 prosent av de heterofile guttene som har svart bekreftende på spørsmål om sexbytte. Hos jentene er det imidlertid 7,2 prosent av de biseksuelle som oppgir sexbytte, mot 6,4 prosent av de lesbiske. Det er kun 2,5 prosent av jentene som oppgir å være heterofile som har byttet sex og 4,1 prosent av de som oppgir «vet ikke». Vi ser derfor at det er mindre vanlig blant de heterofile ungdommene å bytte sex.

Når vi ser på seksuell debut er det av guttene som ikke har debutert 1,3 prosent som har byttet sex. Av guttene som har debutert før fylte 15 år er det 10,6 prosent som oppgir sexbytte. Det er 4,8 prosent av de guttene som debuterte når de var seksuelt myndige altså 16 år, mot 6,8 prosent som debuterte etter fylte 17 år. Dersom vi ser på jentene som ikke har debutert enda er det 1,1 prosent som oppgir å ha byttet sex. Av jentene som oppgir debutalder før fylte 15 år er det 8,7 prosent som har byttet sex, mot 4,8 prosent som var 16 år. Av jentene som debuterte etter fylte 17 år er det 3,1 prosent som oppgir sexbytte. Med andre ord er det størst andel ungdommer som debuterte før fylte 15 år som har byttet sex.

Tabellen viser at de som har blitt utsatt for seksuelle overgrep gjentatte ganger, også har byttet sex oftere enn de som ikke har vært utsatt for seksuelle overgrep. Av de guttene som aldri har opplevd overgrep er det 3 prosent som har byttet sex, mot de som har blitt utsatt 1 gang er det 25,6 prosent. Her ser vi en stor økning i sexbytte. Det er 54,2 prosent av guttene som har blitt utsatt for overgrep 2 ganger eller mer som har byttet sex. Dersom vi ser på jentene som aldri har opplevd seksuelle overgrep er det 2 prosent som har byttet sex. Av jentene som har opplevd overgrep 1 ganger er det 12,9 prosent som har byttet sex, mot de jentene som har opplevd overgrep 2 ganger eller mer er det 23,1 prosent som har byttet sex. Resultatene fra kjikvadrat-testene mellom sexbytte og de uavhengige variablene viser alle en p-verdi på under 0,05. Med andre ord er alle krysstabellene statistisk signifikante og det er svært sannsynlig at resultatene ikke skyldes tilfeldigheter.

Respondentene som har svart bekreftende på bytte av seksuelle handlinger mot goder har fått et tilleggsspørsmål som belyser alderen første gang de byttet sex. Tabellen nedenfor viser aldersfordelingen blant gutter og jenter som har byttet sex.

Tabell 2. Frekvensanalyse inndelt etter kjønn. Ungdommens alder første gang de byttet seksuelle handlinger mot goder.

Alder ved første bytte av seksuelle handlinger	Gutter	N	Jenter	N
13 år eller yngre	20,2	34	4,8	7
14 år	8,3	14	6,8	10
15 år	18,5	31	12,3	18
16 år	22,0	37	34,2	50
17 år	14,9	25	22,6	33
18 år	10,1	17	15,8	23
19 år eller eldre	6,0	10	3,4	5
Total	100 %	168	100 %	146

I tabell 2 ser vi at 20,2 prosent av guttene byttet sex da de var 13 år eller yngre. 8,3 prosent av guttene var 14 år, mens 18,5 var 15 år første gang. Videre ser vi at størst andel gutter var 16 år, det vil si 22 prosent. 14,9 prosent av guttene var 17 år ved byttetidspunktet, 10,1 prosent som var 18 og 6 prosent var 19 år eller eldre. Dersom vi ser på jentene ser vi at 4,8 prosent var 13 år eller yngre første gang de byttet sex. 6,8 prosent av jentene var 14 år, 12,3 prosent var 15 år, 34,2 prosent var 16 år. Det er 22,6 prosent som var 17 år, 15,8 prosent var 18 år og 3,4 prosent var 19 år eller eldre første gang de byttet. Vanligste alder ved første byttetidspunkt blant både gutter og jenter er altså 16 år. Det er ikke alle som har besvart spørsmålet om alder ved byttetidspunktet, og det er årsaken til at det er noen færre respondenter her enn på spørsmål om sexbytte.

Blant dem som oppgir å ha byttet sex er det en stor andel som ikke bor sammen med begge foreldrene, som ikke trives på skolen, har vært i slåsskamp, har brukt cannabis, opplevd verbale krenkelser fra sine foreldre, som ikke ser på seg selv som heterofil, som har debutert seksuelt før fylte 15 år og som har vært utsatt for seksuelle overgrep. Dette indikerer at de

som har byttet sex har flere sårbarhetsfaktorer i sine liv. Videre skal vi fremlegge resultatene for foreldrerelasjonens betydning på sexbytte.

6. Resultater for betydning av foreldrerelasjon på sexbytte

I dette kapittelet skal vi vise resultatene av analysene som undersøker sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte. Ved hjelp av bivariante og multiple regresjonsanalyser undersøker vi om ungdom som opplever dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttelse oftere bytter seksuelle handlinger mot goder, enn de med god omsorg og liten grad av overbeskyttelse. I de multiple analysene kontrollerer vi for sosioøkonomisk status, vennerelasjoner og utsatt for mobbing, og hvorvidt disse er bakenforliggende faktorer. Psykiske helseplager er inkludert i modell 3 for å undersøke om det er en mellomliggende faktor, altså at dette forklarer noe av sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte. Vi skal også undersøke antagelsen vår om at Osloungdom som opplever svak foreldrerelasjon (omsorg og overbeskyttelse) oftere bytter sex dersom de også kommer fra lavere sosiale lag. Dette gjør vi ved å benytte et samspillsledd mellom foreldreomsorg og sosioøkonomisk status og et samspillsledd mellom overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status. Avslutningsvis ser vi på hvordan foreldrerelasjon fordeler seg i ulike sosiale lag.

6.1. Resultater for gutter

6.1.1. Betydningen av foreldrerelasjon på sexbytte hos gutter

I tabell 3 undersøker vi om gutter i Oslo som opplever dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttende foreldre oftere bytter sex, enn dem med god omsorg og liten grad av overbeskyttelse. For å forsikre oss om at disse sammenhengene ikke skyldes bakenforliggende forhold kontrollerer vi stegvis for sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, utsatt for mobbing og psykiske helseplager. Dette innebærer at vi undersøker om betydningen av foreldrerelasjon på ungdommens sexbytte egentlig handler om disse faktorene.

Tabell 3. Kun gutter. Multippel lineær regresjonsanalyse med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel.

	Bivariat				Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	Konstant	B	SE	P	B	SE	P	B	SE	p	b	SE	p
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)	,026												
Middels		,006	,009	,526 (ns)	,002	,009	,792 (ns)	-,001	,009	,951 (ns)	-,002	,009	,824 (ns)
Dårlig		,037	,007	,000 ***	,030	,007	,000 ***	,019	,007	,007 **	,016	,007	,029 *
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)	,027												
Middels grad		,006	,008	,479 (ns)	,000	,008	,989 (ns)	-,004	,008	,671 (ns)	-,003	,008	,697 (ns)
Høy grad		,034	,007	,000 ***	,025	,007	,001 ***	,017	,007	,019 *	,016	,007	,023 *
Sosioøkonomisk status (0-4)	,056	-,007	,002	,003 **				-,002	,002	,325 (ns)	-,002	,002	,383 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	,087	-,051	,010	,000 ***				-,032	,010	,001 ***	-,029	,010	,003 **
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	,160	-,129	,011	,000 ***				-,115	,011	,000 ***	-,109	,011	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	,091	-,058	,009	,000 ***							-,030	,009	,001 ***
Konstant					,020			,167			,186		
Justert R2					,010			,039			,041		
* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.													

De bivariate analysene viser at gutter med dårlig foreldreomsorg har 3,7 prosentpoeng større sannsynlighet for å inngå i sexbytterelasjoner enn de med god foreldreomsorg. Gutter med middels omsorg har derimot ikke signifikant større risiko for sexbytte sammenlignet med gutter med god omsorg. Videre viser tabellen at gutter med høy grad av overbeskyttende foreldre har økt sannsynlighet for sexbytte, sammenlignet med liten grad av overbeskyttende foreldre (3,4 prosentpoeng). Gutter med middels grad av overbeskyttende foreldre har imidlertid ikke signifikant større risiko for sexbytte sammenlignet med liten grad av overbeskyttende foreldre.

I modell 1 inkluderer vi variablene foreldreomsorg og foreldreoverbeskyttelse. Modellen viser at det fortsatt er gutter med dårlig foreldreomsorg som oftere bytter sex, sammenlignet med gutter med god foreldreomsorg (3 prosentpoeng), kontrollert for overbeskyttelse. Etersom regresjonskoeffisienten har blitt noe redusert fra de bivariate sammenhengene, kan det med andre ord være at foreldreoverbeskyttelse overtar noe av forklaringen til sexbytte. Det er ingen signifikant forskjell i andel som bytter sex mellom gutter med god og middels foreldreomsorg, noe som innebærer at kun er dårlig omsorg som har betydning for sexbytte. Når vi holder foreldreomsorg konstant og ser på sammenhengen mellom foreldreoverbeskyttelse og sexbytte, viser modell 1 at gutter med høy grad av overbeskyttende foreldre oftere bytter sex (2,5 prosentpoeng) i forhold til gutter som opplever liten grad av overbeskyttende foreldre. Denne sammenhengen var derimot noe sterkere i de bivariate analysene. Vi finner ingen signifikante forskjeller i andel som bytter sex mellom gutter med middels grad- og liten grad av foreldreoverbeskyttelse. Denne modellen forklarer til sammen 1 prosent av variasjonen i sexbytte, altså en veldig liten forklart varians.

I modell 2 inkluderer vi sosioøkonomisk status, vennerelasjoner og utsatt for mobbing. Her synker koeffisienten for dårlig foreldreomsorg fra 3 prosentpoeng til 1,9 prosentpoeng når vi holder foreldreoverbeskyttelse, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner og utsatt for mobbing konstant. Det at koeffisienten reduseres kan indikere at kontrollvariablene overtar noe av forklaringen foreldreomsorg har på sexbytte. Det betyr at foreldreoverbeskyttelse, lav sosioøkonomisk status, ikke ha venner og utsatt for mobbing kan være mulige årsaker til at sexbytte er mer vanlig blant dem med svak foreldrerelasjon. Likevel er ikke sosioøkonomisk status signifikant, så vi kan derfor ikke trekke sikre slutninger på hvordan dette påvirker

sexbytte. Med utgangspunkt i regresjonskoeffisienten til mobbing kan vi anta at det er denne variabelen som bidrar særlig til reduksjon i sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sannsynligheten for å bytte sex. Dersom vi ser på høy grad av foreldreoverbeskyttelse ser vi at koeffisienten nedjusteres fra modell 1 til modell 2 fra 2,5 prosentpoeng 2 til 1,7 prosentpoeng. Reduksjonen kan bety at foreldreomsorg, lav sosioøkonomisk status, ikke ha venner og være utsatt for mobbing er mulige årsaker til at sexbytte er mer vanlig blant dem som opplever høy grad av overbeskyttelse. Fra modell 1 til modell 2 ser vi en økning i forklart varians (R^2 fra 1 prosent til 3,9 prosent). Altså har sosioøkonomisk status, vennerelasjoner og utsatt for mobbing bidratt til å forklare mer av variasjonen i sexbytte.

I modell 3 inkluderer vi også psykiske helseplager i analysen. Vi ser en minimal reduksjon i koeffisienten til dårlig foreldreomsorg (fra 1,9 prosentpoeng til 1,6 prosentpoeng) når vi har et likt nivå av foreldreoverbeskyttelse, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager. Denne tendensen ser vi også for høy grad av foreldreoverbeskyttelse (fra 1,7 prosentpoeng til 1,6 prosentpoeng) når vi holder foreldreomsorg, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager konstant. Med andre ord er antagelsen vår om at psykiske helseplager kan forklare noe av sammenhengen mellom foreldrerelasjon og sexbytte fremdeles gjeldende, selv om sammenhengen ikke er så sterk. Økningen i den forklarte variansen fra modell 2 til 3 er liten (R^2 fra 3,9 prosent til 4,1 prosent). Dette indikerer at psykiske helseplager kun bidrar med en minimal forklaring i sexbytte, siden det er den eneste endringen i modellen. Ut ifra modellene ser vi altså at gutter som opplever dårlig foreldreomsorg og høy grad av overbeskyttelse oftere bytter sex enn de med god omsorg og liten grad av overbeskyttelse.

6.1.2. Betydningen av foreldrerelasjon og sosioøkonomisk status på sexbytte hos gutter

Videre undersøker vi om sammenhengen mellom gutters opplevde omsorg fra foreldrene og sexbytte varierer med grad av sosioøkonomiske status.

Tabell 4. Kun gutter. Multippel lineær regresjon med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel, inkludert samspillsledd av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status.

	Modell 4/Samspill 1		
	B	SE	P
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)			
Middels	-,013	,016	,443 (ns)
Dårlig	,016	,013	,210 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	-,003	,004	,425 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	-,030	,010	,003 **
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	-,109	,011	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-,030	,009	,001 ***
Samspill: dårlig omsorg (ref. god) x sosioøkonomisk status	-,005	,006	,443 (ns)
Samspill: middels omsorg (ref. god) x sosioøkonomisk status	,000	,005	,980 (ns)
Konstant	,188		
Justert R2	,041		
<i>*p < 0,05. **p < 0,01. ***p < 0,001.</i>			

I tabell 4 inkluderer vi samspill som undersøker om sammenhengen mellom gutters sexbytte og foreldreomsorg avhenger av sosioøkonomisk status, gitt likt nivå av foreldreomsorg, foreldreoverbeskyttelse, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager. Sammenhengen er ikke signifikant for verken de med middels- eller dårlig omsorg. Funnene tyder på at gutter som opplever dårlig foreldreomsorg ikke oftere bytter sex dersom de også kommer fra lavere sosiale lag. Dette reiser spørsmålet om det kan være en større andel gutter med dårlig foreldreomsorg som har lav sosioøkonomisk status. Vi har undersøkt dette med krysstabeller.

Tabell 5. Kun gutter. Krysstabeller av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status.

Prosentandeler.

Sosioøkonomisk status						
Foreldreomsorg	Lav	Middels lav	Middels	Middels høy	Høy	Total
Dårlig	50,1	42,8	40,1	36,1	32,9	1646
Middels	16,8	16,1	16,6	19,8	19,1	732
God	33,0	41,1	43,3	44,0	48,1	1740
Total	100	100	100	100	100	4118

Tabell 5 viser at det er en betydelig større andel av guttene som opplever dårlig foreldreomsorg i lavere sosiale lag, sammenlignet med de med høy sosioøkonomisk status. Ser vi på lav sosioøkonomisk status er det 50,1 prosent av guttene som oppgir dårlig foreldreomsorg, mot 33 prosent som oppgir god foreldreomsorg. Dersom vi ser på guttene med høy sosioøkonomisk status er det 32,9 prosent som oppgir dårlig foreldreomsorg, sammenlignet med 48,1 prosent som oppgir god foreldreomsorg. Samspillsanalysen viste at det å ha dårlig foreldreomsorg er ikke en større risikofaktor for sexbytte blant de med lavere sosioøkonomisk status, men her ser vi at det er flere gutter med lav sosioøkonomisk som har dårlig foreldreomsorg. Det betyr at flere i gruppen er utsatt for denne risikofaktoren. I det følgende vil vi undersøke om sammenhengen mellom foreldreoverbeskyttelse og sexbytte avhenger av sosioøkonomisk status.

Tabell 6. Kun gutter. Multippel lineær regresjon med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel, inkludert samspillsledd av overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status.

	Modell 4/Samspill 2		
	B	SE	P
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)			
Middels	-,002	,009	,820 (ns)
Dårlig	,016	,007	,030 *
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)			
Middels grad	-,004	,016	,799 (ns)
Høy grad	,013	,013	,299 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	-,003	,004	,465 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	-,029	,010	,003 **
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	-,109	,011	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-,030	,009	,001 ***
Samspill: høy grad overbeskyttelse (ref. liten grad) x sosioøkonomisk status	,000	,006	,966 (ns)
Samspill: middels grad overbeskyttelse (ref. liten grad) x sosioøkonomisk status	,002	,005	,763 (ns)
Konstant	,188		
Justert R2	,041		
* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.			

I tabell 6 inkluderer vi samspill som undersøker om sosioøkonomisk status nyanserer sammenhengen mellom gutters sexbytte og foreldreoverbeskyttelse, kontrollert for foreldreomsorg, overbeskyttelse, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager. Imidlertid får vi ikke signifikante resultater for verken høy eller middels grad av overbeskyttelse. Funnene indikerer at foreldreoverbeskyttelse *ikke* har større betydning på sexbytte, hos gutter med lavere sosioøkonomisk status, enn dem med høyere sosioøkonomisk status. Vi vil derfor undersøke om det er en større andel gutter som oppgir høy grad av overbeskyttelse som har lav sosioøkonomisk status. Dette gjør vi med krysstabeller.

Tabell 7. Kun gutter. Krysstabeller av foreldreoverbeskyttelse og sosioøkonomisk status.

Prosentandeler.

Sosioøkonomisk status						
Foreldreoverbeskyttelse	Lav	Middels lav	Middels	Middels høy	Høy	Total
Høy grad	52,0	43,3	37,5	34,6	28,3	1588
Middels grad	20,4	22,3	19,0	20,5	20,4	843
Liten grad	27,6	34,4	43,5	44,9	51,3	1687
Total	100	100	100	100	100	4118

Av tabell 7 ser vi at det er en vesentlig større andel av gutter som opplever høy grad av overbeskyttelse som kommer fra lavere sosiale lag sammenlignet med de med høyere sosiale lag. 52 prosent av gutter med lav sosioøkonomisk status oppgir å oppleve høy grad av overbeskyttelse, sammenlignet med 27,6 prosent som opplever liten grad av overbeskyttelse. Vi ser også at av gutter med høy sosioøkonomisk status er det 28,3 prosent som opplever høy grad av overbeskyttelse, mot 51,3 prosent som opplever liten grad av overbeskyttelse. Med andre ord er det flere gutter som er utsatt for høy grad av overbeskyttelse som også har lavere sosioøkonomisk status.

Som vi kan se av sensitivitetsanalysen (vedlegg 1), viser den logistiske regresjonen det samme som den lineære regresjonen for gutter. Dette underbygger at vi kan stole på resultatene fra analysene gjort for gutter hvor vi ser at både dårlig foreldreomsorg og høy grad av overbeskyttelse øker sannsynligheten for sexbytte. Vi skal nå se om de samme tendensene gjelder for jenter.

6.2. Resultater for jenter

6.2.1. Betydningen av foreldrerelasjon på sexbytte hos jenter

Tabell 8 viser resultater for jenter. Her undersøker vi om jenter i Oslo som opplever dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttende foreldre oftere bytter sex, enn jenter som opplever god omsorg og liten grad av overbeskyttelse. For å unngå at disse sammenhengene skyldes bakenforliggende- eller mellomliggende forhold kontrollerer vi stegvis for sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, utsatt for mobbing og psykiske helseplager.

Tabell 8. Kun jenter. Multipel lineær regresjonsanalyse med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel.

	Bivariat				Modell 1			Modell 2			Modell 3		
	Konstant	B	SE	P	B	SE	P	B	SE	P	b	SE	P
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)	,017												
Middels		,010	,007	,129 (ns)	,009	,007	,201 (ns)	,008	,007	,262 (ns)	,006	,007	,390 (ns)
Dårlig		,035	,006	,000 ***	,031	,006	,000 ***	,025	,006	,000 ***	,021	,006	,000 ***
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)	,022												
Middels grad		,007	,007	,281 (ns)	,003	,007	,687 (ns)	,001	,007	,822 (ns)	,001	,007	,847 (ns)
Høy grad		,022	,006	,000 ***	,012	,006	,040 *	,009	,006	,116 (ns)	,008	,006	,198 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	,041	-,005	,002	,011 *				-,002	,002	,216 (ns)	-,002	,002	,231 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	,049	-,019	,009	,033 *				-,003	,009	,729 (ns)	,000	,009	,967 (ns)
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	,093	-,067	,009	,000 ***				-,058	,009	,000 ***	-,054	,010	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	,052	-,031	,005	,000 ***							-,019	,006	,001 ***
Konstant					,014			,078			,088		
Justert R2					,009			,016			,018		
* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.													

Våre bivariate analyser viser at jenter med dårlig omsorg fra foreldrene viser en økt sannsynlighet for å bytte seksuelle handlinger mot goder, sammenlignet med jenter med god omsorg (3,5 prosentpoeng). Det er derimot ingen signifikant forskjell i andel som bytter sex blant jenter med middels omsorg og dem med god omsorg. Videre viser tabellen en økt sannsynlighet for sexbytte dersom jenter opplever høy grad av overbeskyttende foreldre, fremfor liten grad av overbeskyttende foreldre (2,2 prosentpoeng). Koeffisienten er imidlertid relativt lav, og derfor kan vi anta at overbeskyttelse ikke har så stor betydning for om jenter bytter sex. Det er ingen signifikant forskjell i andel jenter som bytter sex med liten grad av overbeskyttende foreldre og middels grad av overbeskyttende foreldre.

Modell 1 viser at jenter med dårlig omsorg oftere bytter sex, sammenlignet med jenter med god omsorg fra foreldre (3,1 prosentpoeng), kontrollert for foreldrenes overbeskyttelse. Vi ser at regresjonskoeffisienten har blitt noe redusert fra de bivariate sammenhengene, som innebærer at foreldreovertbeskyttelse også har betydning for sexbytte. Det er ingen signifikant forskjell i andel som bytter sex mellom jenter med god og middels foreldreovertbeskyttelse, noe som innebærer at det kun er dårlig omsorg som har betydning for sexbytte. Dessuten har jenter med høy grad av overbeskyttende foreldre økt sannsynlighet for sexbytte, sammenlignet med dem som opplever liten grad av overbeskyttende foreldre (1,2 prosentpoeng), kontrollert for foreldrenes omsorg. Denne sammenhengen er derimot noe sterkere i de bivariate analysene. Vi finner ingen signifikante forskjeller i andel som bytter sex mellom jenter med middels grad- og liten grad av foreldreovertbeskyttelse. Denne modellen som inkluderer foreldrerelasjon forklarer 0,9 prosent av variansen i sexbytte (R^2).

I modell 2 inkluderer vi også kontrollvariablene sosioøkonomisk status, vennerelasjoner og utsatt for mobbing i tillegg til variablene som måler foreldrerelasjon. I motsetningen til de bivariate analysene er høy grad av foreldreovertbeskyttelse, sosioøkonomisk status og vennerelasjoner ikke signifikante. Selv om vi kan anta at disse variablene har bidratt med å forklare noe av variasjonen i sexbytte, betyr dette at vi ikke kan trekke noen slutninger om disse variablene. Vi ser også at koeffisienten for dårlig foreldreovertbeskyttelse synker fra modell 1 til denne modellen fra 3,1 prosentpoeng til 2,5 prosentpoeng. Dette innebærer at å være utsatt for mobbing kan være en mulig årsak til at sexbytte er mer vanlig blant jenter med dårlig foreldreovertbeskyttelse. Vi ser også en reduksjon i koeffisienten for høy grad av overbeskyttelse,

men i motsetning til i analysene for gutter er ikke denne sammenhengen signifikant. Dette betyr at høy grad av overbeskyttelse ikke har betydning for om jenter bytter sex, gitt likt nivå av foreldreomsorg, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner og mobbing. Koeffisienten for mobbing er såpass høy at vi kan anta at det særlig er mobbing som overtar forklaringen for overbeskyttelse. Fra modell 1 til modell 2 ser vi en økning i forklart varians (R^2 fra 0,9 prosent til 1,6 prosent). Denne økningen er mindre enn i analysene for gutter. Det kommer av at det i denne modellen kun er mobbing som bidrar til forklart varians blant jenter.

I modell 3 inkluderer vi også psykiske helseplager. Vi ser en minimal reduksjon i koeffisienten til dårlig foreldreomsorg (fra 2,5 prosentpoeng til 2,1 prosentpoeng) når vi har et likt nivå av foreldreoverbeskyttelse, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager. Økningen i den forklarte variansen fra modell 2 til 3 er minimal (R^2 fra 1,6 prosent til 1,8 prosent). Dette vil si at psykiske helseplager kun bidrar med en minimal forklaring i sexbytte for jenter, siden det er den eneste endringen i modellen. Ut ifra modellene ser vi altså at jenter som opplever dårlig foreldreomsorg oftere bytter sex enn de med god omsorg. Det ser imidlertid ikke ut til at overbeskyttende foreldre kan bidra til å forklare så mye av sexbytte for jenter.

6.2.2. Betydningen av foreldrerelasjon og sosioøkonomisk status på sexbytte hos jenter

I det følgende undersøker vi om sammenhengen mellom jenters opplevde omsorg fra foreldrene og sexbytte varierer med grad av sosioøkonomiske status.

Tabell 9. Kun jenter. Multippel lineær regresjon med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel, inkludert samspillsledd av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status.

	Modell 4/Samspill 1		
	B	SE	P
Foreldrereelasjon: omsorg (ref. god)			
Middels	,009	,013	,478 (ns)
Dårlig	,020	,010	,042 *
Foreldrereelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)			
Middels grad	,001	,007	,855 (ns)
Høy	,008	,006	,198 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	-,002	,003	,426 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	,000	,009	,964 (ns)
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	-,054	,010	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-,019	,006	,001 ***
Samspill: dårlig omsorg (ref. god) x sosioøkonomisk status	-,001	,005	,764 (ns)
Samspill: middels omsorg (ref. god) x sosioøkonomisk status	,001	,004	,882 (ns)
Konstant	,088		
Justert R2	,018		
* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.			

Tabell 9 inkluderer samspill som undersøker om sammenhengen mellom jenters sexbytte og foreldreomsorg avhenger av sosioøkonomisk status, gitt likt nivå av foreldreomsorg, overbeskyttelse, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager. Denne sammenhengen er ikke signifikant for verken de med middels- eller dårlig omsorg. Det betyr at jenter som opplever dårlig foreldreomsorg ikke oftere bytter sex dersom de også kommer fra lavere sosiale lag. Vi blir derfor interessert i om det er en større andel jenter med dårlig foreldreomsorg som har lav sosioøkonomisk status. For å undersøke dette bruker vi krysstabeller.

Tabell 10. Kun jenter. Krysstabeller av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status.

Foreldreomsorg	Sosioøkonomisk status					Total
	Lav	Middels lav	Middels	Middels høy	Høy	
Dårlig	46,4	38,1	38,2	27,8	28,2	1739
Middels	15,1	19,6	17,7	20,7	18,8	912
God	38,6	42,3	44,1	51,5	53,0	2281
Total	100	100	100	100	100	4932

Tabell 10 viser at det er en betydelig større andel av jenter som opplever dårlig foreldreomsorg i lavere sosiale lag, sammenlignet med de med høy sosioøkonomisk status. Når vi ser på lav sosioøkonomisk status er det 46,4 prosent av jentene som oppgir dårlig foreldreomsorg, mot 38,6 prosent som oppgir god foreldreomsorg. Av jentene med høy sosioøkonomisk status er det 28,2 prosent som oppgir dårlig foreldreomsorg, sammenlignet med 53 prosent som oppgir god foreldreomsorg. Samspillsanalysen viste at dårlig foreldreomsorg ikke er en større risikofaktor for sexbytte blant de med lavere sosioøkonomisk status. Likevel ser vi her at det er flere jenter med lav sosioøkonomisk status som også har dårlig foreldreomsorg, og derfor kan de være mer utsatt for sexbytte. Videre vil vi undersøke om sammenhengen mellom foreldreoverbeskyttelse og sexbytte avhenger av sosioøkonomisk status.

Tabell 11. Kun jenter. Multippel lineær regresjon med bytte av seksuelle handlinger mot goder som avhengig variabel, inkludert samspillsledd av overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status.

	Modell 4/Samspill 2		
	B	SE	P
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)			
Middels	,006	,007	,397 (ns)
Dårlig	,022	,006	,000 ***
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)			
Middels grad	,007	,012	,575 (ns)
Høy	,006	,010	,523 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	-,002	,003	,488 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	,000	,009	,967 (ns)
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	-,054	,010	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-,019	,006	,001 ***
Samspill: høy grad overbeskyttelse (ref. liten grad) x sosioøkonomisk status	-,003	,005	,583 (ns)
Samspill: middels grad overbeskyttelse (ref. liten grad) x sosioøkonomisk status	,001	,004	,855 (ns)
Konstant	,087		
Justert R2	,018		
* $p < 0,05$. ** $p < 0,01$. *** $p < 0,001$.			

Tabell 11 viser oss at sammenhengen mellom jentenes sexbytte og foreldreoverbeskyttelse, *ikke* avhenger av sosioøkonomisk status, når vi kontrollerer for foreldreomsorg, overbeskyttelse, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager. Dette ser vi av at verken middels- eller høy grad av overbeskyttelse er signifikante. Nullfunnet indikerer at det å oppleve høy grad av overbeskyttelse ikke øker sannsynligheten for at jenter bytter sex blant de med lav sosioøkonomisk status, sammenlignet med de som kommer fra familier med middels- eller høy sosioøkonomisk status. Gjennom krysstabeller vil vi undersøke om det er en større andel jenter som oppgir høy grad av overbeskyttelse blant de med lav sosioøkonomisk status.

Tabell 12. Kun jenter. Krysstabeller av foreldreoverbeskyttelse og sosioøkonomisk status. Prosentandeler.

Sosioøkonomisk status						
Foreldreoverbeskyttelse	Lav	Middels lav	Middels	Middels høy	Høy	Total
Høy grad	46,1	39,1	35,9	29,0	25,1	1702
Middels grad	18,7	21,5	19,3	22,4	21,6	1024
Liten grad	35,2	39,4	44,8	48,6	53,3	2206
Total	100	100	100	100	100	4932

Tabell 12 viser at det er en betydelig større andel av jenter som opplever høy grad av overbeskyttelse i lavere sosiale lag, sammenlignet med de med høy sosioøkonomisk status. Av jentene som oppgir lav sosioøkonomisk status er det 46,1 prosent som oppgir høy grad av overbeskyttelse, mot 35,2 prosent som oppgir liten grad av overbeskyttelse. Når vi ser på høy sosioøkonomisk status er det 25,1 prosent av jentene som oppgir høy grad av overbeskyttelse, mot 53,3 som oppgir liten grad av overbeskyttelse. Dette indikerer at høy grad av overbeskyttelse ikke en større risikofaktor for sexbytte blant de med lavere sosioøkonomisk status, men det er en større forekomst av jenter med lav sosioøkonomisk som opplever høy grad av overbeskyttelse.

Våre resultater blir underbygget av sensitivitetsanalysen (se vedlegg 2), hvor resultatene fra de logistiske regresjonene viser det samme som de lineære regresjonsanalysene for jenter. For jenter gir dårlig foreldreomsorg økt sannsynlighet for sexbytte, men vi kan ikke bevise en sammenheng mellom høy grad av overbeskyttelse og sexbytte.

6.3. Oppsummering av de viktigste funnene

De bivariate analysene viser at dårlig omsorg øker sannsynligheten for sexbytte, sammenlignet med god omsorg. Denne tendensen gjelder for begge kjønn. Høy grad av overbeskyttende foreldre øker sannsynligheten for sexbytte, både blant gutter og jenter.

I våre multivariate analyser for gutter ser vi at betydningen av foreldreomsorg og foreldreoverbeskyttelse fortsatt er gjeldende, når vi kontrollerer for sosioøkonomisk status,

vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager. Regresjonskoeffisientene for foreldreomsorg og overbeskyttelse reduseres noe og derfor kan vi anta at kontrollvariablene kan være mulige årsaker til at sexbytte er mer vanlig blant ungdom med svak foreldrerelasjon. I de multivariate analysene for jenter ser vi også tendensen til at de med dårlig foreldreomsorg oftere bytter sex. Betydningen av høy grad av overbeskyttelse er derimot ikke gjeldende for jenter når vi kontrollerer for foreldreomsorg, sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, utsatt for mobbing og psykiske helseplager. Det er særlig mobbing og psykiske helseplager som overtar betydningen for foreldrerelasjon blant jenter.

Vi hadde en antagelse om at ungdom som opplever dårlig foreldreomsorg og/eller høy grad av overbeskyttende foreldre oftere bytter sex dersom de også kommer fra lavere sosiale lag. Denne antagelsen ble avkreftet for begge kjønn. Dette nullfunnet betyr at foreldreomsorg og overbeskyttelse ikke er av større betydning for ungdom med lav sosioøkonomisk status i forbindelse med sexbytte. Vi fant likevel at det er vanligere med svak relasjon til foreldre (dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttelse) hos ungdom i lavere sosiale lag. Ungdom med svak foreldrerelasjon bytter oftere sex. Likevel finner vi at det å ha svak foreldrerelasjon ikke er en større risikofaktor for sexbytte blant de med lav sosioøkonomisk status, enn for de med høy sosioøkonomisk status. Det er derimot flere ungdommer fra lavere sosiale lag som også er utsatt for svak foreldrerelasjon, som igjen er en risikofaktor for sexbytte.

Regresjonsmodellene våre har en høyere forklart varians for gutter ($R^2 = 4,1$ prosent) enn for jenter ($R^2 = 1,8$ prosent). Selv om den er liten for begge kjønn, så har vi forklart mer av sexbytte for gutter enn jenter.

7. Drøftelse av kjennetegn ved Osloungdommer som bytter seksuelle handlinger mot goder

I dette kapittelet diskuterer vi de ulike kjennetegnene ved ungdommer som bytter seksuelle handlinger mot goder. Vi diskuterer alder ved første byttetidspunkt, kjønn, seksuell orientering, bosituasjon, skoletrivsel, atferdsproblemer og rusmidler, verbale krenkelser fra foreldrene, seksuell debut og utsatt for seksuelle overgrep. Før denne diskusjonen er det imidlertid nødvendig med en diskusjon av omfang for å vite hvor utbredt fenomenet er.

7.1. Forekomsten av sexbytte blant ungdom

Tidligere studier viser ulikheter i omfanget av sex-salg/bytte blant ungdommer (Fredlund et al., 2013, s. 318; Hegna og Pedersen 2002, s. 7; Priebe, 2015, s. 37; Svedin & Priebe, 2004; Svedin & Priebe, 2007, s. 24; van de Walle et al., 2012, s. 548). Eksempelvis finner Hegna og Pedersen (2002, s. 7) basert på analyser fra *Ung i Oslo 1996*, at 2,1 prosent av guttene hadde solgt sex og 0,6 prosent av jentene. Lignende funn ble gjort i *Ung i Trondheim 1995* hvor 1,2 prosent av ungdommene bekreftet å ha utført seksuelle handlinger mot betaling (Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 13). I våre analyser finner vi imidlertid en større forekomst av sexbytte. Våre funn viser at 3,6 prosent av Osloungdommene i 2018 har byttet seksuelle handlinger mot goder de siste 12 månedene. Dette utgjør 325 ungdommer. Med et analytisk utvalg på 9050 respondenter tilsvarende det 4,2 prosent av guttene og 3,1 prosent av jentene. Vi må derfor spørre oss om hva denne økningen kan handle om.

Tidligere norske kvantitative undersøkelser har benyttet en annen spørsmålsformulering enn hva vår studie baserer seg på. Tidligere formulering lød: «Har du i løpet av de siste 12 måneder utført seksuelle tjenester mot betaling?» (Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 13; Hegna & Pedersen, 2002, s. 18). Spørsmålsformuleringen vi bruker i denne studien åpner derimot opp for å inkludere mer i besvarelsen da den spør om goder og eksemplifiserer dette med penger, klær, sminke, alkohol, andre rusmidler, overnatting, reise, mat eller andre ting eller gaver. Denne formuleringen kan gi en utvidet forståelse av sexsalg og favner dermed flere ungdommer. Dette kan gjøre at vi finner en høyere forekomst av ungdommer som har byttet sex. I tillegg til spørsmålsformuleringen kan økningen av omfanget skyldes endringer i ungdommers holdninger til seksualitet. Dette underbygges av danske studier som viser at

sexbytte er mindre stigmatisert nå enn tidligere, og at unge mennesker hadde positive holdninger til sugar-dating (Bjønness & Jensen, 2019, s. 44, 63). Vi har derimot ikke data til å kunne si om dette også gjelder for Oslounddom.

På den andre siden kan vi ikke utelukke at vi har en del useriøse besvarelser. Her har vi imidlertid tatt forhåndsregler ved å blant annet ekskludere respondenter som svarte motstridende på oppfølgingsspørsmål om alder ved byttetidspunktet. I tillegg til at NOVA har foretatt en filrens av respondenter som svarer gjennomgående useriøst. Vi kan derfor med høyere sikkerhet stole på at vår svarprosent til en viss grad gjenspeiler elever som går på videregående skoler i Oslo. Likevel kan det tenkes at svarprosenten kunne vært høyere dersom Ungdata undersøkelsen nådde ut de aller mest marginaliserte. Vi kan imidlertid anta at de mest marginaliserte heller ikke ble fanget opp av undersøkelsen i 1996. Derfor kan vi konkludere med at vi har sett en økt forekomst av sexbytte blant videregående-elever i Oslo, i forhold hva som ble funnet i 1996 med spørsmålsformulering om sexsalg.

7.2. Alder – første gang de byttet

Tidligere forskning fra Oslo som undersøkte hvor gammel ungdommen var første gang de solgte seksuelle tjenester, fant at gjennomsnittsalderen var 13,5 år for gutter og 14,1 år for jenter (Hegna og Pedersen, 2002, s. 7). Studier fra Sverige finner derimot at snittalderen ligger mellom 15-16 år (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 32; Priebe, 2015, s. 36; Svedin & Priebe, 2004, s. 288; Svedin & Priebe, 2007, s. 24). Dette stemmer overens med våre funn, som viser en gjennomsnittsalder på 16 år for både gutter og jenter første gang de byttet seksuelle handlinger mot goder. Vi ser altså en tendens til at ungdommen er eldre første gangen de bytter sex enn hva tidligere undersøkelser fra Oslo viser. Etersom Hegna og Pedersen (2002) baserer seg på data fra 1996 er det det i tråd med den svenske forskningen nærliggende å anta at våre funn om aldersøkningen stemmer. Denne økningen kan komme av samfunnsutviklingen fra første Ungdata undersøkelsen fra 1996 til 2018. Vi kan spekulere i om det har blitt et økt fokus på seksualitet, kropp og grenser som medfører en holdningsendring hos ungdommer. Dette kan være en grunn til at ungdommer er eldre første gang de bytter sex.

Likevel viser våre analyser at noen av ungdommene var under 14 år første gang de byttet sex. Ifølge norsk lov er seksuell omgang med barn under 14 år definert som voldtekt (Straffeloven, 2005, § 299). At personer i så ung alder bytter sex er derfor svært problematisk, uavhengig av om ungdommen gjorde dette som et aktivt selvstendig valg. Dette underbygger betydningen av å øke kunnskapen om ungdommer som har økt risiko for å bytte sex, slik at hjelpeapparatet også kan sette inn forebyggende tiltak.

7.3. Kjønn og seksuell legning

Både gutter og jenter bytter sex, men det er mer utbredt blant gutter enn jenter (Fredlund et al., 2013, s. 318; Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 13; Priebe, 2015, s. 37; Svedin & Priebe, 2007, s. 24; van de Walle et al., 2012, s. 548; Vågen, 2015, s. 3). Dette støttes i våre analyser hvor vi finner at det er flere gutter (4,2 prosent) enn jenter (3,1 prosent) som bytter sex. Når studier finner at gutter oftere bytter sex enn jenter, trenger det ikke nødvendigvis bety at gutter bytter mer sex enn jenter. En mulig forklaring kan være at jenter og gutter svarer ulikt på spørsmålet. Gutter kan ha en tendens til å overdrive erfaring fra sexbytte, mens jenter kan ha en tendens til å underdrive disse erfaringene. Andre studier har vist at jenter som bytter sex ofte opplevde mer skam enn guttene (van de Walle et al., 2012, s. 555-556). Dette kan ha innvirkning på hvem som svarer ærlig på spørsmålet om sexbytte.

På den andre siden kan kjønnsforskjellene også komme av at det kan være ulike årsaker til at gutter og jenter bytter sex. Tidligere forskning viser flere tilfeller hvor jenter har eldre kjærester (Grytbakk & Borgestrand, 2004, s. 26; Larsen & Pedersen, 2005, s. 151). Larsen og Pedersen (2005) trekker eksempelvis frem en sårbar jente som hadde blitt kastet ut hjemmefra. Hun hadde behov for en trygg voksen og etablerte et forhold med en eldre kjæreste. Forfatterne uttrykker tvil til forholdets troverdighet og at aldersforskjellen blant partene kunne tyde på at mannen utnyttet situasjonen (Larsen & Pedersen, 2005, s. 152).

Gutter på sin side kan benytte sexbytterelasjoner for å utforske sin egen seksuelle legning (Pedersen, 2005, s. 319; Søndergaard, 2004, s. 19-20; Vågen, 2015, s. 9). Svenske studier fant at flere ungdommer som solgte sex hadde en annen seksuell legning enn heterofil (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 30; Priebe, 2015, s. 36; Svedin & Priebe, 2007, s. 26; Svedin & Priebe, 2009, s. 159; Tikkanen et al., 2011, s. 16). Dette stemmer også overens med vår studie, hvor

vi finner at av gutter som har byttet sex er det størst andel som er homofile. Dersom ungdommen er usikker på sin egen seksuelle orientering kan det tenkes at det oppleves som mindre stigmatiserende å utforske sin seksuelle orientering i bytterelasjoner, til forskjell fra relasjoner som baserer seg på forelskelse og gjensidighet. Dette underbygges i kvalitative intervjuer fra Hegna og Pedersen (2002, s. 41) hvor en gutt etablerer sin identitet som homofil gjennom slike bytterelasjoner. Samtidig kan jenter også ha som motiv å utforske sin seksuelle legning. I våre analyser finner vi en stor andel jenter som bytter sex er lesbiske eller biseksuelle. På den andre siden sier ikke analysene våre noe om sexbytterelasjonene foregår mellom samme kjønn eller ikke. Vi har også til gode å finne andre studier som støtter at jenter bruker sexbytterelasjoner til å utforske seksuell orientering.

7.4. Ungdommens bosituasjon

Den internasjonale forskningen viser at ungdom med erfaringer med sexsalg/bytte sjeldnere bor med begge foreldre, enn øvrige ungdom (Potter et al., 1999, s. 936; Priebe, 2015, s. 40; Svedin & Priebe, 2007, s. 24). I tillegg viste en studie med kvinnelige sexarbeidere at disse ofte kom fra familier med mange utfordringer og høy skilsmisserate (Potter et al., 1999, s. 939). Dette sammenfaller med våre analyser som viser at det er vanligere å ha en annen bosituasjon, enn å bo med begge foreldre blant ungdom som bytter sex. Imidlertid er en begrensning ved analysene våre at kategorien «annet» vil inkludere alt fra skilte foreldre med ny partner, aleneforeldre eller at ungdommen for eksempel bor på hybel eller barnevernsinstitusjon. Dette gjør at vi ikke kan oppdage viktige forhold som vil kunne være av betydning.

Innenfor resiliens blir det å bo med kun en forelder betegnet som en risikofaktor, mens to foreldre er definert som en beskyttelsesfaktor (Møller, 2018, s. 111). Samtidig kan det å bo med en forelder fungere bedre enn å bo med to foreldre med mange utfordringer, eksempelvis mye konflikter. En beskyttelsesfaktor for barn av skilte foreldre kan være å ha et godt forhold til minst en av foreldrene (Jenkins og Smith 1990, referert i Rutter, 2000, s. 666). Dette kan indikere at selv om ungdommen kun bor hos den ene av foreldrene, kan risikofaktorene ved en skilsmisse veies opp ved å ha en god relasjon til den ene. Derfor trenger heller ikke det å bo med kun en forelder være en risikofaktor for sexbytte. Likevel viser våre analyser at det er

en større andel ungdommer som bytter sex som har denne bosituasjonen. Vi kan derfor anta at dette er en risikofaktor for sexbytte.

7.5. Skoletrivsel

Så vidt oss bekjent er det ingen studier som undersøker om ungdommer som selger eller bytter sex trives på skolen. Våre analyser viser at lav skoletrivsel er vanlig blant de som bytter sex. Dette gjelder både blant gutter og jenter. Samtidig har vi grunn til å tro at andelen som ikke trives på skolen av de som har byttet sex egentlig hadde vært større enn hva vi fant. Det er nærliggende å anta at de som ikke trives på skolen, også vil kunne være de som enten har falt fra underveis i undersøkelsen, har fravær den konkrete dagen eller at de ikke lenger går på skole.

Å ha en god skolehverdag kan være en beskyttelsesfaktor for god livskvalitet. Kauai-studien fremhever at alle barna som ble oppfattet som resiliente hadde minst én lærer som lyttet til dem. Videre fant forskerne at evnen til å planlegge ofte førte til egeneffektivitet og selvtilitt og dermed beskyttet mot skjevutvikling (Werner, 1997, s. 104). Dette er egenskaper som vil være nyttige i skolearbeid og igjen kunne påvirke skoletrivsel positivt. Samtidig finnes det en rekke ikke-faglige årsaker til at barn ikke trives på skolen, for eksempel at de mangler venner eller er utsatt for mobbing. Werner og medarbeiderne fant at en beskyttelsesfaktor i seg selv var at vedkommende hadde et eksternt støttesystem, eksempelvis skole (Werner, 1997, s. 104). En mulighet er at ungdommer som ikke trives på skolen (periodevis) skulker skolen og dermed ikke får tilgang på et slik støttesystem. En annen mulighet er at de går fremdeles på skolen, men ikke opplever systemet som en støtte. Dette kan være en del av årsaken til at de ikke trives på skolen. Manglende skoletrivsel kan bidra til at ungdommene føler lite mestring, har lav selvtilitt og øker risikoen for at de søker seg til andre risikofylte miljøer hvor sexbytte finner sted.

På den andre siden kan det tenkes at å ikke trives på skolen går hånd i hånd med ensomhet og isolasjon. Det kan dermed tenkes at disse ungdommene søker andre kanaler for å tilfredsstille sine emosjonelle behov. Slike kanaler kan for eksempel være internett. Dette sammenfaller med funn fra Pro Sentret sin kartlegging som finner at flere ensomme ungdommer var søkende etter vennskap, tilhørighet og anerkjennelse. Dermed var de også mer tilbøyelig for å

inngå i subkulturer, hvor de ble utnyttet og inngikk i relasjoner med sex som et premiss (Bjørndahl, 2017, s. 23).

Flere aspekter ved skolehverdagen utgjør altså beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer, som også vil kunne gi innvirkning på unge som bytter sex. Derfor kan kunnskap om dette også være nyttig for skolesystemet.

7.6. Atferdsproblematikk og rusmidler

Studier viser at ungdom som bytter eller selger sex bruker mer rusmidler enn ungdom som ikke bytter/selger (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 72; Hegna & Pedersen, 2002, s. 57; Svedin & Priebe, 2007, s. 24). Tilsvarende funn gjorde vi i vår studie. Våre analyser viser at av guttene som har brukt cannabis seks ganger eller mer er det 11 prosent som har byttet sex. Av jentene som har brukt cannabis seks ganger eller mer er det derimot 17,1 prosent som oppgir sexbytte. Tidligere forskning har vist at noen ungdommer bytter sex i bytte mot rusmidler (Socialforvaltningen, 2007), og sexbytte er ikke uvanlig i rusmiljøer (Grytbakk & Borgstrand, 2004, s. 26; Hegna og Pedersen, 2002, s. 9; Larsen og Pedersen, 2005, s. 151, 160). Derfor kan vi anta at noen av ungdommene bruker sex for å skaffe seg rusmidler.

I likhet med bruk av cannabis, er slåssing å anse som en form for risikoatferd. Studier viser at ungdom med sexsalg-erfaring ofte har deltatt i lovbrudd og antisosiale handlinger (Hegna & Pedersen 2002, s. 57; Svedin & Priebe, 2007; s. 25). Dette sammenfaller med våre analyser som viser at noen av ungdommene som har byttet sex, også har deltatt i slåsskamp. Våre analyser viser at av gutter som har slåss seks ganger eller mer er det 25,3 prosent som har byttet sex. Av jenter som har deltatt i slåsskamp seks ganger eller mer er det 31,4 prosent som har byttet sex. Det å slåss er et mer marginalt fenomen blant jenter enn gutter, og det er derav sannsynlig å tro at disse jentene skiller seg mer negativt ut generelt. Våre analyser viser altså at de som har deltatt i slåsskamp og brukt cannabis har en større risiko for å bytte sex. Vi ser dermed at sexbytte henger sammen med risikoatferd.

7.7. Utsatt for verbale krenkelser fra foreldrene siste 12 månedene

Vi har ikke funnet andre studier om sexbytte/salg som tar for seg verbale krenkelser fra foreldre. Våre studier viser at av ungdom som har opplevd verbale krenkelser fra foreldre, er

det en liten andel som har byttet sex. Dette gjelder for begge kjønn. Spørsmålsformuleringen gir eksempler på hva slike verbale krenkelser kan omfatte og nevner blant annet; idiot, verdiløs, hore og homo. Vi anser dette som harde uttalelser, særlig fra en forelder. Det er nærliggende å anta at gjentakende krenkelser kan påvirke hvordan ungdommen betrakter seg selv og at ungdommens selvbilde igjen har innvirkning på sexbytte. Dette støttes av Bjønnes og Jensen (2019, s. 46) som skriver at ungdom som bytter sex bruker disse relasjonene for å oppnå anerkjennelse og bekreftelse som har vært mangelvare tidligere. En av informantene trakk frem at enkelte ungdommer fikk en bekreftelse på at de var verdt noe når noen var villige til å betale dem for å utføre seksuelle handlinger. På den andre siden så er det mulig å tenke seg omvendt hendelsesforløp. Et scenario er at foreldrene oppdager utagerende atferd hos ungdommen, for eksempel sexbytte og deretter kaller ungdommen krenkende ting. Vi har imidlertid verken data eller tidligere forskning som kan belyse rekkefølgen av krenkelsen og sexbytte. Verbale krenkelser fra foreldre er en risikofaktor for noen ungdommer som bytter seksuelle handlinger. Likevel ser vi at det ikke gjelder for en så stor andel av ungdommene.

7.8. Seksuell debut

Våre funn viser at størst andel av ungdommene som har byttet sex debuterte seksuelt før fylte 15 år. Dette stemmer overens med andre studier (Priebe, 2015, s. 36; Svedin & Priebe, 2007, s. 25). Selv om ungdom kan ha debutert i fortrolige og nære kjærighetsrelasjoner, er tidlig seksuell debut ofte knyttet til andre risikoforhold som eksempelvis atferdsproblemer. En kvantitativ studie fant at tidlig seksuell debut er knyttet til eksteraliserende vansker (Bruland, Clench-Aas, Myklestad og Raanaas, 2014, s. 187). Vi mener at sexbytte kan være et eksempel på slike eksteraliserende vansker, ettersom vi anser at dette kan gi konsekvenser for videre seksuell helse uavhengig om ungdommen gjør det at fri vilje eller ikke. At sexbytte kan ha like store skadevirkninger uavhengig av motiv bak sexbytte blir støttet i en dansk studie (Bjønnes & Jensen, 2019, s. 47). Siden vi ser at flere ungdommer som bytter sex debuterer tidlig anser vi dette som en risikofaktor for sexbytte.

Alle respondenter som ikke svarte på spørsmål om debutalder har blitt kategorisert som at de ikke har debutert enda. Vi finner dermed en gruppe ungdom som ikke har debutert seksuelt, men som har byttet sex. For guttene er det 1,3 prosent og for jenter er det 1,1 prosent. En begrensning ved denne kategoriseringen kan være at enkelte av ungdommene faktisk har

debutert seksuelt, men likevel valgt å ikke svare på spørsmålet om alder. Like fullt er det noen av ungdommene i denne gruppen som ikke har debutert. Dette kan indikere at enkelte av ungdommene har angitt useriøse besvarelser og at de ikke har byttet sex. Vi har likevel valgt å ikke ekskludere dem fra analysen, fordi vi kan ikke utelukke at dette handler om at ungdommen har utført andre seksuelle handlinger under sexbytte enn hva de selv betrakter som et samleie. Dette er en utfordring ved å bruke en slik spørsmålsformulering fordi seksuelle handlinger ikke har blitt definert i spørsmålsformuleringen. På tross av dette anser vi funnet som interessante fordi det kan bidra til å skildre nyansene mellom ungdommene som har utført samleie mot goder og andre seksuelle handlinger mot goder.

7.9. Seksuelle overgrep

I tråd med tidligere forskning (Abelsson & Hulusjö, 2008, s. 73; Bjønness & Jensen, 2019, s. 45; Hegna & Pedersen, 2002, s. 84; Priebe, 2015, s. 42; Svedin & Priebe, 2007, s. 26; Tikkanen et al., 2011, s. 62) viser også vår studie at ungdommene som har opplevd seksuelle overgrep oftere har byttet sex. Dette gjaldt for begge kjønn, men særlig for gutter. På samme måte som god seksuell helse er en beskyttelsesfaktor for å oppnå god livskvalitet (Helse- og omsorgsdepartementet, 2017, s. 3, 7-8) kan vi fastslå at å være utsatt for seksuelle overgrep kan defineres som en risikofaktor for skjevutvikling. Å være utsatt for et seksuelt overgrep er et stort overtramp, og kan svekke den enkeltes autonomi (Bjønness & Jensen, 2019, s. 45). God utviklet autonomi er en viktig individuell beskyttelsesfaktor for utvikling av resiliens (Werner, 1997, s. 103). Et seksuelt overgrep kan bidra til at den enkeltes grenser svekkes, og ungdommen får en økt toleranse for hva som er greit og dermed sliter med å sette seksuelle grenser (Bjønness & Jensen, 2019, s. 45). Vi kan derfor tenke oss at seksuelle overgrep fører til en svekkelse av den selvstendige autonomien, og blir dermed en risikofaktor for å inngå i sexbytte.

Ettersom vi har tverrsnittsdata er det ikke mulig å fastslå kausal årsaks-virkning mellom disse forholdene. Dersom ungdom har vært utsatt for overgrep og har byttet sex, virker det for oss mer sannsynlig at i de fleste tilfeller skjedde overgrepene først i tid. Det er likevel mulig at sexbytte var en overgrepssituasjon i seg selv. Vi kan heller ikke utelukke at det kan være bakenforliggende årsaker som fører til både overgrep og sexbytte. Samtidig virker det lite sannsynlig at overgripere foretrekker ungdom som bytter sex, eller i det hele tatt er kjent med

at de har denne erfaringen. Vi vil derfor konkludere med at overgrep er en risikofaktor for sexbytte og at hjelpeapparatet bør være ekstra oppmerksom på sammenhengen.

7.10. En opphopning av risikofaktorer

I det foregående har vi sett på kjennetegn ved ungdommer som bytter sex. Både gutter og jenter bytter sex, men det er mer vanlig blant gutter. De som er heterofile bytter sjeldnere sex enn de som har en annen seksuell legning. Ungdom som bytter sex debuterer ofte tidlig og de har ofte vært utsatt for overgrep. I tillegg bor de aktuelle ungdommene sjeldnere med begge foreldre, oftere utsatt for verbale krenkelser av foreldrene og trives sjeldnere på skolen. Blant de som bytter sex har flere atferdsproblematikk, herunder slåsskamper og cannabissrøyking. Totalt sett kan vi si at ungdom som bytter sex ofte har ulike risikofaktorer i livet sitt. Samtidig må vi understreke at flere risikofaktorer ikke nødvendigvis betyr sexbytte, men det kan være faktorer som ligger bak sexbytte.

Ungdommers bytte av sex kan være mer eller mindre frivillig. På den ene siden kan vi se på dem som aktive subjekter som tar informerte valg. På den andre siden kan vi se på dem som passive ofre som tvinges inn i bytterelasjoner. Vi har ikke data til å belyse de ulike årsakene til at ungdommene bytter sex. Når vi finner at de som bytter sex har nevnte kjennetegn, altså ulike risikofaktorer i livet sitt, kan det bidra til å forsterke det typiske offerbilde. Vi kan ikke fastslå om sexbytte er et selvstendig valg eller ikke, men livserfaringene påvirker hvilke valg de unge tar.

Noen ungdommer opplever sexbytte som positivt (Smette & Hegna, 2005) og finner glede i å bytte/selge sex (Priebe, 2015, s. 39; van de Walle et al., 2012, s. 550-553). Derfor kan vi tenke at for enkelte av ungdommene skjer sexbytte på bakgrunn av et selvstendig valg, mens for andre er det ufrivillig. I noen tilfeller kan det også være en kombinasjon av frivillighet og tvang. Hegna & Pedersen (2000, s. 42) har illustrert denne gråsonen mellom aktive valg og tvang. De intervjuet jenter og gutter som selv tok initiativ til sexbytte, men konkluderer likevel med at ungdommens valgmuligheter var begrenset. Ungdommene bytter sex for å dekke grunnleggende behov, for eksempel mot et sted å sove, mat eller rusmidler. Derfor kan ungdommer i visse situasjoner på flere måter sies å tvinges inn i sexbytterelasjoner, selv om det er gjort av fri vilje.

Kontekst, miljømessige faktorer og ulike egenskaper ved individet har innvirkning på resiliens (Rutter, 2000, s. 654-667). Det kan blant annet være egenskaper ved ungdommen som gjør at de bytter sex. Eksempelvis kan vi tenke oss at enkelte har et stort behov for bekreftelse, har dårlig vurderingsevne, lav impuls kontroll eller generelt er spenningssøkende. Motsatt kan det være egenskaper ved ungdommen som gjør at de unngår å bytte sex. Eksempelvis kan vi tenke oss et prinsipp om at seksuelle handlinger tilhører kjærlighetsfulle relasjoner uten vederlag. Vi har ikke data om slike bakenforliggende risikoøkende og beskyttende faktorer.

Rutter (2000, s. 670) fremhever at i arbeid med barn og unge bør en ha øynene åpne for individer som har flere risikofaktorer i livet sitt, og ikke kun de med en alvorlig negativ erfaring. Dette fordi en reduksjon i det totale nivået av risikofaktorer vil også kunne skape resiliens. Alle som arbeider med barn og unge må være observante på våre kartlagte kjennetegn som kan utgjøre en risikofaktor for sexbytte. I tillegg til å ha fokus på å redusere disse er det avgjørende å arbeide for å stimulere beskyttelsesfaktorer som kan fremme resiliens. I det følgende vil vi drøfte foreldrerelasjonens betydning for ungdommens sexbytte.

8. Drøftelse av foreldrerelasjonens betydning på sexbytte

I dette kapittelet skal vi diskutere hvorvidt foreldrerelasjonen påvirker ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder. Vi vil starte kapittelet med å drøfte betydningen av foreldreomsorg på sexbytte og deretter gå videre til å diskutere overbeskyttelse fra foreldre og hvordan dette påvirker sexbytte. Videre diskuterer vi betydningen av foreldrerelasjon på sexbytte i sin helhet. Ettersom vi ikke kan fastslå en kausal sammenheng, vil vi også drøfte om det faktum at ungdommene bytter sex kan bidra til å skape en svak foreldrerelasjon. Deretter går vi videre til å diskutere hvorvidt sosioøkonomisk status nyanserer betydningen av foreldrerelasjon for ungdommer som bytter seksuelle handlinger mot goder. Avslutningsvis vil vi vurdere begrensninger ved vår studie.

8.1. Foreldreomsorgs betydning for ungdommens sexbytte

Årsakene til sexbytte er svært varierende og komplekse, men ungdommer med denne erfaringen har ofte et behov for trygghet, kjærlighet og ønske om sosialt fellesskap (Bjørndahl, 2017, s. 27; Hegna & Pedersen, 2002, s. 46). Våre analyser viser at dårlig foreldreomsorg gir økt sannsynlighet for sexbytte, sammenlignet med god omsorg. Ungdom som opplever middels omsorg bytter ikke oftere sex enn de ungdommene som opplever god omsorg, noe som betyr at den opplevde foreldreomsorgen må være vesentlig dårlig for at det skal ha betydning på sexbytte. Vi ser relativt små endringer i koeffisientene for foreldreomsorg hos begge kjønn når vi har et likt nivå av sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykiske helseplager. Derfor kan vi med større sikkerhet si at omsorg har en betydning for unge som bytter sex. Ansatte i hjelpeapparatet forteller om foreldre som har det praktiske i orden, men mangler den grunnleggende følelsesmessige tilstedeværelsen. De mener unge som mangler omsorg, støtte, veiledning og oppfølging fra sine foreldre oftere søker denne bekreftelsen og omsorgen andre steder (Bjørndahl, 2017, s. 27). Dette sammenfaller med flere andre studier som viser at flere unge med sexbytte/seksalg-erfaring forteller om mangel på omsorg og utrygghet i relasjonen til sine foreldre (Jessen, 1998, s. 58; Priebe, 2015, s. 41-42).

Innenfor resiliens er foreldre som er følelsesmessig tilgjengelig, gir grunnleggende omsorg, gir stimulans og veiledning, viktige beskyttelsesfaktorer mot å utvikle psykososiale

utfordringer (Møller, 2018, s. 110). Våre funn i kombinasjon med andre studier kan tyde på at flere av Osloungdommer som bytter sex i en viss grad ikke opplever en slik form for omsorg. Vi må derfor spørre oss om hvorfor ungdommene havner i sexbytte-relasjoner. Bjønnes & Jensen (2019) skriver at flere av de ansatte som har erfaring med unge som bytter sex argumenterte for at det å ha opplevd manglende kjærlighet og omsorg i oppveksten kan gjøre at de unge blir mer tilbøyelige for å inngå sexbytterelasjoner. Dette handler blant annet om at slike seksuelle forhold også kan oppfylle emosjonelle behov. Å bytte sex blir særlig for jenter en måte å få bekreftelse og godkjenning, og blir dermed en måte å føle seg verdige på (Bjønnes & Jensen, 2019, s. 46).

På tross av at våre data ikke kan si noe om hvordan omsorgen var i oppveksten, kan vi likevel ut ifra dette spekulere i om manglende omsorg fra foreldre kan gjøre ungdommen mer tilbøyelig for å få bekreftelse andre steder. Tendensen til at de med dårlig foreldreomsorg oftere bytter sex kan handle om manglende evne til å sette seksuelle grenser. Dette ble også trukket frem i intervjuene til Bjønnes & Jensen (2019) der de ansatte påpekte at noen unge som bytter sex ikke har lært å sette ordentlige grenser hjemme, og dermed også har vanskelig for dette i seksuelle relasjoner. Disse funnene gjaldt både for gutter og jenter, men de ansatte trekker særlig frem jenter som ekstra sårbare (Bjønnes & Jensen, 2019, s. 45). Selv om forskningen trekker frem jenter som søker bekreftelse og kjærlighet som særlig sårbare for sexbytte, kan våre analyser tyde på at dette også gjelder for gutter. Med andre ord er det et avgjørende funn at gutter også er sårbare for den omsorgen de får av foreldre. Dersom foreldreomsorgen er vesentlig dårlig kan det resultere at de søker bekreftelse i seksuelle risikorelasjoner.

8.2. Overbeskyttende foreldres betydning for ungdommens sexbytte

Våre multivariate analyser viser at gutter som opplever høy grad av overbeskyttelse fra foreldre oftere bytter sex enn gutter som opplever lavere grad av overbeskyttelse. Selv om vi ikke kan konstatere at dette gjelder jenter, kan vi heller ikke utelukke at det er noen sammenheng mellom overbeskyttelse og sexbytte for jenter. Det at overbeskyttelse øker sannsynligheten for sexbytte strider imidlertid mot andre studier som viser at ungdommer som blir mer overvåket av sine foreldre tar mindre seksuell risiko (Huebner & Howell 2003; Rodgers, 1999, s. 106). På tross at dette er forskning utenfor Europa, viser også en norske

studie det tilsvarende. Hegna og Pedersen (2002, s. 56) fant verken mer eller mindre sexsalg blant de ungdommene som ble mest kontrollert av foreldrene. Foreldrenes oversikt over ungdommens fritid hadde heller ikke betydning for betydning av sexsalg hos Osloungdommen. Vi ser særlig to ulikheter fra deres studie til vår studie.

For det første måler Hegna og Pedersen foreldrenes overbeskyttelse på en annen måte enn oss. De tar for seg kontroll, og hvorvidt foreldrene har oversikt. I vår studie bruker vi derimot en indeks som måler et bredere spekter ved å inkludere valg, kontrollering og overbeskyttelse. Derfor fanger kanskje vår studie flere nyanser ved ungdommens opplevelse av foreldrenes overbeskyttelse, noe som kan ha gitt ulike resultater. For det andre måler Hegna og Pedersen (2002) sexsalg, mens vår studie tar for seg sexbytte. Vi kan anta at ungdommene selv anser sexbytte som mindre alvorlig enn sexsalg. Dette blir underbygget av funn gjort av Smette og Hegna (2005, s. 299) som viste eksempler der ungdommen var opptatt av at de hadde mottatt goder for sex og ikke penger. Ungdommene var tydelige på at dette ikke var prostitusjon og på denne måten var selvspekten opprettholdt. Hvis vi legger til grunn at sexsalg er mer stigmatiserende enn sexbytte, kan vi anta at førstnevnte krever mer overveielse før gjennomføring. På denne måten er det mer sannsynlig at sexbytte kan bunne i et opprør mot foreldrene og at det er derfor vi finner at guttene som opplever høy grad av foreldreoverbeskyttelse bytter oftere sex enn de med lav grad av overbeskyttelse.

Vi kan også se foreldreoverbeskyttelse i sammenheng med foreldrestil. Selv om vi ikke kan fastslå foreldrestil ut ifra våre analyser, er det nærliggende å anta at de ungdommene som rapporterer om høy grad av overbeskyttelse vil ha foreldre som har en foreldrestil som vil ha fellestrekk med den autoritære foreldrestilen. Autoritær foreldrestil blir betegnet som en risikofaktor (Møller, 2018, s. 111). Basert på våre analyser kan vi anta at også autoritær foreldrestil er en risikofaktor for sexbytte. Baumrind (1975, s. 36) understreker at evne til å sette grenser og være prinsippfaste er viktig for optimal utvikling. Grensesetting må imidlertid gjøres i kombinasjon med støtte, varme og kommunikasjon, som tilsvarer den autoritative foreldrestilen. Støtte, varme og kommunikasjon er også viktig for utvikling av resiliens. Kontrollerende og masende foreldre kan hemme barnas utvikling (Zolkoski & Bullock, 2012, s. 2298). Selv om foreldrene ønsker å beskytte ungdommene kan dette altså

virke mot sin hensikt, særlig dersom foreldrene ikke viser kjærighet og snakker med barna sine.

De ansatte i hjelpeapparatet anser ungdommene som sårbare når voksne ikke har satt grenser for dem. Dermed var de i stor grad frie til å gjøre som de selv ønsket. Dette gjaldt eksempelvis festing, sex, kjærester og innetid (Bjørndahl, 2017). Selv om våre funn for gutter viser at høy grad av overbeskyttelse gir økt sannsynlighet for sexbytte, kan dette indikere at grensesetting og kontroll fra foreldre også har positive sider. Ettersom flere av ungdommene som har byttet sex har også annen atferdsproblematikk, eksempelvis deltatt i slåsskamper og brukt cannabis, kan det være at de har behov for grenser fra foreldrene. Vi kan likevel anta at det her er snakk om en balanse, og at en viss grad av kontroll er viktig så lenge ungdommene ikke opplever det som overkontrollerende.

8.3. Foreldrerelasjon i sin helhet

PBI er utviklet for å måle foreldrestiler i lys av opplevd tilknytning i barneårene (Parker et al., 1987). Vi bruker den noe annerledes i vår studie ved at vi ikke slår sammen de to aspektene omsorg og overbeskyttelse, men beholder dem hver for seg. Vi har valgt denne distinksjonen for å undersøke om de to aspektene ved foreldrestiler, omsorg og overbeskyttelse gir økt risiko for sexbytte. Andre studier av sexbytte har benyttet lignende inndeling, og gir oss dermed mulighet til å sammenligne. Disse studiene viser at sexarbeidere og unge som har byttet sex opplever at relasjon til foreldre i barndommen er preget av høy grad av kontroll og lite grad av omsorg (Potter et al., 1999, s. 939; Priebe, 2015, s. 41-42). Våre funn viser det samme, men vi tar for oss relasjonen slik den oppleves her og nå. Dette indikerer at både dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttelse har betydning i både barndomsårene og ungdomstiden. Likevel viser våre funn at overbeskyttelse ikke virker å ha så stor betydning for jenter.

Longitudinelle studier har vist at opplevelser fra barndommen kan påvirke forekomsten av risiko og beskyttelsesfaktorer i ungdomsårene (Rutter et al., 1997a, s. 356). Dette kan bety at barns opplevelse av foreldrerelasjonen i barneårene vil kunne påvirke hvordan ungdommene opplever foreldrene sine i dag. Det er derfor ikke overraskende at våre funn viser det samme

som både Potter med kollegaer (1999) og Priebe (2015). At studiene sammenfaller forteller oss at Osloungdommer ikke er vesentlig forskjellige fra ungdommer fra andre steder.

Et viktig aspekt ved resiliens er at det ikke nødvendigvis handler om enkeltforhold som foreldrerelasjon, men må ses i lys av samspillet mellom individuelle egenskaper og egenskaper i miljøet rundt ungdommen og andre viktige faktorer i ungdommens liv (Borge, 2019, s. 11; Luther & Zigler, 1991). Dette underbygger betydningen av å kontrollere for sosioøkonomisk status, vennerelasjoner, mobbing og psykisk helse. Vi vil da kunne få en utvidet forståelse av hvilken betydning foreldrerelasjon har på sexbytte. Vi ser at det særlig er psykiske helseplager og mobbing som bidrar til å forklare sexbytte. Dette gjelder for både gutter og jenter. Det er imidlertid kun blant gutter at overbeskyttelse er signifikant, når vi tar høyde for foreldreomsorg, sosioøkonomisk status, venner, mobbing og psykiske helseplager.

Vi må derfor spørre oss om hvorfor effekten av overbeskyttelse reduseres for jenter når de har samme nivå av sosioøkonomisk status, venner og mobbing. I utgangspunktet var ikke denne effekten veldig sterk. Derfor kan vi anta at overbeskyttelse ikke var en viktig faktor om jenter bytter sex. Mobbing virker å være den faktoren som forklarer mest av sexbytte i våre analyser. Ungdom som blir mobbet har det gjennomgående vanskeligere enn ungdom som ikke blir det, blant annet at de er mindre fornøyd med foreldrene sine (Bakken, 2016, s. 5). At gutter opplever både svak relasjon til sine foreldre og mobbing er særlig uheldig da en studie viser at unge som blir utsatt for mobbing klarer seg bedre dersom de har støttende relasjoner til sine foreldre (Breivik et al., 2017, s. 203). Vi kan si at disse ungdommen da er særlig utsatte og at dette kan være noe av forklaringen til at de bytter sex.

Vi ser også at psykiske helseplager bidrar noe til å forklare sexbytte i våre analyser. I analysemodellen viste vi vår antatte hypotese om at psykiske helseplager både kan bli påvirket av foreldrerelasjonen, men også være en årsak til at ungdommer bytter sex. Vi kan derfor spekulere i om psykiske helseplager har en medierende effekt på foreldrerelasjon og sexbytte. Negativ oppdragerstil fra foreldrene kan føre til at unge utvikler depressive symptomer (Broberg et al., 2006, s. 189; Møller, 2018, s. 30). Samtidig viser også tidligere forskning at flere unge som har byttet/solgt sex har dårlig psykisk helse (Grytbakk, 2011; Jonsson et al., 2015b, s. 28). Ettersom negativ foreldrestil utgjør en risiko for at unge utvikler

psykososiale vansker, er det nærliggende å anta at psykisk helse kan ha en medierende effekt på foreldreoverbeskyttelses betydning for sexbytte.

Tendensen til at dårlig foreldreomsorg øker sannsynligheten for sexbytte er fremdeles gjeldende for begge kjønn. Derfor kan vi anta at omsorg utgjør et viktigere aspekt ved foreldrerelasjonen enn overbeskyttelse. Det er også mulig at ungdommen allerede bytter sex og at dette skaper utfordringer i relasjonene til foreldrene. Vi skal i det følgende drøfte dette.

8.4. Ungdommens sexbytte påvirker foreldrerelasjonen?

Barn og unges atferd kan påvirke foreldrestil (Chan & Koo, 2010, s. 396). Ettersom våre data er basert på tverrsnittsdata, kan vi imidlertid ikke si noe om årsak-virkning og dermed ikke trekke kausale slutninger (Thrane, 2017). Dette betyr at våre sammenhenger også kan skyldes at foreldrerelasjonen endres på grunn av at de unge bytter sex. En studie viste eksempelvis at foreldre reagerte sterkt på at ungdommene solgte sex og at dette skapte utfordringer i familierelasjonen (Vågen, 2015, s. 11). Samtidig viser vår studie at unge som bytter sex også er tilbøyelig for annen risikoatferd, som eksempelvis slåssing, tidlig seksuell debut og rusutforskning. At ungdommen har en utfordrende atferd kan påvirke foreldreutøvelsen, for eksempel ved at de blir redde og opprørte av handlingene. Dette kan igjen påvirke hvordan ungdommene opplever sine foreldre. Det er også en mulighet at de ungdommene som er mest utprøvende også er de som opplever foreldrene som mest overbeskyttende, selv om foreldrene ikke handler på en annen måte enn gjennomsnittet.

Likevel er det flere studier som viser at blant de unge som har solgt/byttet sex er enkelte opptatt av at foreldrene ikke skal få vite om dette (Larsen & Pedersen, 2005; van de Walle et al., 2012, s. 552). Dersom ungdommene klarer å holde sexbytte skjult for foreldrene er det ikke foreldrenes reaksjon på sexbytte som bidrar til at ungdommen opplever høyere grad av overbeskyttelse og dårligere omsorg. Vi kan likevel ikke utelukke at den svake relasjonen skyldes forhold ved ungdommene, fremfor forhold ved foreldrene. Både nasjonal og internasjonal forskning viser at unge med sexbytte/seksalg-erfaring har store utfordringer i relasjonen til sine foreldre, både i et barndomsperspektiv og i nåtid (Potter et al., 1999; Priebe, 2015; Hegna & Pedersen, 2002; Jessen, 1998). Dette gir gode indikatorer på at svak foreldrerelasjon er en risikofaktor for unge som bytter sex. Det er imidlertid viktig å

understreke at dette kun er en faktor, og det kan være ulike og overlappende årsaker til at unge bytter seksuelle handlinger mot goder (Vedeler et al., 2006, s. 23). Dette underbygges også ved å se på regresjonskoeffisientene i våre analyser som er relativt liten. Med andre ord er ikke sammenhengen mellom de to aspektene ved foreldrerelasjon og sexbytte veldig sterke.

8.5. Verre med svak foreldrerelasjon for de med lav sosioøkonomisk status?

Vi hadde en hypotese om at betydningen av foreldrerelasjon på sexbytte var mer avgjørende for ungdommene som kommer fra lavere sosiale lag. Sosioøkonomisk status er i seg selv en risikofaktor (Luthar & Ziegler, 1991, s. 6; Masten, 2011; Møller, 2018, s. 41). Visse forhold ved sosioøkonomisk status kan igjen generere svake foreldrerelasjoner. Dette kan eksempelvis være økonomiske bekymringer (Hyggen et al., 2018, s. 67). Lignende funn er gjort av Bakken et al. (2016) som fant at det er tydelige sosioøkonomiske forskjeller i ungdommens relasjon til sine foreldre. Likevel viser våre analyser at verken foreldreomsorg eller overbeskyttende foreldre har større betydning for sexbytte hos dem med lavere sosioøkonomisk status. Disse funnene gjelder både for gutter og jenter, og indikerer at kombinasjonen av svak foreldrerelasjon og lav sosioøkonomisk status ikke er en risikofaktor for sexbytte. Vi må derfor spørre oss om hvorfor foreldrerelasjonen ikke er mer avgjørende på sexbytte for ungdom som kommer fra lavere sosiale lag. Resiliens viser oss at selv om det er risikofaktorer til stedet, kan dette veies opp av beskyttelsesfaktorer (Zolkoski & Bullock, 2012, s. 2296-2298). Derfor kan det at ungdommene opplever risikofaktorer både i foreldrerelasjonen og ved å ha lav sosioøkonomisk status likevel veies opp av andre beskyttelsesfaktorer.

Samtidig kan vi spørre oss om de sosiale ulikhetene vi ser i Norge er for små til at det kunne gitt utslag på foreldrerelasjonens betydning på sexbytte. I den internasjonale litteraturen ser vi at «survival sex» er et begrep som ofte dukker opp (Greene et al., 1999, s. 1406; Haley, Roy, Leclerc, Boudreau, Boivin, 2004). Dette refererer til å utføre seksuelle handlinger for å overleve. I Norge er derimot forholdene vesentlig annerledes, og vi ser relativt små sosiale forskjeller i befolkningen (Bakken et al., 2016, s. 13). I likhet med andre norske studier (Hegna & Pedersen, 2002, s. 56; Vågen, 2015, s. 11), finner vi at sexbytte forekommer i alle sosiale lag. Dette indikerer små sosiale forskjeller i sexbytte i seg selv, og vi finner heller

ikke sosioøkonomiske forskjeller i foreldrerelasjonens betydning på sexbytte. Våre analyser viser imidlertid at det er flere av ungdommene som kommer fra lavere sosiale lag som også opplever dårlig omsorg og høy grad av overbeskyttelse, sammenlignet med dem med høy sosioøkonomisk status. Selv om foreldrerelasjon ikke har større betydning for om de unge bytter sex i lavere sosiale lag, så er det flere ungdommer i lavere sosiale lag som er eksponert for denne risikofaktoren. Derfor vil likevel sosioøkonomisk status være av betydning i denne sammenheng.

8.6. Begrensninger ved studien vår

Ung i Oslo 2018 har en bemerkelsesverdig høy svarprosent. Av videregående elever som fikk tilbud om å delta var det 65 prosent som avleverte skjema. I tillegg er det nesten like mange gutter og jenter som deltar, og nesten alle skoler samt alle bydeler er godt representert. Med så høy svarprosent kan dette gi et beskrivende bilde for Osloungdommen (Bakken, 2018, s. 8, 10). Fordelen med at vi har tverrsnittsdesign på studien vår, er at vi med hjelp av Ungdata har fått samlet inn mye informasjon på kort tid. På den andre siden innebærer dette at vi ikke får sett på utvikling over tid, med mindre samme tverrsnitts studier gjentas. Dette gjøres av Ungdata, men siden spørsmålet om sexbytte er revidert er det utfordrende å sammenligne med tidligere år. I tillegg kan nøyaktigheten (reliabiliteten) bli svekket ettersom vi spør om noe i retrospectiv (Thrane, 2018, s. 146). I vårt tilfelle er for eksempel spørsmålet om hvor gammel ungdommen var første gang de byttet seksuelle handlinger mot goder, tilbake i tid. Da er det lett at hukommelsen svikter.

På tross av at kvaliteten på datamaterialet fra *Ung i Oslo* vurderes til å være god, vil det likevel være noen utfordringer ved å benytte dette materialet. En begrensning ved datasettet er at det ikke representerer alle ungdomsgrupper. Ettersom det foregår på skolearenaen ekskluderer vi automatisk ungdom som har droppet ut, har fravær den timen eller yrkesfaglige elever som er lærlinger. Samtidig har det vært mer utfordrende å gjennomføre undersøkelsen på videregående skole, og særlig de skolene med yrkesfaglige utdanningsprogrammer. I tillegg til at noen ikke ville delta, var det enkelte elever som ble fritatt på grunn av helsetilstand eller språkutfordringer (Bakken, 2018, s. 10). Det kan dermed være grunn til å tro at andelen som bytter sex er noe høyere enn denne studien viser, fordi det

kan antas at bytte av seksuelle handlinger mot goder kan forekomme oftere blant sårbare unge som ikke nødvendigvis møter opp eller går på skole (Bjørndahl, 2017, s. 33).

Elstad gjennomførte en evaluering av *Ung i Oslo 2006* som viste at det var økt frafall underveis i besvarelsen. Dette frafallet var også sosialt skjevt fordelt, hvor de med dårligst norskarakterer, yrkesfaglige elver, samt flerkulturelle elever falt av på slutten. Det fører til en underrepresentasjon av de mindre privilegerte ungdommene i siste del av undersøkelsen (Elstad, 2010, s. 158-159). Vi kan spekulere i om denne gruppen ungdommer har flere risikofaktorer knyttet til seg som derav ville påvirket analysen vår. Eksempelvis kan det tenkes at andelen som hadde oppgitt å bytte seksuelle handlinger mot goder hadde vært høyere dersom mindre privilegerte ungdommer hadde deltatt.

Elstad sine funn om at de underprivilegerte ikke er godt nok representert er riktignok fra evaluering av undersøkelsen i 2006. Siden den gang har undersøkelsen blitt kortere. Likevel fremgår det at også i denne undersøkelsen er flere som faller av mot slutten noe som kan ha gitt konsekvenser for våre analyser. Spørsmål om bytte av seksuelle handlinger mot goder er stilt i slutten av undersøkelsen (side 82 av 102). Det kan derfor tenkes at enkelte av ungdommene har mistet konsentrasjonen og falt av fra undersøkelsen før dette spørsmålet. Respondentene ble også spurt om hva de synes om å delta i undersøkelsen, blant annet om lengden på undersøkelsen. Her oppga seks av ti som deltok at de synes spørreskjemaet var alt for langt (Bakken, 2018, s. 10). Dette indikerer at vi kan ha mistet noen respondenter.

Spørsmålet om bytte av seksuelle handlinger mot goder er av sensitiv karakter, noe som kan påvirke hvorvidt ungdommen svarer ærlig eller ikke, eventuelt at de velger å hoppe over spørsmålet. Samtidig påpeker Pro Sentret (2017) at det en del unge som bytter seksuelle handlinger mot andre goder enn det som dekkes av spørsmålsformuleringen og dermed ikke relaterer spørsmålet til seg selv. Eksempelvis dekker ikke spørsmålsformuleringen goder som opplevelser, innpass i sosiale miljøer eller omsorg. Det innebærer at vi kan kun regne med at ungdommer som har tatt imot goder som angis i spørsmålsformuleringen som har svart bekreftende på spørsmålet. Det vil si godene; penger, klær, sminke, alkohol, andre rusmidler, overnatting, reise, mat, gaver eller andre ting. Dette vil i så fall gjøre at spørsmålet ikke fanger opp hele aspektet ved fenomenet sexbytte. Dessuten har vi en R^2 som er relativt liten,

med 4,1 prosent for gutter og 1,8 prosent for jenter. Det betyr at det fremdeles er mye med sexbytte som vi ikke forklarer med våre inkluderte variabler.

En annen utfordring med vår studie kan være variablene som måler opplevd foreldrerelasjon. I likhet med sexbytte kan også disse variablene sies å være av sensitiv karakter, og kan derfor også være preget av systematisk målefeil. Spørsmålene vi bruker for å måle foreldrerelasjon er en revidert versjon av PBI, og blir ikke brukt til å måle opplevelsen av foreldrerelasjon i barndom slik måleverktøyet opprinnelig skal (Parker et al., 1979, s. 2). Vi måler derimot relasjonen i nåtid. Derfor kan vi sette spørsmålsteget ved hvorvidt indeksene måler den generelle opplevelsen av relasjonen, eller om den måler den dagsaktuelle opplevelsen når undersøkelsen finner sted. Vi kan eksempelvis ikke utelukke at ungdommens svar er påvirket av dagsaktuelle hendelser med foreldre, som eksempelvis krangling rett før undersøkelsen. Basert på tidligere forskning (Zolkoski & Bullock, 2012) er det likevel grunn til å anta at vi fanger opp den generelle relasjonen i ungdommens liv. Dessuten oppga 97 prosent av ungdommene at de svarte ærlig på spørsmålene (Bakken, 2018, s. 10). Det tyder på at ungdommene tok undersøkelsen alvorlig, og støtter opp under studiets validitet.

En begrensning ved våre analyser er at vi ikke har belyst kjønnsvariasjoner tilstrekkelig. Mye av litteraturen på sexsalg/bytte trekker frem forskjellen blant gutter og jenter i for eksempel motiver, goder og bakgrunn. Det er derfor nærliggende å anta at det kan være kjønnsvariasjoner i foreldrerelasjonens betydning på sexbytte. Til tross for at vi har foretatt stratifiserte analyser på gutter og jenter har vi derimot ikke foretatt analyser som kan gi oss konkret sammenligningsgrunnlag for å belyse en eventuell kjønnsvariasjon.

9. Avslutning

Denne masteroppgaven har hatt et todelt formål. Vi har for det første undersøkt hva som kjennetegner Osloungdommer som bytter seksuelle handlinger mot goder. For det andre har vi undersøkt om ungdommene som opplever dårlig omsorg og/eller høy grad av overbeskyttende foreldre oftere bytter sex, enn ungdom som opplever god omsorg og/eller liten grad av overbeskyttende foreldre. Her har vi også undersøkt hvorvidt de eventuelle sammenhengene mellom foreldreomsorg og sexbytte, samt foreldreoverbeskyttelse og bytte av sex avhenger av nivå på sosioøkonomisk status.

Våre analyser viser at ungdommer som bytter sex ofte har ulike risikofaktorer ved seg. Vi ser at 4,2 prosent av guttene hadde svart bekræftende på spørsmålet, mot 3,1 prosent av jentene. Når det gjelder seksualitet viser våre analyser at en større andel har debutert tidlig seksuelt og vært utsatt for seksuelle overgrep. Gjennomsnittsalderen ved første gang de byttet sex var 16 år for både gutter og jenter. Likevel ser vi at en stor andel var yngre enn dette, eksempelvis var 20,2 prosent av guttene 13 år eller yngre første gang de byttet sex. Dette anser vi som svært alvorlig ettersom seksuell omgang med barn under 14 år er definert som voldtekt i norsk lov (Straffeloven, 2005, § 299). På tross av spredning rundt seksuell legning, er over halvparten av de som bytter sex ikke heterofile. Vi kan spekulere i om at sexbytte for noen handler om å utforske seksuell legning, selv om vi ikke har data til å belyse dette. Dessuten ser vi at en stor andel som har byttet seksuelle handlinger mot goder har brukt cannabis og vært i slåsskamp. Blant ungdom som bytter sex var det vanligere å ha en annen bosituasjon og enkelte hadde blitt verbalt krenket av sine foreldre. Vi ser også at det var ikke uvanlig å mistrives på skolen blant de som har svart bekræftende på sexbytte. Våre funn bidrar med oppdatert kunnskap om kjennetegn ved ungdommer som bytter sex. Ved å ha kunnskap om disse kjennetegnene kan vi også være mer oppmerksomme på hvilke risikofaktorer som kan bidra til sexbytte, og derfor også lettere kunne fange opp de aktuelle ungdommene som har behov for forebyggende tiltak.

Våre analyser viser at både høy grad overbeskyttelse og dårlig omsorg øker sannsynligheten for sexbytte. Likevel kan vi ikke bevise at høy grad av overbeskyttelse har en innvirkning på om jenter bytter sex. Denne sammenhengen er heller ikke veldig sterk for gutter. Derfor kan vi konkludere med at omsorg utgjør et viktigere aspekt ved foreldrerelasjonen enn

overbeskyttelse for ungdom som bytter sex. Samtidig finner vi at ungdom som opplever middels omsorg ikke oftere bytter sex enn de ungdommene som opplever god omsorg. Det betyr at den opplevde foreldreomsorgen må være vesentlig dårlig for at det skal ha betydning på sexbytte. En utfordring med å bruke tverrsnittsdata er imidlertid at vi ikke kan fastslå årsak-virkning. Vi vil likevel konkludere med at det oftest er svak foreldrerelasjon som gir økt sannsynlighet for sexbytte, og at det i hovedsak ikke er sexbytte som fører til svak foreldrerelasjon. Betydningen av foreldrerelasjon er utfyllende funn på forskning om sexbytte. Kunnskapen dette medbringer kan bidra til at hjelpeapparatet får ytterligere forståelse av hvor avgjørende foreldrerelasjonen er, noe som kan være en ressurs i veiledning og tiltak i møte med de aktuelle ungdommene.

På tross av at tidligere forskning (Bakken et al., 2016; Hyggen et al., 2018; Luthar & Zigler, 1991; Møller, 2018) ga oss klare indiksjoner på at omsorg og overbeskyttelse fra foreldre har større betydning for dem med lavere sosioøkonomisk status, viser våre analyser at dette ikke er tilfelle med sexbytte. Dette betyr at kombinasjonen av svak foreldrerelasjon og lav sosioøkonomisk status i seg selv ikke er en risikofaktor for sexbytte. Det er derimot flere ungdommer som har lav sosioøkonomisk status som har svak foreldrerelasjon. Det betyr at det er flere ungdommer fra lavere sosiale lag som også er utsatt for svak foreldrerelasjon som nettopp er en risikofaktor for sexbytte.

Våre analyser viser at ungdom som bytter seksuelle handlinger mot goder har en rekke risikofaktorer i sitt liv, og foreldrerelasjonen er av en viss betydning for dette fenomenet. Samtidig har våre funn kun vist en liten del av det sammensatte fenomenet sexbytte. Som vi har sett er det mangelfull forskning på ungdommer som bytter sex, både nasjonalt og internasjonalt. For å hjelpe de aktuelle ungdommene er det viktig at sexbytte blant unge forskes mer på. Denne masteroppgaven har kartlagt kjennetegn og foreldrerelasjonens påvirkning, men dette vil ikke være nok. Vi trenger både mer kvantitativ og kvalitativ forskning for å få den kunnskapen vi trenger om unge som bytter sex. For det første trenger vi mer forskning om hvilke konsekvenser sexbytte har for de unge. Hvor alvorlig er dette fenomenet, hvilke skadevirkninger vil det kunne gi og er dette veien inn til en langvarig prostitusjonskarriere? Dette vil naturlig nok variere fra ungdom til ungdom, men ved økt

kunnskap kan vi også få et verktøy til å hjelpe de ungdommene som særlig er sårbare for havne inn i mer alvorlig prostitusjon.

Samtidig trenger vi mer kunnskap om hjelpetiltak. Etter samtaler med ansatte hos Pro Sentret har vi fått innsikt i at hjelpeapparatet ikke arbeider systematisk med problematikken og at flere av de ansatte ikke vet hvordan de skal snakke med ungdommene med denne erfaringen. Med mer kunnskap om temaet vil vi også få økt innsikt i hvilke hjelpetiltak som vil kunne være hensiktsmessige og hvordan vi kan hjelpe ungdommer med sexsalg-erfaring. Dette kan gjøre at ansatte i hjelpeapparatet kan bli tryggere i møte med problematikken.

Ved å kartlegge skadevirkninger, flere kjennetegn og hjelpetiltak vil det legge grunnlaget for å fange politikkenes oppmerksomhet. Det innebærer at det kan både komme politiske føringer for hvordan arbeide med tematikken, samt styrke hjelpeapparatet ressursmessig.

Litteraturliste

- Abebe, D. S., Frøyland, L.R., Bakken, A. & Von Soest, T. (2015). Municipal-level differences in depressive symptoms among adolescents in Norway: Results from the cross-national Ungdata study. *Scandinavian Journal of Public Health*. 44(1), 47-54. <https://doi.org/10.1177/1403494815604764>
- Abelsson, J. & Hulusjö, A. (2008). *I sexualitetens gränstrakter – en studie av ungdomar i Göteborg med omnejd som säljer och byter sexuella tjänster*. Göteborgs Stad, Social resursförvaltning.
- Almquist, Y. B., Ashir, S. & Brännström, L. (2015). *A guide to quantitative methods*. Stockholm: CHESS.
- Bakken, A. (2016). Ungdata. Nasjonale resultater 2016. (NOVA rapport 8/16). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Ungdata-2018.-Nasjonale-resultater>
- Bakken, A. (2018). *Ung i Oslo 2018*. (NOVA rapport 6/18). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Ung-i-Oslo-2018>
- Bakken, A., Frøyland, L. R. & Sletten, M. A. (2016). *Sosiale forskjeller i unges liv. Hva sier Ungdata-undersøkelsene?* (NOVA rapport nr. 3/16). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2016/Sosiale-forskjeller-i-unges-liv>
- Baldwin, A. L., Baldwin, C. & Cole, E. R. (1990). Stress-resistant families and stress-resistant children. Rolf, J., Masten, A. S., Nüchterlein, K. & Weintraub, S. (Red), *Risk and Protective Factors in the Development of Psychopathology* (s. 257-280). Cambridge: Cambridge University press. <https://doi-org.ezproxy.hioa.no/10.1017/CBO9780511752872.016>

- Barnevernloven. (1992). Lov om barneverntjenester (LOV-1992-07-17-100). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=bvl>
- Baumrind, D. (1975). The Contributions of the Family to the Development of Competence in Children. *Schizophrenia bulletin*, 1(14), 12-37.
<https://doi.org/10.1093/schbul/1.14.12>
- Bjønness, J. & Jensen, M., B. (2019). Denmark: Young people engaged in transactional sex – taking stock of current knowledge and social initiatives in the field. I Holmström, C. (Red.) *Young People, Vulnerabilities and Prostitution/Sex for Compensation in the Nordic Countries*. (s. 29-66). København: The Nordic Council of Ministers
- Bjørndahl, U. (2017, 17. februar). *Sex som kapital. Om unge som bytter sex: utforskning av seksualitet, sårbarhet, grenser og press*. (Pro Sentret). Hentet fra <http://prosentret.no/wp-content/uploads/2017/02/Sex-som-kapital.pdf>
- Borge, A. I. H. (2010). *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. (2.utg.) Oslo: Gyldendal akademisk.
- Breivik, K., Bru, E., Hancock, C., Idsøe, E. C., Idsøe, T., & Solberg, M. E. (2017). *Å bli utsatt for mobbing. En kunnskapsoppsummering om konsekvenser og tiltak*. Stavanger: Læringsmiljøsenderet. Hentet fra <https://www.udir.no/tall-og-forskning/finn-forskning/rapporter/a-bli-utsatt-for-mobbing--en-kunnskapsoppsummering-om-konsekvenser-og-tiltak/>
- Broberg, A., Almqvist, K., Tjus, T. & Strømsnes, H. (2006). *Klinisk barnepsykologi: utvikling på avveier*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Bruland, H. N., Clench-Aas, J., Myklestad, I. & Raanaas, R. K. (2014). Tidlig seksuell debut og psykiske vansker blant norske ungdommer. *Socialmedicinsk tidsskrift* (2), 186-196. Hentet fra <https://nmbu.brage.unit.no/nmbuxmlui/bitstream/handle/11250/278133/1043-2684-2-PB.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

- Chan, T. W. & Koo, A. (2010). Parenting Style and Youth Outcomes in the UK. *European Sociological Review*, 27(3), 385-399.
<https://doi.org/10.1093/esr/jcq013>
- Claussen, B. (2014). *Fattigdom i Norge*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Crosnoe, R. (2000). Friendships in Childhood and Adolescence: The Life Course and New Directions. *Social Psychology Quarterly*, 63(4), 377. <https://doi.org/10.2307/2695847>
- Darling, N. & Steinberg, L. (1993). Parentingstyle as context: an integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-498. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.113.3.487>
- Egan, S. K. & Perry, D. G. (1998). Does Low Self-Regard Invite Victimization? *Developmental Psychology*, 34(2), 299-309. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.34.2.299>
- Elstad, J. I. (2010). Spørreskjemaundersøkelsens fallgruber. I D. Album, M.N. Hansen & K. Widerberg (Red), *Metodene våre: eksempler fra samfunnsvitenskapelig forskning*. (s. 155–169). Oslo: Universitetsforlaget.
- Elstad, J. I. & Stefansen, K. (2014). Social Variations in Perceived Parenting Styles among Norwegian Adolescents. *Child Indicators Research*, 7(3), 649-670.
<https://doi.org/10.1007/s12187-014-9239-5>
- Flynn, H. K., Felmlee, D. H., & Conger, R. D. (2017). The Social Context of Adolescent Friendships: Parents, Peers, and Romantic Partners. *Youth & Society*, 49(5), 679–705.
<https://doi-org.ezproxy.hioa.no/10.1177/0044118X14559900>
- Fredlund, C., Svensson, F. Svedin, C-G., Priebe, G. & Wadsby, M. (2013). Adolescents' Lifetime Experience of Selling Sex: Development over Five Years. *Journal of Child Sexual Abuse*, (22), 312-325. <http://doi.org/10.1080/10538712.2013.743950>
- Fredlund, C., Dahlström, Ö., Svedin, C-G., Wadsby, M-, Jonsson, L., S. & Priebe, G. (2018). Adolescents' motives for selling sex in a welfare state – A Swedish national study.

Child Abuse and Neglect, (81), 286-295.

<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.04.030>.

Frøyland, L. (2017). *Ungdata - lokale ungdomsundersøkelser. Dokumentasjon av variablene i spørreskjemaet*. Hentet fra <http://www.ungdata.no/Om-undersoekelsen/Spoerreskjemaet>

Fyrland, L. (2016). *Sosialt nettverk. Teori og praksis* (3. utg.) Oslo: Universitetsforlaget.

Gerassi, L., B., Jonson-Reid, M., Plax, K. & Kaushik, G. (2016). Trading Sex for Money or Compensation: Prevalence and Associated Characteristics from a Sexually Transmitted Infection (STI) Clinic Sample. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 25(9), 909-920, <https://doi.org/10.1080/10926771.2016.1223245>

Graugaard, C. (2019) Ungdommens seksualitet. I Graugaard, C., Giraldi, A. & Møhl, B. (Red) *Sexologi. Faglige perspektiver på seksualitet*. København: Munksgaard.

Greene, J., Ennett, S. & Ringwalt, C. (1999). Prevalence and correlates of survival sex among runaway and homeless youth. *American Journal of Public Health*. 89 (9), 1406-1409. Hentet fra <https://search.proquest.com/docview/215121668/fulltextPDF/1B3CEF2D83044C37P/Q/1?accountid=26439>

Grönvall, Y. & Holmström, C. (2019). Sweden: Young people selling sex: knowledge base, social initiatives and legal measures. I Holmström, C. (Red.) *Young People, Vulnerabilities and Prostitution/Sex for Compensation in the Nordic Countries*. (s. 163-204). København: The Nordic Council of Ministers.

Grytbakk, A. & Borgestrands, J. (2004). *Følelser i drift. Om ungdom under 18 som selger/bytter seksuelle tjenester i Trondheim*. Trondheim: Barnevernets utviklingssenter i Midt-Norge.

- Haley, N., Roy, E., Leclerc, P., Boudreau & Boivin, J-F. (2004). HIV risk profile of male street youth involved in survival sex. *Sexually Transmitted Infections*. 80 (6), 526-530. <http://dx.doi.org/10.1136/sti.2004.010728>
- Hegna, K. & Pedersen, W. (2002). *Sex for overlevelse eller skyggebilder av kjærlighet ungdom under 18 år som selger seksuelle tjenester*. (NOVA Rapport 5/02). Hentet fra http://www.nova.no/asset/3086/1/3086_1.pdf
- Helgeland, A. & Lund, I. (2018). “Det hjelper ikke å si ifra til de voksne”; barn og unge stoler ikke på at voksne kan hjelpe når de blir utsatt for mobbing. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 15 (02-03), 148-158. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2018-02-03-06>
- Hellevik, O. (2009). Linear versus logistic regression when the dependent variable is a dichotomy. *International Journal of Methodology*, 43(1), 59-74. <https://doi.org/10.1007/s11135-007-9077-3>
- Helse- og Omsorgsdepartementet. (2017). *Snakk om det! Strategi for seksuell helse (2017–2022)*. Hentet fra https://www.regjeringen.no/contentassets/284e09615fd04338a817e1160f4b10a7/strategi_seksuell_helse.pdf
- Helweg-Larsen, K., Schütt, N. M. & Larsen, H. B. (2002). *Unges trivsel år 2002 – en undersøgelse med focus på seksuelle overgrep i barndommen*. København: Statens Institut for Folkesundhed.
- Huebner, A. J., & Howell, L. W. (2003). Examining the relationship between adolescent sexual risk-taking and perceptions of monitoring, communication, and parenting styles. *Journal of Adolescent Health*, 33(2), 71 – 78. [https://doi.org/10.1016/S1054-139X\(03\)00141-1](https://doi.org/10.1016/S1054-139X(03)00141-1)
- Holmström, C. (2019). Young people, vulnerabilities and prostitution/sex for compensation in the Nordic countries. I Holmström, C. (Red.) *Young People, Vulnerabilities and*

- Prostitution/Sex for Compensation in the Nordic Countries.* (s. 9-28). København: The Nordic Council of Ministers.
- Hyggen, C., Borgeraas, E. & Brattbakk, I. (2018). *Muligheter og hindringer for barn i lavinntektsfamilier – En kunnskapsoppsummering* (NOVA rapport 11/18). Hentet fra <http://www.hioa.no/Om-OsloMet/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2018/Muligheter-og-hindringer-for-barn-i-lavinntektsfamilier>
- Jessen, L. (1998). *Ung prostitusjonsdebut: en undersøkelse om unge jenters vei inn i prostitusjonen: basert på dybdeintervjuer med ti kvinner som alle debuterte før de fylte 16 år.* Oslo: Pro Sentret.
- Jonsson, L., Svedin, C-G. & Hýden, M. (2015b). Young women selling sex online – narratives on regulating feelings. *Adolescent Health, Medicine and Therapeutics*, (6) 17-327. <https://doi.org/10.2147/AHMT.S77324>
- Klimidis, S., Minas, I. & Alta, A. (1992). The PBI-BC: A brief current form of the Parental Bonding Instrument for Adolescent Research. *Comprehensive Psychiatry*, 33(6), 374-377. [https://doi.org/10.1016/0010-440X\(92\)90058-X](https://doi.org/10.1016/0010-440X(92)90058-X)
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner.* (2. utg.) Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larsen, C. J. & Pedersen, W. (2005). *Bytte, kjærlighet, overgrep: seksualitet blant ungdom i randsonen.* (Nova rapport 10/05). Hentet fra <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=050673696>
- Luthar, S. S. & Zigler, E. (1991). Vulnerability and competence: Review of Research on Resilience in Childhood. *American Journal of Orthopsychiatry*, 61(1), 6-22. Hentet fra <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4224324/pdf/nihms-199318.pdf>

- Masten, A. S. (2011). Resilience in children threatened by extreme adversity: Framework for research, practice, and translational synergy. *Development and Psychopathology*, 23, 493-506, <https://doi.org/10.1017/S0954579411000198>
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. I E. M. Hetherington (Red.), *Handbook of child psychology: Vol 4. Socialization, personality and social development* (4.utg) (s. 1–101). New York: Wiley.
- Møller, G. (2018). *Kunnskapsgrunnlag – Metoder for tidlig identifisering av risiko hos barn og unge* (IS-2696). Hentet fra https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/kunnskapsgrunnlag-metoder-for-tidlig-identifisering-av-risiko-hos-barn-og-unge/Kunnskapsgrunnlag%20-%20metoder%20for%20tidlig%20identifisering%20av%20risiko%20hos%20barn%20og%20unge.pdf/_attachment/inline/d41f4072-ab66-4747-90e9-e9dcfe96ff65:ad36b31ca6167e7b8b1a61acab675effd970366a/Kunnskapsgrunnlag%20-%20metoder%20for%20tidlig%20identifisering%20av%20risiko%20hos%20barn%20og%20unge.pdf
- Olwéus, D. (1992). *Mobbing i skolen: hva vet vi og hva kan vi gjøre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Olwéus, D. (1997). Bully/victim problems in school: Facts and intervention. *A Journal of Education and Development*, 12(4), 495-510. <https://doi.org/10.1007/BF03172807>
- Pedersen, W. (2005). *Nye seksualiteter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Parker, G., Tupling, H. & Brown, L. (1979). A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52, 1-10. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.1979.tb02487.x>
- Potter, K., Martin, J., & Romans, S. (1999). Early development experiences of female sex workers: A comparative study. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*,

- 33, 935–940. Hentet fra: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1046/j.1440-1614.1999.00655.x>
- Priebe, G. (2015). Unga som säljer sex. I Svedin, C-G. (Red.), *Unga sex och internet – i en föränderlig värld* (33-46). Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Linköpings universitet, Barnafriid Nationellt kunskapscentrum, Lunds universitet.
- Ringdal, K. (2018). *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. (4.utg.) Bergen: Fagbokforlaget.
- Risjord, M. (2014). *Philosophy of social science: A contemporary introduction*. New York: Routledge.
- Rodgers, K. (1999). Parenting Processes Related to Sexual Risk-Taking Behaviors of Adolescent Males and Females. *Journal of Marriage and the Family*, 61(1), 99-109. <https://doi.org/10.2307/353886>
- Rutter, M. (2000). Resilience Reconsidered: Conceptual Considerations, Empirical Findings, and Policy Implications. I Shonkoff, J.P & Meisels, S.J. (red) *Handbook of early childhood intervention*. (2 utg.) (s .651-682). Cambridge University Press.
- Rutter, M., Dunn, J., Plomin, R., Simonoff, E., Pickles, A., Maughan, B., ... Eaves, L. (1997a). Integrating nature and nurture: implications of person-environment correlations and interactions for developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 9 (2), 355-364. <https://doi.org/10.1017/S0954579497002083>
- Socialforvaltningen (2007). *Redegørelse om prostitution i København*. Københavns Kommune. Hentet fra <https://redenung.dk/files/media/documents/Prostitution%20generelt/redegoerelse-om-prostitution-i-koebenhavn.pdf>
- Sato, T., Narita, T., Hirano, S., Kusunoki, K., Sakado, K. & Uehara, T. (1999). Confirmatory factor analysis of the Parental Bonding Instrument in a Japanese Population. *Psychological Medicine*, 29, 127-133. <https://doi.org/10.1017/S003329179800779X>

- Skillbrei, M.-L. & Söderholm, T. (2019) Norway: Young women and men: vulnerability and commercial sex. I Holmström, C. (Red.) *Young People, Vulnerabilities and Prostitution/Sex for Compensation in the Nordic Countries*. (s. 139-162). København: The Nordic Council of Ministers.
- Sletten, M. A. & Bakken, A. (2016). *Psykiske helseplager blant ungdom – tidstrender og samfunnsmessige forklaringer. En kunnskapsoversikt og en empirisk analyse*. (NOVA rapport 4/16). Hentet fra <https://utdanningsforskning.no/contentassets/a86bb0fa14dc452695ffc6512e6e9073/web-utgave-notat-4-16.pdf>
- Smette, I. & Hegna, K. (2005). Om å holde seg for god – Subjekt-perspektiv på ungdom som bruker seksuelle tjenester som byttmiddel. *Sosiologisk tidsskrift*, 13(3), 287-308
Hentet fra: http://www.idunn.no/st/2005/03/om_a_holdeseg_for_god_subjekt-perspektiv_pa_ungdom_som_bruker_seksuelle_t
- Slicker, E. K., Picklesmier, B. K., Guzak, A. K., & Fuller, D. K. (2005). The relationship of parenting style to older adolescent life-skills development in the United States. *Young*, 13(3), 227–245. <https://doi-org.ezproxy.hioa.no/10.1177/1103308805054211>
- Straffeloven. (2005). Lov om Straff. (LOV-2005-05-20-28). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2005-05-20-28?q=straffeloven>
- Strand, B. H., Dalgard, O. S., Tambs, K. & Rognerud, M. (2003). Measuring the mental health status of the Norwegian population: A comparison of the instruments SCL-25, SCL-10, SCL-5 and MHI-5 (SF-36). *Nordic Journal of Psychiatry*, 57(2), 113-118. <https://doi.org/10.1080/08039480310000932>
- Svedin, C-G. & Priebe, G. (2004). *Ungdomars sexualitet – attityder och erfarenheter. Avsnitt: Sexuell explorering. Att sälja sex mot ersättning/pengar*. (Statens offentliga utredningar 2004:71). Regeringskansliet. Hentet fra https://portal.research.lu.se/portal/files/9205960/SOU_2004_71.pdf

- Svedin, C-G. & Priebe, G. (2007). Selling sex in a population based study of high school seniors in Sweden: Demographic and psychosocial correlates. *Archives of Sexual Behavior*, 36 (1), 21-32. <https://doi.org/10.1007/s10508-006-9083-x>
- Svedin, C-G. & Priebe, G. (2009). *Se mig: unga om sex och internet*. Stockholm: Ungdomsstyrelsen.
- Søndergaard, P.S. (2004). *I den grå zone om betalt sex og prostitutionstruede unge*. Vegle: Kroghs forlag.
- Thrane, C. (2017). *Regresjonsanalyse. En praktisk tilnærming*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Thrane, C. (2018). *Kvantitativ metode. En praktisk tilnærming*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Tikkanen, H., R., Abellson, J., Forsberg, M. (2011). *UngKAB09. Kunnskap, attityder och sexuella handlingar bland unga*. Gøteborgs Universitetet. Hentet fra: https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/25017/2/gupea_2077_25017_2.pdf
- Tubman, D. (2011). *Evaluating the Psychometric Properties of an Emerging Adult Version of the Parental Bonding Instrument (PBI)* (Psy.D.). Wheaton College, Ann Arbor. Hentet fra https://search.proquest.com/docview/821242971?fbclid=IwAR0c7As8DCy8DfQkET%099kxn2WpTIQXqOOI34rLacA_Yz9S7AYnJGYeBsab0&pq-origsite=primo
- van de Walle, R., Picavet, C., van Berlo, W. & Verhoeff, A. (2012). Young Dutch People's Experiences of Trading Sex: A Qualitative Study. *J. Sex Res.*, 49(6), 547-557. <https://doi.org/10.1080/00224499.2011.618955>
- Vedeler, J. S., Sasaoka, K. & Mossige, S. (2006). *Ungdom som selger eller bytte sex – en faglig veileder til hjelpeapparatet*. (NOVA rapport 02/06). Hentet fra <https://www.bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00000123>

- Vågen, G. (2015). *Å se i mørket. En HTH-kartlegging av guttesituasjonen i Trondheim*. Trondheim: Trondheim kommune. Hentet fra: http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/09/HKH_Å-se-i-mørket-en-kartlegging-av-gutteprostitusjon-i-Trondheim_6_2015_Uteseksjonen_i_Trondheim.pdf
- Wardle, J., Robb, K. & Johnson, F. (2002). Assessing socioeconomic status in adolescents: the validity of a home affluence scale. *Journal of Epidemiology and Community Health* 56(8), 595–99. <http://dx.doi.org.ezproxy.hioa.no/10.1136/jech.56.8.595>
- Warpe, S., S. (2017). *Mistanke og magesfølelse. Hjelpeapparatet i Oslo sin kunnskap om enslige mindreåriges erfaringer med salg/bytte av sex*. (Pro Sentret). Hentet fra <http://kriminalitetsforebygging.no/wp-content/uploads/2017/02/Mistanke-og-magesfølelse-2017.pdf>
- Werner, E. (1997). Vulnerable but invincible: high-risk children from birth to adulthood. *Acta Paediatrica*, 86(S422), 103-105. <https://doi.org/10.1111/j.1651-2227.1997.tb18356.x>
- Wheelan, C. (2014). *Naked Statistics - stripping the dread from the data* New York: W.W. Norton & Company, Inc.
- Zolkoski, S.M. & Bullock, L.M. (2012). Resilience in children and youth: A review. *Children and Youth Services Review*, 34(12), 2295-2303. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2012.08.009>

Vedlegg 1: Sensitivitetsanalyse for gutter

Tabell a. Kun for gutter. Bivariat og multippel logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabel

	Bivariat					Modell 1				Modell 2				Modell 3			
	Konstant	B	SE	Exp(B)	p	B	SE	Exp(B)	p	B	SE	Exp(b)	p	b	SE	Exp(b)	p
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)	-3,629																
Middels		,200	,260	1,222	,441 (ns)	,114	,262	1,120	,665 (ns)	,049	,265	1,050	,853 (ns)	,036	,265	1,037	,892 (ns)
Dårlig		,922	,182	2,514	,000 ***	,749	,190	2,114	,000 ***	,518	,196	1,679	,008 **	,455	,198	1,577	,021 *
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)	-3,574																
Middels grad		,203	,243	1,226	,403 (ns)	,048	,247	1,049	,846 (ns)	-,052	,251	,950	,837 (ns)	-,054	,252	,948	,832 (ns)
Høy grad		,842	,183	2,321	,000 ***	,611	,191	1,841	,001 ***	,439	,197	1,551	,026 *	,436	,197	1,546	,027 *
Sosioøkonomisk status (0-4)	-2,809	-,169	,057	,844	,003 **					-,058	,059	,943	,325 (ns)	-,054	,059	,948	,366 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	-2,354	-,939	,188	,391	,000 ***					-,569	,199	,566	,004 **	-,497	,201	,608	,013 *
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	-1,660	-1,784	,176	,168	,000 ***					-1,487	,184	,226	,000 ***	-1,375	,189	,253	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-2,301	-1,071	,171	,343	,000 ***									-,535	,186	,585	,004 **
Konstant						-3,826				-1,772				-1,479			
* <i>p</i> < 0,05. ** <i>p</i> < 0,01. *** <i>p</i> < 0,001.																	

Tabell b. Kun for gutter. Multippel logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabler, inkludert samspillsledd av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status

	Modell 4/Samspill 1			
	B	SE	Exp(B)	p
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)				
Middels	-,323	,478	,724	,500 (ns)
Dårlig	,264	,317	1,303	,405 (ns)
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)				
Middels grad	-,058	,252	,944	,819 (ns)
Høy grad	,431	,197	1,540	,028 *
Sosioøkonomisk status (0-4)	-,137	,112	,872	,222 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	-,502	,201	,605	,013 *
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	-1,377	,189	,252	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-,531	,186	,588	,004 **
Samspill: dårlig omsorg (ref. god) x sosioøkonomisk status	,176	,191	1,193	,357 (ns)
Samspill: middels omsorg (ref. god) x sosioøkonomisk status	,100	,135	1,105	,462 (ns)
Konstant	-1,311			
* <i>p</i> <0,05. ** <i>p</i> <0,01. *** <i>p</i> <0,001.				

Tabell c. Kun for gutter. Multippel logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabler, inkludert samspillsledd av overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status.

	Modell 4/Samspill 2			
	B	SE	Exp(B)	p
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)				
Middels	,031	,265	1,032	,906 (ns)
Dårlig	,452	,198	1,572	,022 *
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)				
Middels grad	-,134	,424	,875	,752 (ns)
Høy grad	,188	,330	1,207	,569 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	-,130	,111	,878	,245 (ns)
Vennerelasjoner (0=nei, 1=ja)	-,495	,201	,609	,014 *
Utsatt for mobbing (0=ja, 1=nei)	-1,386	,189	,250	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-,530	,186	,589	,004 **
Samspill: høy grad overbeskyttelse (ref. liten grad) x sosioøkonomisk status	,031	,181	1,032	,862 (ns)
Samspill: middels grad overbeskyttelse (ref. liten grad) x sosioøkonomisk status	,128	,136	1,137	,347 (ns)
Konstant	-1,313			
* <i>p</i> <0,05. ** <i>p</i> <0,01. *** <i>p</i> <0,001.				

Vedlegg 2: Sensitivitetsanalyse for jenter

Tabell d. Kun for jenter. Bivariat og multippel logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabel

	Bivariat					Modell 1				Modell 2				Modell 3			
	Konstant	B	SE	Exp(B)	P	b	SE	Exp(B)	p	b	SE	Exp(b)	P	b	SE	Exp(b)	P
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)	-4,052																
Middels		,483	,259	1,620	,063 (ns)	,429	,261	1,536	,100 (ns)	,403	,261	1,497	,123 (ns)	,343	,262	1,410	,191 (ns)
Dårlig		1,143	,194	3,138	,000 ***	1,024	,204	2,783	,000 ***	,871	,209	2,390	,000 ***	,746	,213	2,109	,000 ***
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)	-3,785																
Middels grad		,284	,235	1,329	,227 (ns)	,127	,238	1,135	,594 (ns)	,090	,239	1,094	,706 (ns)	,080	,239	1,083	,738 (ns)
Høy grad		,708	,187	2,029	,000 ***	,388	,196	1,474	,048 *	,297	,200	1,345	,137 (ns)	,239	,201	1,270	,234 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	-3,142	-,149	,059	,861	,011 *					-,073	,060	,930	,227 (ns)	-,071	,060	,931	,236 (ns)
Vennerelasjoner (0=Nei, 1=Ja)	-2,970	-,518	,245	,595	,035 *					-,060	,256	,942	,814 (ns)	,015	,257	1,015	,953 (ns)
Utsatt for mobbing (0=Ja, 1=Nei)	-2,274	-1,345	,200	,260	,000 ***					-1,065	,209	,053	,000 ***	-962	,212	,382	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-2,896	-,927	,165	,396	,000 ***									-,575	,175	,563	,001 ***
Konstant						-4,173				-2,933				-2,663			
* <i>p</i> <0,05. ** <i>p</i> <0,01. *** <i>p</i> <0,001.																	

Tabell e. Kun for jenter. Multippel logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabler, inkludert samspillsledd av foreldreomsorg og sosioøkonomisk status.

	Modell 4/Samspill 1			
	b	SE	Exp(B)	p
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)				
Middels	-,337	,452	1,401	,456 (ns)
Dårlig	,528	,341	1,696	,121 (ns)
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)				
Middels grad	,069	,239	1,071	,775 (ns)
Høy grad	,235	,201	1,265	,241 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	-,138	,116	,871	,237 (ns)
Vennerelasjoner (0=Nei, 1=Ja)	,017	,257	,946	1,018 (ns)
Utsatt for mobbing (0=Ja, 1=Nei)	-,975	,212	,377	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-,573	,175	,564	,001 ***
Samspill: dårlig omsorg (ref. god) x sosioøkonomisk status	,001	,189	1,001	,994 (ns)
Samspill: middels omsorg (ref. god) x sosioøkonomisk status	,115	,140	1,121	,413 (ns)
Konstant	-2,516			
* <i>p</i> <0,05. ** <i>p</i> <0,01. *** <i>p</i> <0,001.				

Tabell f. Kun for jenter. Multippel logistisk regresjon med bytte av seksuelle handlinger som utfallsvariabler, inkludert samspillsledd av overbeskyttende foreldre og sosioøkonomisk status.

	Modell 4/Samspill 2			
	B	SE	Exp(B)	P
Foreldrerelasjon: omsorg (ref. god)				
Middels	,337	,263	1,401	,199 (ns)
Dårlig	,746	,213	2,108	,000 ***
Foreldrerelasjon: overbeskyttelse (ref. liten grad)				
Middels grad	,211	,403	1,235	,601 (ns)
Høy grad	,107	,323	1,113	,741 (ns)
Sosioøkonomisk status (0-4)	-,093	,104	,911	,369 (ns)
Vennerelasjoner (0=Nei, 1=Ja)	,017	,257	1,017	,946 (ns)
Utsatt for mobbing (0=Ja, 1=Nei)	-,966	,212	,381	,000 ***
Psykiske helseplager (0=plaget, 1=ikke/lite plaget)	-,571	,175	,565	,001 ***
Samspill: høy grad overbeskyttelse (ref. liten grad) x sosioøkonomisk status	-,071	,172	,932	,680 (ns)
Samspill: middels grad overbeskyttelse (ref. liten grad) x sosioøkonomisk status	,075	,135	1,078	,579 (ns)
Konstant	-2,617			
* <i>p</i> <0,05. ** <i>p</i> <0,01. *** <i>p</i> <0,001.				

Vedlegg 3: Ansvarsfordeling

Kapitteloversikt	Ansvarsfordeling
Kapittel 1, Innledning	Silje
Kapittel 2, Tidligere forskning	Silje
Kapittel 3, Teoretisk grunnlag	Astrid
Kapittel 4, Metode og data	Astrid
Kapittel 5, Resultater: kjennetegn ved ungdom som bytter sex	Silje
Kapittel 6, Resultater: foreldrerelasjonens betydning på sexbytte	Astrid
Kapittel 7, Drøfting: kjennetegn ved ungdom som bytter sex	Astrid
Kapittel 8, Drøfting: foreldrerelasjonens betydning på sexbytte	Silje
Kapittel 9, Avslutning	Silje